

శ్రీకల్యాణానందభారతీగ్రంథమాలాయా మేకత్రింశః.

తన్మః జ్యోతి త్సా

౬-౨౫

శ్రీవిద్యాశంకరపదమావేశప్రకాశిత
జగద్గురు శ్రీకల్యాణానందభారతీ
మాన్తాచార్యస్వామిభి ర్విరచితా

తచ్ఛరణకమలభృక్షాయమానేన
శ్రీ వంగిపురం జగన్నాథరాయశర్మణా
ప్రకాశితా.

సర్వస్వామ్య సంకలితా

శాంకరశకే ౨౪౪౦

ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర విజయదశమ్యాం

1931

తెనాలి పత్తనస్థ

అస్థిముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రాపితా.

మూల్యం సార్థరూప్యమ్.

శ్రీ

తత్త్వజ్యోత్సావము

శ్లో. శుద్ధస్ఫటికసంకాశం సచ్చిదానందవిగ్రహమ్ ।
 దాతారం సర్వకామానాం కామేశ్వర ముపాస్మహే ॥
 కామేశ్వరీం పరామిదే కాదిహది స్వరూపిణీమ్ ।
 మాతృకావణలిప్తాంగీం మహాశ్రీచక్రమధ్యగామ్ ॥
 పునుథాంశ్చతురోదేయా తత్త్వజ్యోత్సావ సదాముదా ।
 శ్రీరామాయ సుభక్తాయ విమలానందయోగినే ॥
 శ్రీదేవీధ్యాసనిష్ఠాయ సదానారరతాయ చ ।
 యే నైపాభ్యుధితా శ్రీత్యా సర్వలోకహితాయ చ ॥
 కళ్యాణానందభారత్యా తత్త్వజ్యోత్సావ ప్రకాశతే ।
 యస్యా దశకనమాత్రేణ సిద్ధో భవతి సాధకః ॥

వస్తుగతిః.

ఇహ ఖల్వ స్థిన్తోకే ద్వివిధోహి పురుషాణాం స్వభావః
 ప్రవృత్తతే నివృత్తి స్వభావః ప్రవృత్తిస్వభావశ్చేతి । నివృత్తి
 స్వభావానాం బుద్ధిరేకైవ “ప్రసనాయాత్మికా బుద్ధిరేకేవా

తత్వజ్యోతానామ

కురునన్దన” ఇతీశ్వరస్మృతే । ప్రవృత్తి స్వభావానంతో బుద్ధ
యో హ్యనంతాః । “బహుశాఖాహ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోఽ
వ్యవసాయినా” మితిచ । అవ్యవసాయినాం బుద్ధయో హ్యనం
తా అపి తా యథానంభవం వ్యవస్థాప్యతే శాస్త్రాధికార
పరితుష్టయే । తథాహి - ప్రవృత్తిస్వభావోఽపి ద్వివిధో దైవ
ఆసురశ్చేతి । తథా చోక్త మిశ్వరగీతాను - “ద్వా భూత
సర్గా లోకేస్మిన్ దైవ ఆసుర ఏవచ” ఇతి । సోఽపి పున స్త్రీవిధః
సాత్త్వికో రాజస స్తామసశ్చేతి । ఆసురస్తు ద్వివిధః । ఆస్తికో
నాస్తికశ్చేతి । నాస్తికస్తు పిణ్డమాత్రోపజీవీ ప్రత్యక్షైక
ప్రమాణవాదీ । విషయసుఖైకనిరతః । తథాచోక్తం భగవతా
“ప్రవృత్తించ నివృత్తించ జనా న విదు రానురాః । సశౌ
చం నాపి చాచారో న సత్యం తేషు విద్యతే । అసత్య మప్ర
తిష్ఠం తే జగదాహు రనీశ్వరమ్ । అపరస్పరసంభూతం న
మన్యత్కామహైతుకమ్ ।” ఇతి । సర్వేషామపి పురుషాణాం
ప్రవృత్తిస్థేషాం నైసర్గికకామనాపూర్వైశ్చ వేతి వస్తగణిః ।
తథాచోక్తం జగద్గురుణా - “సద్భవం చేష్టతే స్వస్యాః ప్ర
కృతే జ్ఞానవా నపి ।” ఇతి । కామనాభేదా త్ప్రవృత్తిభేదః ।
ప్రవృత్తిభేదా దుపాయభేదో వ్యాపారభేదశ్చేతి స్త్రీవిధికో
యం లోకవ్యవహారః ।

తస్త్రజ్యోతిషం

తస్త్రమ్.

నాస్తికాదన్యేతు సర్వేజనాః ప్రాయశః స్వీయకామనా
సిద్ధౌ యన్యకన్యచి ద్వేషతాపిశేష స్యానుగ్రహాదే రావశ్య
కతా మప్యభిలషన్తి । తథాచోక్తం “అధిష్ఠానం తథా కర్తా
కరణంచ పృథగ్విధమ్ । వివిధాశ్చ పృథక్చేష్టా దైవం చైవా
త్ర పంచమమ్” ఇతిశ్వరగీతాసు । కించ ఫలప్రాప్తౌ దేవ
తాయాః పుష్కల హేతుత్వం “ఫల మత ఉపపత్తే” రిత్య
సేన సూత్రేణ సమ్యగుక్తం భగవతా బాదరాయణేన । అత
ఏవాథాకాథికానా ఫలసిద్ధౌ దేవతానుగ్రహాథకం సమ్యక్ప్ర
యత్నః క్రియతే । సఏవ ప్రయత్న ఉపాయ సాధనం తస్త్ర
మితి బహుభోచ్యమానేపి తస్త్రమితిరూఢ్యా న్యవహీయతే ।
తథాచ కర్తృనిష్ఠకామనాసిద్ధిహేతుభూతదేవతానుగ్రహాది
సంపాదనానుకూలపుగుషవ్యాపార తస్త్రమితి విజ్ఞాయతే ।
తత్తస్త్ర మేవ ప్రతిపత్తి రుపాసనం తపో యోగో విద్యేతి
చోచ్యతే బహుధా మనీషిభిః ॥

తస్త్రవై చిత్రమ్.

ఫలవై చిత్రా త్తత్ప్రకదేవతావై చిత్రం తద్దేవతా
నుగ్రహాదిహేతుభూతతస్త్రవై చిత్ర మపి విజ్ఞాయతే ।

తన్వ్రజోత్సాహ

తథాచోక్తం భగవద్గీతాను— “యజన్తే సాత్త్వికా దేవాః
యక్షరక్షాంసి రాజసాః । ప్రేతా నృభృతగణాం శాన్సే
యజన్తే తామసా జనాః” ఇత్యత స్తన్వ్రజాం వైచిత్ర్య
మపి బహుధా విజ్ఞాయతే తథాహి—

మేరుత స్త్రీమ్	విశుద్ధేశ్వర	ఉన్నతభైరవ
స్వతస్త్రి	సమ్మోహన	త్రైలోక్యసార
ఫేత్కారిణీ	గౌతమీయ	విశ్వసార
ఉత్తర	బృహద్గౌతమీయ	తన్వ్రామృత
నీల	భూతభైరవ	మహాఫేత్కారిణీ
వీర	చాముణ్డా	వారవీయ
కుమారీ	విజ్ఞళా	తోడల
కాళీ	వారాహీ	మాలినీ
నారాయణీ	ముణ్డమాలా	లలితా
తారిణీ	యోగినీ	త్రిశక్తి
బాలా	మాలినీవిజయ	రాజరాజేశ్వరీ
సమయాచార	స్వచ్ఛందభైరవ	మహామహేశ్వనోత్తర
కుటకుశేశ్వర	మహా	గవాక్ష
మాతృకా	శక్తి	గాస్తర్వ
ససత్కుమార	చింతామణి	త్రైలోక్యమోహన
హంసపారమేశ్వర	ఉద్దేశ	మాతృకాణానామ

26972

తత్త్వజ్యోతానామ

హంసమా హేళ్యరస	కులొడ్డిశ	యోగినీజాలకురక
కామధేను	వీరభద్రోడ్డిశ	లక్ష్మీకులార్ణవ
వణవిలాస	భూతడామర	తారాణవ
మాయాతన్త్ర	డామర	చన్ద్రపీఠ
మన్త్రరాజ	యక్షడామర	చతుశ్శతీ
కుబ్జికా	కులసర్వస్వ	తత్త్వబోధ
విజ్ఞానలతా	కాలికాకులసర్వస్వ	మహోగ్ర
లిక్తాగమ	కులచూడామణి	స్వచ్ఛన్దసారసంగ్రహ
కాలోత్తర	దివ్య	తారాప్రదీప
బ్రహ్మయామల	కులసార	సంకేతచన్ద్రోదయ
ఆదియామల	కులారణవ	షట్త్రింశత్తత్త్వక
రుద్రయామల	కులమృత	లక్ష్మ్యనిణాయ
బృహద్యామల	కులవలీ	త్రిపురాణవ
సిద్ధయామల	కాలీకులార్ణవ	విష్ణుధర్మోత్తర
కల్పసూత్ర	కులప్రకాశ	మన్త్రోదర్పణ
మత్స్యసూక్త	వాసిష్ఠ	వైష్ణవామృత
కల్పసూక్త	సిద్ధసారస్వత	మానసోల్లాస
కామరాజ	యోగినీహృదయ	పూజాప్రదీప
శివాగమ	కాళీహృదయ	భక్తిమజ్జరీ

తత్త్వజ్యోతాన్ని

భువనేశ్వరీ	కల్పదుగ్ధమ	నిబద్ధత స్త్రీ
పారిజాత	జ్ఞానమాలా	రాధాత స్త్రీ
ప్రయోగసార	పురశ్చరణచన్ద్రికా	కామాఖ్యా
కామరత్న	ఆగమోత్తర	మహాకాల
క్రియాసార	తత్త్వసార	యస్త్రిచిన్తామణి
ఆగమదీపికా	సారసంగ్రహ	కాలీవిలాస
భావచూడామణి	దేవప్రకాశినీ	మహాచీనత స్త్రీ
తత్త్వచూడామణి	తన్త్రార్థవ	ఆచారసార
బృహచ్చీక్రమ	క్రమదీపికా	ఆగమచన్ద్రికా
శ్రీక్రమ	తారారహస్య	ఆగమసార
సిద్ధాంతశేఖర	శ్యామారహస్య	అన్నదాకల్ప
గణేశవిమళిన్	తన్త్రరత్న	బ్రహ్మజ్ఞాన
మన్తముక్తావళి	తన్త్రప్రదీప	బ్రహ్మస్త
తత్త్వకాముదీ	తారావిలాస	చిన్తామణి
తన్త్రకాముదీ	విశ్వమాతృకా	దక్షిణాకల్ప
మన్తతన్త్రప్రకాశ	తన్త్రసార	గౌరీకాంచలికా
రామార్చనచన్ద్రికా	తర్జననళి	గాయత్రీ
శారదాతిలక	సిద్ధిశ్వర	సరస్వతీ
జ్ఞానాణవ	నిత్యత స్త్రీ	స్వరోదయ

త స్త్రీజ్యోతానామ

సారసముచ్చయ	దేవ్యాగమ	శ్యామాప్రదీప
వర్ణోద్ధార	మహానిర్వాణ	తత్త్వానందతరణిణీ
యామల	శివసంహితా	పిచ్చిలా
బ్రాహ్మణోల్లాస	శ్యామాకల్పలతా	పీతనిర్ణయ
గృహయామళ	తారాప్రదీప	పీతమాలా
ఈశానసంహితా	త్రిపురాసముచ్చయ	పురశ్చరణవివేక
జపరహస్య	బీజచింతామణి	పురశ్చరణరసోల్లాస
జ్ఞానానందతరంగిణీ	సాంఖ్యాయన	శక్తిసజ్జమ
జ్ఞాన	భృహన్నిర్వాణ	శ్రీతత్త్వబోధిని
కైవల్య	వరదా	శ్యామార్చనచన్ద్రికా
జ్ఞానసంజ్ఞలినీ	మాతృకాభేద	శాక్తానందతరణిణీ
కుమారీకవచోల్లాస	నిగమకల్పద్రుమ	నర్మభైరవ
లిక్తార్చన	నిగమశాస్త్రసార	యోగినిహృదయదీపికా
నిర్వాణ	నిరుత్తర	ప్రపంచసారతస్త్రీమితి.

శ్రీవిద్యా.

నివృత్తిస్వభావానాం ప్రతిపత్తి రేక్షేవ “వ్యవసాయా
త్మికాబుద్ధి రేకేహ కురునందన” ఇతి స్మృతే రిత్యవోచామ ।
సా చ శ్రీపద్యేతి గీయతే । అన్యాస్తు ప్రతిపత్తయ స్సామా
న్యతో విద్యా ఉచ్యతే । నానాత్వా దల్పఫలత్వా చ్చ ॥

తన్వీజ్యోత్సాహ

తన్వప్రణేతా.

సర్వేషా మపి తన్వాణాం కర్తా మహేశ్వర ఇతి
స్మర్యతే । తథాపి - “ఈశ్వరోవాచ మయా కృతాని
తన్వాణి సంఖ్యయాప్తోత్తరంశతం । యేన యేన ప్రాధికతోఽ-
హం దేవీ సంప్రాధికతా మయా” ఇతి మేరుతస్తే, “కామి
కాదిప్రభేదానాం యథా దేవో మహేశ్వర” ఇతి సూతనం
హితాయాం “గురుశిష్యపదే స్థిత్యా స్వయ మేవ సదాశివః ।
ప్రశ్నోత్తరపరై ర్వాక్యై స్తత్త్వం సమవతారయత్” ఇతి
స్వచ్ఛందతస్తే ॥

మార్గప్రసస్తా.

శ్రీవిద్యాయా ఇతరా విద్యానాం ప్రాయశో రజస్వధా
నా స్తమప్రథానా ఏవ । శ్రీవిద్యా తు మన్దసత్త్వప్రథానా
అపి ప్రతియోగిధియా సాత్త్వికీ రాజసీ తామసీ చేతి
త్రిధా భిద్యతే । సా చ పునః వామనక్షిణభేదేన ద్విధా ।
వామం తు శూద్రాదీనామ్ । దక్షిణంతు ద్విజానా మితి
వివేకః । తథా చోక్త మగస్త్యమునినా శ్రీవిద్యాసాంప్రదాయ
ప్రవర్తకాచార్యేణ శ్రీహయగ్రీవశిష్యాగ్రగణ్యేన శక్తిజ్ఞా
సాయాం చతుర్థేఽధ్యాయే । “ఏష దక్షిణాన పుష్పా బ్రాహ్మ

తస్మిన్ జ్యోతిర్నామ

ణాదీనాం త్రయాణాం తారతమ్యేణోచితః॥ “శూద్రసాక్షణ
ప్రభృతీనాం వామక పంథాః” ఇతి ౬౪-౬౫ । సోయం
విభాగః శ్రుతిస్మృతిప్రమాణానుప్రాణితవర్ణాశ్రమాదిసేతు
నిబన్ధ ఇత్యభ్యర్హితః ॥

వామదక్షిణమార్గవ్యవస్థాపకాని వచనా స్యత్రోదా
హియస్తే జ్ఞానానా మత్యంతోపకారాయ తత్ర తావ
త్ప్రథమత స్సర్వేషాం తస్మాణాం మేరుతాం యాతస్య
మేరుతస్త్రిన్య వచనాని ప్రదశ్యంతే । తథాహి—

వామమార్గ స్తత శ్చాద్యవర్ణం హి త్వా ప్రశస్యతే ।
ఏషా పద్యా తు సంప్రోక్తా వామదక్షిణయోగ పరా॥ ౧-౧౦౨
గోపితా నర్వతస్త్రేషు క్రిమన్య చ్ఛోతు మిచ్ఛసి ॥ ౧-౧౦౩
వామదక్షిణభేదేన తేషాం కర్తవ్యతాం శ్రుణు ।

ఆజ్యస్థానే సురాం వామే హోమాద్యధం ప్రకల్బయేత్ ॥
పాకాదిషు చ మాంసం స్యా చ్ఛైల్లాదా నియమాః స్మృతాః
మైథునం బ్రహ్మచర్యం చ ముద్రా స్త త్కర్మికా స్తదా॥ ౨౪-౯
వామమార్గే వేదమన్తౌ వజ్రపాతసమః స్మృతః ।

బ్రాహ్మణానాం వామమార్గో నరకా యైవ జాయతే॥ ౩-౨౦
యావన్న మద్యమాంసాశీ జన స్తావ దలోలుపః ।

భుక్తే తస్మిన్ స్తన్మనాః స్యా త్కృజపక క్ష చ దేవతాః॥ ౩-౧౦౪

తన్మ్రజ్యోతాన్ని

బ్రాహ్మణ్యహానికృ తేషాం మద్యం మాంసం చ మైధునమ్ ।
 అబ్రాహ్మణానాం వామమార్గే ప్రవృత్తా స్తై స్తు సేవితమ్ ॥
 కౌలేన వాఽథ వామేన సిద్ధ్య త్యేన న సంశయః । ౧-౪౦౪
 కల్యంశసంభవై ర్విప్రై ర్యై రామూ త్తీరితాని తు ॥
 కలినా ప్రేరితా విప్రా స్త త్తన్మ్రపథగామినః ॥ ౧-౪౦౫
 కామలోభాదిభి ర్గ్రీస్తా బ్రాహ్మణ్యరహితా నరాః ।
 మ్లేచ్ఛాస్తే తు భవిష్యన్తి క్షీణపుణ్యా శ్చ రారవే ॥ ౧-౪౦౬
 యే నరాః కులసంశుద్ధాః కల్పోక్తే నైవ సంస్కృతాః ।
 తే చేన్నిపతితా వామే సాతకం కి మతః పరమ్ ॥ ౧-౪౦౭
 పంచలక్షణసంయుక్తో బ్రాహ్మణః కాల ఏవ సః ।
 అహం బ్రహ్మ తథా విష్ణు స్తస్మాజ్జానశన ర్తినః ॥ ౧-౪౦౮
 స చే ద్వామపథం ప్రాప్తః పునః శ్వా చాపి జాయతే ॥ ౧-
 శూద్రాదియవనాంతానాం సిద్ధి ర్వామపథే స్థితా ॥ ౧-౪౧౩
 మద్యం మాంసం సురాపానం మత్స్యస్త్రీబాంధవా స్తథా ।
 అనేకే యత్ర జాయన్తే తత్ర వామో గతిఃప్రదః ॥ ౧-౪౧౪
 స్థిత్యా తు దక్షిణే మార్గే గుప్తం భుక్తం పలాదికమ్ ।
 స యాతి నరకం ఘోరం విషాయాం జాయతే కృమిః ॥
 స్వర్వకర్మవిహీనా యే వర్ణాశ్రమవివజ్ఞతాః ।
 కౌలే వా వామమార్గే తే భుక్తిముక్త్యో శ్చ భాజనమ్ ॥

త స్త్రీజ్యోతాస్స

గురూపదేశరహితా మహాస్త ఇతి కేచన ।

మోహయన్తి జనాన్కేచి త్వయం పూర్వవిమోహితాః॥

సేయం మద్యం పలం ఖాద్యం సమాలోక్యం ప్రియాసుఖమ్ ।

ఇత్యే వాచరణం ప్రోక్తం పామరాః ప్రవదన్తి చ ॥ ౧౦-౨౨

మద్యపానేన మునయో యది సిద్ధిం లభన్తి చేత్ ।

మద్యపానరతా స్స క్వే కిం సిద్ధా న భవన్తిమే ॥ ౧౦-౨౩

మాంసభక్షణమాత్రేణ యది పుణ్యాగతి ర్భవేత్ ।

క్రవ్యాదానాం తదా మోక్షో మాంసా దస్య న్న భుజ్జితే॥

స్త్రీసంభోగేన భోదేవాః యది ముక్తిః ప్రజాయతే ।

తథా సర్వేఽపి ముక్తా స్త్యుగ కస్య జన్మ భవిష్యతి॥ ౧౦-౨౪

తస్మా ద్విప్రో హి రాజశ్యో వైశ్య శ్చ స సురాం పితేత్ ।

సురాదశాసమాత్రేణ కుర్యా త్సూర్యావలోకనమ్॥ ౧౦-౨౫

సురాపానే కృతే వహ్నిజ్వలన్దణ్డం ప్రవేశయేత్ ।

ముఖే తేన నిదాన్ధే తచ్ఛుద్ధిం సమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౦-౨౬

ఇతి కాలిక మార్గస్య ప్రసఙ్గాచ్చయం ప్రదశితః ।

వేదధర్మవిహీనా యే తేఽత్ర ధర్మేఽధికారిణః ॥ ౧౦-౨౭౨

భక్త్యపానాంగనారమ్యే కాలికే రమతే మనః ।

ప్రాయః కలియుగే నృణాం నృయోని స్తేన దుర్లభా॥ ౧౧-

అజ్ఞానీ కాలికోఽయం తు పతితః శూకరో భవేత్ ।

వామాచారే నిపతితోఽజ్ఞానీ కుక్కురతాం ప్రజేత్ ॥ ౧౧-౩౦౬

తన్మజ్యోత్సాహం

యే వామమార్గనిరతా వేదబాహ్యనుసారతః ।

స్వధర్మ మేవ శంసంతి వచ స్తేషాం సమానయేత్ ॥౧౭-౨౪౫

అజ్ఞానా న్మోహతో వాపి దుర్గురో ర్వా ప్రసంగతః ।

మపశ్చకస్య సంగ శ్చే జ్ఞాతో నిరయ మశ్నుతే ॥ ౧౭-౨౪౬

వ్యామోహకారకం మద్యం నిషిద్ధం నరకప్రదమ్ ।

బ్రాహ్మణో న స్పృశే శ్మశ్ర్యం వైదికే వర్తన్తని సితః ॥

విష్ణో రప్యర్చనం కుర్యా త్తర్పణం సురయా ఘనః ।

ఆవిప్ర స్సస్త్రియ మాప్నోతి ప్రేత్య బ్రహ్మణి లీయతే ॥౨౦-౧౧౪

తర్పణం చ ప్రకుర్వీత పయసా పాయసేన చ ।

ఘృతేన మధునా వాపి సురయా తత్ర సాధకః ॥ ౨౩-౬౬౧

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యః శూద్ర శ్చేతి యథాక్రమమ్ ।

తర్పణస్య విధానేన హతా త్సిద్ధిః ప్రజాయతే ॥ ౨౩-౬౬౨

యో విప్రః స్వకులం హిత్వా దక్షిణాయ ప్రయచ్ఛతి ।

వామమార్గోపాసన స్తు తౌ ద్వా లోకద్వయా చ్యుతౌ ॥

లోభా ద్వా మోహతో దద్యా ద్దృష్టియా న్యది వైదికః ।

ఉభయోః కులనాశః స్యా ద్దరిద్రో జన్మజన్మని ॥ ౨౩-౭౪౩

నోపాస్యా జాతు చి ద్విష్టై ర్వామమార్గప్రభావతః ॥ ౨౦౬

న భజే ద్వామమార్గం తు యతో నిష్ఠో దురత్యయః ।

త న్నార్గిణాం మహాపాపం పాపాత్మాకోఽత్ర యేచ్ఛతాః ॥ ౨౦౭

తత్త్వజ్యోతాన్ని

కత్తమాంససురాయుక్తసర్వై ర్మత్తైస్య స్సమన్వితః ।

బలి స్తామస ఆఖ్యాతః శూద్రాదీనాం ప్రశస్యతే॥ 30-౧౧౭

దక్షిణే పయసా చైవ తస్య తృప్తిః ప్రజాయతే ।

వామాదీనాం మాంసమద్యరక్తాద్యైః స్థిరతాఽపివా॥

దక్షమార్గీ చ దుగ్ధాద్యైః కృత్వా వై సిక్తకం మహత్ ।

వామాచారీ కులద్రవ్యైః స్వాఽన్నా యోక్తై స్తథాపరే॥

వామాచారేణ శూద్రాణా మిహలోకే ఫలప్రదః ॥

—ఇతి మేరుతస్త్రే 30-౧౧౭.

“గోక్షీరం బ్రాహ్మణో దద్యాద్ధవ్య మాజ్యం చ బాహుదః ।

వైశ్య శ్చ మాక్షికం దేయం శూద్రః పాష్ట్యాదికం చరేత్”॥

—ఇతి శ్రీకృమే.

“క్షీరై ర్విప్రాః పుతేన క్షత్రాః । మధునా విశః । మద్యేన

త దన్యే” ఇతి శక్తిజ్ఞానానా మగస్త్య స్మృతీయేఽధ్యాయే.

“వరం ప్రాణాః ప్రగచ్ఛన్తు బ్రాహ్మణో నార్పయే త్సురాం

బ్రాహ్మణో మదిరాం దత్వా బ్రాహ్మణ్యా దేవహీయతే”

—ఇతి బృహత్సంగమతస్త్రే.

“బ్రాహ్మణేన సదా దేయం కుష్మాణ్డం బలికర్మణి । శ్రీఫలం

నా సురాధీశ ఛేదం నైవతు కారయేత్” ఇతి రుద్రయామలే.

మాషాన్నేన బలి దేయో బ్రాహ్మణేన విజానతా ఇతి చ.

తస్మిన్ జ్యోతస్సం

ఏవం దద్యాత్ క్షత్రియోఽపి వైష్ణీం తు న కదాచన ।
 నారికేళోదకం కాంస్యే తామే గవ్యం తథా మధు ।
 రాజన్యవైశ్యయో దానం న ద్వీజస్య కదాచన ।
 ఏవం పౌదానమాత్యేణ హీనాయుర్బ్రాహ్మణో భవేత్ ॥

—ఇతి మహాకాశసంహితాయామ్.

క్షీరేణ బ్రాహ్మణై స్తర్ప్య ఘృతేన నృపవంశ్యజైః ।
 మాక్షికై ర్వైశ్యవణైః స్తుతసన్తై శ్శూద్రజాతిభిః ॥

—ఇతి భేరవీతన్త్రీ.

బ్రాహ్మణో మదిరాం దత్వా బ్రాహ్మణ్యా దేవ హీయతే
 స్వగాత్రరుధిరం దత్వా స్వాత్మహత్యా మవాప్నుయాత్ ॥

—ఇతి హింసమాహేశ్వరతన్త్రీ.

“యత్రా ఒవశ్యం వినిదిష్టం మదిరాదానపూజనం ।
 బ్రాహ్మణ స్తామ్రపాత్రే మధుమద్యం ప్రకల్పయేత్ ॥”

—ఇతి కులచూడామణీతన్త్రీ.

“వ్రాహ్మణోఽనిభుజో విశ స్త దితరే క్షీరాజ్యమధ్వానవైః ।
 త్వాం దేవి త్రిపురే పరాం పరమయాం సంతర్ప్య పూజా
 విధాం యాం యాం ప్రాధాన్యతే మనః సిగ్ధధియాం
 తేషాం త ఏవ ధృవం । తాం తాం సిద్ధి మవాప్నువన్తి
 తరసా విష్ణు రవిఘ్నీకృతా”- ఇతి ఘటస్తవే కాళిదాసః ॥

తత్త్వజ్యోత్సాన

కించ కల్పసూత్రవ్యాఖ్యాతా రామేశ్వరేణాపి “నిర్భయతా సర్వత్ర” ఇతి సూత్రవ్యాఖ్యానావసరే కాలమార్గావలంబనే మపంచకస్వీకారే చ సరకాద్యనధః స్పృహ్యగ్విజ్ఞాయత ఇ త్యపి చోద్ఘోషితమ్ । తథాపి “సర్వత్ర సర్వతః మపంచకస్వీకారే కాలమార్గావలంబనే చ సరకాదిప్రతిపాదకాని యాని శాస్త్రాణి తేభ్య స్పర్శేభ్యః నిర్గతం భయం యస్మాత్స నిర్భయః తస్య భావ స్త త్తా సంపాదనీ యేతి శేష ” ఇతి ॥

అత్రేయం సజ్జతిః.

కులాణావాదీని తత్త్వాణి కల్పసూత్రం చ మపంచకస్వీకారకాలమార్గావలంబనయో శ్చావశ్యకతాం సర్వేషాం వర్ణనా మూలమితి చ ప్రతిపాదయన్తి । మేరుతత్త్వాది తత్త్వాణ్యగస్తాదీనాం సూత్రాణి శ్రీయోగసూత్రం చ మపంచకస్వీకారకాలమార్గాయో శ్చ శూద్రాది యవనాంతానా మేవాధికారః స తు వైదికానాం ద్విజానా మితి వ్యవస్థాం ప్రతిపాదయన్తి । యది ద్విజానా మపి కామం స్యాత్తత్తు క్షత్రియవైశ్యయో రేవ స తు బ్రాహ్మణానా మితి । బ్రాహ్మణానాం మధ్యే యది గౌడా “వయం యదన్నాగ

తన్మజ్యోత్సాన్ని

పితర స్త దన్నా " ఇతి శ్రీరామచంద్రవచన మనుస్మత్య
 మత్స్య మప్యాదరేణ గృహీయు శ్చే ద్దృష్టాన్తు నామ ।
 తేషాం గౌడానా మపి మత్స్య దన్య త్సర్వ మగ్రాహ్య
 మేవేతి । పర స్తు ద్రావిడానాం బ్రాహ్మణానాం మపంచక
 స్వీకారకాలమార్గావలంబనయో శ్చ సర్వథా నింద్యత్వేన
 పర్యుదస్తత్వా ద్దేయత్వ మేవే త్యుద్భోషయన్తి । ఈద్య
 శద్వైవిధ్యే కాలమార్గావలంబనమపంచకస్వీకారవిషయే క
 సిద్ధాంతః కస్యవా హేయత్వం కస్య వోపాదేయత్వ మితి చే
 దుచ్యతే " న సురాం పిబేత్ । న కలంజం భక్షయేత్ । న
 మాగ్న మశ్నీయాత్ । న పరదారాం గచ్ఛే " దిత్యాది
 శ్రుతిభి స్సురాపానాదే ర్నిషిద్ధత్వాత్ । తాదృశనిషిద్ధకృత్యా
 న్యాచరితానాం ద్విజానాం ప్రాయశ్చిత్తీయతా మన్వాదిస్మృ
 తిషు బహుధా స్మర్యమాణత్వాత్ । తస్మై షూపలభ్యమాన
 స్య వామదక్షిణభేదస్య చ ద్విజేతరద్విజాధికారభేదేన వ్యవ
 స్థాయాః పరిదృశ్యమానత్వా త్కాలమార్గమపంచకస్వీకార
 యో బ్రాహ్మణానాం సర్వథా హేయత్వ మేవేతి వివేక
 ఏవ రాధాస్తః ॥ " విరోధే త్వనపేక్ష్యం న్యా దనతి వ్యాసు
 మానం " ఇతి జైమినీయన్యాయాత్ " స్మృత్యనవకాశదోష
 ప్రసంగ ఇతి చే న్నాన్యస్మృత్యనవకాశదోషప్రసంగా " దితి

తస్త్రజ్యోత్సాహ

“శ్రీకృష్ణద్వైపాయనన్యాయా చ్చ ఇత్యత్రాగస్త్యసూ
త్యాని “తత్ర కేచన వామేన ప్రకృతిం దక్షిణేన పురుషం
పథా యజన్తి । అతశ్శర్మ తుచ్ఛత్వా త్తమోయోగ్య
త్వాత్ । దాక్షిణ్యం శ్రేయః దక్షిణో హి స్వత శ్శుద్ధః । దక్షి
ణేన దక్షిణో భవతి ” 3-౨౫, ౨౬, ౨౭, ౨౮, ౩౦, ౩౧.

అత్రాభియుక్తానాం నిబంధనకారాణా మపి వాక్యాని
సన్తి॥ తా న్యఖ్యుదాహరయన్తే తత్ర విప్రేణ జపహోమాన్న
బలిన్తే వేద్యైః సాత్వికీపూజా కార్యా నై వేద్యైశ్చ నిరామిషైః ।
మద్యం దత్వా బ్రాహ్మణ స్తు బ్రాహ్మణ్యా దేవ హీయతే ।
“ మద్య మపేయ మదేయ ” మిత్యాది నిషేధా న్నాంన
మద్యాదియుతరాజసపూజాయాం బ్రాహ్మణస్య నాధికారః ।
మద్యపానే మరణా స్తప్రాయశ్చిత్తోక్తేః । స్పశే తదంగచ్ఛే
దోక్తే శ్చాల్పప్రాయశ్చిత్తేన దోషానపగమేన పాతిత్యా
పాతాత్ । క్షత్రియవైశ్యయో ర్మాంసాదియుతజపహోమ
సహితరాజసపూజాయా మప్యధికారః । స చ కేవలం కామ్య
ఏవ న తు నిత్యః । నిష్కామక్షత్రియాదే స్సాత్త్వికపూజా
కరణే మోక్షాదిఫలాతిశయ । ఏవం శూద్రాదే రపీతి ॥

ఇన్ధ్రం వామదక్షిణప్రతిపత్తివ్యవస్థావిధాయకేషు వాక్యేషు
బహుషుజాగ్రత్సు సత్సు కల్పసూత్రకులార్ణవాదిషుప్రతిపాదితా

తస్మిన్ జ్యోతిర్నామ

వామప్రతిపత్తి రక్షకవ గ్రాహ్య సర్వేషాం జనానాం మేచ్ఛా
 చారవత్ । త్రైవిద్యవృద్ధి శ్చిష్టైః ప్రమాణ త్వేన గృహీతాః
 శ్రుతిస్మృతిసదాచారాః “నిర్భయతా సరత్ర” ఇతి కల్ప
 సూత్రానురోధా ద్దూరతః పరిహరణీయా ఏవేతి । “ఆనందం
 బ్రాహ్మణో యాపం తచ్చ దేహే వ్యవస్థితం తస్మాభివ్యం
 జకాగ పంచమకారా స్తైరర్చనం గుప్త్య ప్రాకట్యాన్నిరయః”
 ‘ఆగణనం కన్యాపి’ ‘నిర్భయతా సరత్ర’ ఇతి కల్పసూత్రస్థాని
 త్రీణి సూత్రాణ్యేవ సకలశ్రుతిస్మృతిపురాణన్యాయసహస్రా
 ణాం మూర్ధ్నవ్యవస్థితత్వేన స్వతః ప్రమాణా న్యేవేతి మూఖ-
 ధియా పృలపన్తో పణితమానినో బ్రాహ్మణబుద్ధివాగ కథం
 శిష్టా లోకసంగ్రహకర్తారో భవేయు రితి పుణ్యపురుషైః
 శాస్త్రహృదయేన విభావనీయాః । నూనం స తే శిష్టా లోక
 సంగ్రహకర్తారః కిన్తు తే సర్వే “స్వయం నష్టః పరా నపి
 వంచయ తీ”తి న్యాయస్య సాఫల్యం కుర్వన్తః లోకవజ్ఞకా
 ఏవే త్యలం బ్రాహ్మణానాం మధ్యే కాణాచారప్రవృత్త్యా
 ప్రకృత మనుసరామః । శ్రీవిద్యాయా అభ్యుదయతత్వాత్సా
 హ్యత్ర పృథక్తే ॥

(శ్రీ విద్యాసాంప్రదాయః.

తత్ర ప్రమాణం మాతృపితృచార్యాః । “మాతృ
 మా పితృమా నాచార్యవా స్పృరుషో వేద ” ఇతి శ్రుతేః

తన్వజ్యోత్సావ

“మాతృదేవో భవ । పితృదేవో భవ । ఆచార్యదేవో భవ”
 ఇతి చ మాత్రధీనం తూత్తమం జన్మ । ఉత్తనుత్వం తు శా
 స్త్రాధికార యోగ్యత్వం । పిత్రధీనం తూపసయనం ద్విజత్వా
 ధికారహేతుః । ఆచార్యాధీనాతు విద్యా “కర్ణా త్కణోఽ
 పదేశేన ప్రాప్త మవనీతల ” మితి స్మృతేః ॥ సోఽప్యా
 చార్యః మాతృపిత్రాచార్యై రనుగృహీత సిద్ధో భవేత్ ॥
 స ఏవ గురు రనాద్యవిచ్ఛిన్నగురుపరంపరాప్రాప్తసాంప్రదా
 యపవిత్ర ఇత్యుచ్యతే ॥ స ఏవోభయకులపవిత్ర ఇత్యపి
 చోచ్యతే । ఉభయకులపవిత్రోనామ ద్వేకులే పంశౌ విద్యా
 వంశో జన్మవంశ శ్చ పవిత్రే పుణ్యతమే యస్య స ఇతి పు
 తృత్యై విద్యావంశజన్మవంశాభ్యాం పవిత్ర ఇతి మాతృతః
 పితృతః సత్కులప్రసూనః సద్గురో స్సకాశా ల్లబ్ధవిద్య శ్చ
 తథోచ్యతే । తథా చ స్మర్యతే పతంజలినా మహాభాష్యే
 “వంశో ద్విధా విద్యయా జన్మనా చే”తి విద్యావంశాభావే
 ప్రతివాయ మాహ జ్ఞానాణావే “గురుపంక్తివిహీన స్తు
 భవేత్పక్తివివజ్జితః” ఇతి । విద్యావంశస్തു శ్రీవిద్యాశంక
 భగవత్పాదాచార్యానుయాయినాం అనాద్యవిచ్ఛిన్నపర
 పరాప్రాప్తభారతీసాంప్రదాయ ఏవ ॥ స ఏవ భారతవర్షస్య
 మహదైశ్వర్య మితి స్మర్యతే విష్ణుపురాణే “ఉత్తరం య త్స
 ముద్రస్య హిమాద్రే శ్చైవ దక్షిణం వర్షం తద్భారతం

తస్త్రీజ్యోత్సాహం

నామ భారతీ యత్ర సంతతిః । నవయోజనసాహసో విస్తా
 రోస్య మహామునే । కర్మభూమి రియం స్వర్గ మపవగ్గం చ
 గచ్ఛతా ” మితి । భారతీవంశ స్తూపవణ్యతే సర్వత్ర
 “నారాయణం పద్మభువం వశిష్టం శక్తిం చ తత్త్వత్ర పరాశరం
 చ । వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాస్తం గోవిందయోగీంద్రీ
 మథాస్య శిష్యమ్ । శ్రీశంకరాచార్య మథాస్య పద్మపాదం
 చ హస్తామలకం చ శిష్యం । తం త్రోటకం వార్తికకార
 మన్యా నస్మద్గురూ స్సంతత మానతోస్మి ” ఇతి । స చ పవి
 త్రతమ స్సాంప్రదాయోద్య శ్రీవిద్యాశంకరపదమావేశప్రకా
 శిత జగద్గురు శ్రీకల్యాణానందభారతీమాన్తాచార్యస్వామి న్యేవ
 సుప్టువిజయ తేతరా మితి వస్తుగతిః ॥—

కలిద్వాపరయో సృష్టౌ స్థితః శ్రీకృష్ణద్వైపాయనవేద
 వ్యాసః భారతీవంశవివర్ధన ఇతి యశసాఽద్యాపి స్మర్యతే
 సర్వత్ర తత్తు న విస్మరణీయం విద్యావంశగౌర వాభిలాషిభి
 స్సర్వై రితి ప్రసంగానుప్రసక్తిః ॥—

గురులక్షణమ్.

సద్గురులక్షణ మాహ మేరుతస్త్రే

“ వింశద్విశోష్వకగుణై ర్యుక్తో య స్స గురు ర్భవేత్ ।
 యోఽత్యుత్కృష్టో యథోక్తాంగః శుద్ధవేషో మనోహరః ।

సర్వాంగమార్గతత్త్వజ్ఞ సుర్వమస్త్రవిధానవిత్ ।
 ఇంగితాకారచేష్టావి ద్ధూరతఃకృతమజ్ఞానః ।
 అస్తర్మభోఽబహిదృక్ష్వి సుర్వజ్ఞో దేశకాలవిత్ ।
 అజ్ఞాసిద్ధో దయాయుక్త శ్శాస్త్రో వేదాజ్ఞవేదవిత్ ।
 నిత్యచైమిత్తికే కామ్యేరతః కర్మణ్యనిందితే ।
 అలోలుపోఽహింసక శ్చ పక్షపాతీ గురు ర్మతః ” ॥ ఇతి

గురు శ్రోత్రియో బ్రహ్మనిష్ఠ శ్శాస్త్రో దాంతః కులీన
 శ్శుద్ధాచార స్సుప్రసిద్ధః మస్త్రతస్త్రవిచక్షణ ఆశ్రమీ ధ్యాన
 నిష్ఠో వా ॥ ” —ఇతి శ్రీవిద్యాదేశికచే.

ఉత్తమక పంచథా ప్రోక్తో గురు బ్రహ్మశ్మవేదిభిః ।
 బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థశ్చ భిక్షుః ।
 అతివణాశ్రమీ చైతి క్రమా చ్ఛ్రీహ విచక్షణః ॥
 —ఇతి సూతసంహితాయామ్.

విద్యాస్థానాని.

శ్రీవిద్యాయా మధికృతానాం ద్విజానా మంతఃకరణ
 పరిపాకవశేన చ త్వారి విద్యాస్థానాని విద్యన్తీ సోపాసక్ర మేణ ।
 తాని స్థానాని జన్మా నీత్యపి చోచ్యన్తే । తథాహి “మూఢు
 రగ్రేఽధిజననం ద్వితీయం నకాంతిబద్ధనే । తృతీయం యజ్ఞ
 దీప్తాయాం చతుర్థం న్యాసకర్మణి ” ఇతి । తత్ర ప్రథమం

తత్త్వజ్యోతిషము

జన్మాస్తరాజితపుణ్యకర్మవశాల్లభ్యతే తథా చోక్త మిశ్వ
రగీతాసు “న హి కల్యాణకృత్కశ్చిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి |
ప్రాప్య పుణ్యకృతా స్తోకా నుషిత్యా శాశ్వతీ స్సమాః |
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే | అథవా
యోగినా మేవ కులే మహతిధీసుతామ్ | ఏతద్ధి దుర్లభతరం
లోకే జన్మ య దీదృశ ” మితి “రమణీయ చరణా రమణీ
యాం యోని మాపద్యేరక బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియ
యోనిం వా” ఇతి శ్రుతే శ్చ ద్వితీయం జన్మ పితృధీనం
“అష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపసయీత | త మధ్యాపయీత”
ఇతి స్మృతేః || తృతీయచతుర్థేః త్వేచ్ఛికే స్వాయత్తే యశ్చ
ప్యాచార్యానుగ్రహో దేవ సంపాదయితవ్యే | తృతీయం స్థాన
మాగురుత్సు ర్విద్యాభిలాషీ సాధక ఇత్యుచ్యతే || న చ
సాధకః విద్యాధికారయోగ్యతాం సంపత్తిం చ సంపాద్య
గుర్వనుగ్రహసంపాదనాయ ప్రయత్నః కర్తవ్యః ||

శిష్యలక్షణమ్.

సాధకలక్షణ మాహ మేరుతస్త్రీ—

“గురువాక్యప్రమాణజ్ఞం గురుశుశ్రూషణే రతమ్ |
లభ్యాభిమానగర్వాది వర్జితం కులనాయకమ్ |
నిరపేక్షం గురుద్రవ్యే తత్ప్రసాదాభికాంక్షిణమ్ |
జపధ్యానాభిరతం మోక్షమార్గాభిమానినమ్ |

సమాధిసాధనోపేతం శుద్ధదేహం చ ధార్మికమ్ ।
 దృఢవృత్తం సదాచారం శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితమ్ ।
 దీనసత్యమితస్నిగ్ధభాషణం సాధుసమ్మతమ్ ।
 అనుకూలప్రియాయుక్తం ధీరం సర్వోపకారకమ్ ।
 సదైవ సుముఖం కుర్యాచ్చివ్యం దైవతతుష్టయే ।
 ఇత్యత్ర సమ్యక్స్మరూపితమ్ ॥

“శాన్తో దాన్తో వినీత శ్శుద్ధాత్మా శ్రద్ధావా న్కులీనస్స
 చ్చరితో ధనీ ” ఇతి శ్రీవిద్యాకళకావే.

గురుశుశ్రూషా.

ఈ శ్లోకమునోపేత స్సాధకకళ పూర్వోక్తలక్షణసంపన్నం
 గురు మాశ్రయే త్యాగిభిలాషాధానిధ్యయే । తథా చోక్తం
 భగవతా “త ద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా” ఇతి.

“గురుశుశ్రూషయా విద్యా పుష్కలేన ధనేన వా । అ
 ధవా విద్యయా విద్యా చతుర్థం నోపలభ్యతే” ఇతి విద్యా
 సంపాదనే త్రీణి సాధనాని స్మర్యమాణాని । కథం శుశ్రూషా
 ఏవ భగవతోపదిష్టా విద్యాయా స్సాధనత్వే నేతి చే దుచ్య
 తే । శ్రీవిద్యాయా స్తుల్యాయా విద్యాయా యత్రకుత్రా
 ప్యవిద్యమానత్వా ద్విద్యాన్తరప్రదానేన లబ్ధ ముపశక్యా ఏవ
 తథా చోక్తం నిత్యాహోడశికాకాలవే—

తన్వజ్యోత్సావ

విద్యయా తుల్యం ధనం యత్రకుత్రాపి నోపలభ్యతే । కించ
 శిష్యేణ దత్తం ధన మచిరా దేవ నశ్యతి । గురుణా దత్తా
 తు విద్యేహలోకే పరత్ర చ సర్వకాలనర్వావస్థాసు సుస్థిరా
 ప్రకాశతే హి । తస్మా చ్చుద్ధాభక్తిపురస్సరా శుశ్రూషైవ
 గుర్వనుగ్రహే ముఖ్యకారణ మితి సైవోపదిశ్యతే భగవతా
 తద్విద్ధీత్యాదినా₂తో విద్యాభిలాషీ శుశ్రూషణా త్ప్ర
 మాదో నకర్తవ్యః । అత్ర సాధకే నేద మవశ్యం జ్ఞాతవ్యమ్ ।
 స విద్యానంగ్రహోపాయమాత్ర మేవ గురుశుశ్రూషణ మితి
 యతో విద్యాఫలప్రాప్తి రపి సర్వథా గుర్వధీనా గురుభక్తి
 మూలికైవ । తథా చోక్తమ్ ॥

“యస్య దేవే పరాభక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ ।
 తస్యైతే కథితా హ్యథా_౧ ప్రకాశన్తే మహాత్మనః ।
 యథా దేవే తథా మన్తే_౨ యథా మన్తే తథాగురౌ ।
 యథా గురౌ తథాస్వాత్మ న్యేవం భక్తిక్రమః ప్రియే ॥
 మనుష్యచర్మణాబద్ధః సాత్మాత్పరశివ స్వయమ్ ।
 స చ్ఛిష్యానుగ్రహోధా_౩య గూఢం పర్యటతి క్షితౌ ।
 అత్రినేత్ర శ్శివసాత్మా దచతుర్బా_౪హు రచ్యుతః ।
 అచతు ర్వదనో బ్రహ్మ శ్రీగురుః కథితః ప్రియే ॥
 యథా ఘటశ్చ కలశః కుమ్భ స్తై_౫కాథవాచకః ।

తన్మన్మజ్యోతానామ్

తథా దేవశ్చ మన్మజ్యోతానామ్ గురు శ్చైకాథా ఉచ్యతే ||
 గురుభక్తివిహీనస్య తపోవిద్యాకులంనతమ్ ||
 సర్వం నశ్యతి తత్రైవ భూషణం లోకరంజనమ్ ||
 భోగమోక్షాధీనాం బ్రహ్మవిష్ణ్వశపదకాంతీణామ్ ||
 భక్తిరేవ గురౌ దేవి నాన్యగ పన్థా ఇతి శ్రుతిః ||
 గురౌ మనుష్య బుద్ధిం చ మన్తే చాక్షరబుద్ధికమ్ ||
 ప్రతిమాసు శిలాబుద్ధిం కుర్వాణో నరకం వ్రజేత్ ||
 గురుం నమర్త్యం బుద్ధ్యేత యది బుద్ధ్యేత తస్య హి ||
 న కదాచి ద్భవేత్సిద్ధి ర్మన్తే ర్వా దేవతార్చనైః ||
 శివే రుప్తే గురు స్త్రీతా గురౌ రుప్తేన కశ్చన " ఇతి విద్యా
 ఫలప్రాప్తి రపి గుర్వర్థీ నైవే త్యుపదిష్టత్వా త్సర్వదా గుర్వ
 నుగ్రహ సంపాదనాయ గురౌ భక్తిక కార్యేతి చోదనా ||

గుర్వన్వేషణా.

విద్యాసంగ్రహే సద్గురు స్సర్వథా ౭ స్వేష్టవ్య స్సాధకేన
 నోచే త్రుమాదవశా దసద్గుర్వర్థినో ౭పి భవేత్ . తథా చేది
 హ చ పరత్ర నానథా యైవమకల్పతే . తస్మా త్సద్గురో
 రన్వేషణే ౭ వశ్యం వత్సమాణవిశేషా జ్ఞాతవ్యాః . యతో
 దాంభీకా స్సాస్విథా భిలాషిణౌ ప్యాచార్యవేషేణ బాహు
 త్యేన సంచరన్తి . తథా చోక్తం ||

తస్త్రజ్యోత్సాహ

“ గురవో బహవ స్సన్తి దీపవ చ్చ గృహే గృహే ।

దుర్లభో యం గురు దేవి సూర్యవ త్సర్వదీపకః ।

గురవో బహవ స్సన్తి వేదశాస్త్రాదిపారగాః ।

దుర్లభో యం గురు దేవి పరతత్త్వార్థపారగః ।

గురవో బహవ స్సన్తి కుమస్త్రాపధి వేదినః ।

నిగమాగమశాస్త్రాక్రమస్త్రజ్యో దుర్లభో భువి ।

గురవో భహవ స్సన్తి శిష్యవిత్తాపహరకాః ।

దుర్లభో యం గురు దేవి శిష్యదుఃఖాపహరకః ।

శివాదిగురుపర్యంతం పారంపర్యక్రమేణ యః ।

అవాప్నోతి త్వసంభారః సగురు ర్నాపరగః ప్రియే ।

యే దత్వా సహజానందం హరన్తి ద్వియజం సుఖమ్ ।

సేవ్యాస్తే గురువః శిష్యై రన్యే త్యాజ్యా ప్రతారాకాః॥ ”

—ఇతి కులార్కవే.

శూద్రాణాం చ తథా స్త్రీణాం గురుత్వం న కదాచన ।

వైశ్యస్యాపి తథా రాజ్ఞో విద్యోత్కర్షబలేన చ ।

గురుత్వం కేదిదిచ్ఛన్తి స్వాత్తమం ప్రతి కేశవ ।

ఉత్తమగ పంచథా ప్రోక్తో గురు బ్రహ్మాత్మవేదిభిః ।

బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చవాసప్రస్థశ్చ భిక్షుకః ।

అతివర్ణాశ్రమీ చేతి క్రమా చ్ఛ్రేష్ఠా విచక్షణ ।

విద్యోత్కర్షబలే నైవ గురు భవతి నాన్యథా ।

అతివర్ణాశ్రమీ ప్రోక్తో గురు స్సర్వాధికారిణామ్ ।

తత్త్వజ్యోత్సాన

న కస్యాపి భవే చ్ఛిష్యో యథాఽహం పురుషోత్తమ ।
 అతివణాశ్రమీ సాక్షాద్గురూణాం గురు రుచ్యతే ।
 తత్సమో నాధిక శ్చాస్మిం ల్లోకేఽస్త్యైవ న సంశయః ।
 — ఇతి సూతసంహితాయాం ముక్తిఖణ్డే పంచమేఽధ్యాయే.
 విద్యాభిలాషీ రాగాదినా గుర్వన్వేషణా దుపరమం కృత్వా
 యేన కేనాపి మార్గేణ విద్యారంభం న కుర్యాత్ । యతో
 మహా ననధః స్మర్యతే స్వాంతాదివ్యాపారేషు । తథాహి-
 “యదృచ్ఛయా శ్రుతం మన్తం దృష్టే నాపి ఛలేన చ ।
 పత్రే స్థితం చవాధ్యాప్య తజ్జప స్సాన్య దనధఃకృత్ ”
 పుస్తకే లిఖతా న్మంత్రాన్విలోక్య ప్రజపన్తి యే ।
 బ్రహ్మహత్యాసమం తేషాం పాతకం వ్యాధిదుఃఖద మితి ॥
 అనాద్యవిచ్ఛిన్న పారంపర్యప్రాప్తనద్గురూపదిప్తమన్త్రానుష్ఠానా
 న్మహాత్మలం చ స్మర్యతే ॥ తథాహి—
 ఉపదేశస్య సామధాన్య చ్ఛీగురో శ్చ ప్రసాదతః ।
 మన్తప్రభావా ద్భక్త్యా చ మన్త్రో సిద్ధిః ప్రజాయతే ॥
 సిద్ధమన్త్రాద్గురో ర్లబ్ధో మన్త్రో య సిద్ధిభాగ్భవేత్ ।
 పూర్వజన్మకృతాభ్యాసా న్మన్త్రో వా శీఘ్రసిద్ధిదః ।
 దీక్షాపూర్వం కులేశాని పారంపర్యక్రమాగతమ్ ।
 న్యాయలబ్ధ శ్చైవ మన్త్రః స చ సిద్ధో న సంశయః ।

తన్వజ్యోత్సాన

అదీక్షితా యే కుర్వంతి జపపూజాదికాః క్రియాః ।
 న ఫలంతి ప్రియే తేషాం శిలాయా ముప్తబీజవత్ ।
 దేవి దీక్షావిహీనస్య న సిద్ధి ర్న చ సద్గతిః ।
 తస్మా త్కుర్వప్రయత్నేన గురుణా దీక్షితో భవే " దిత్తి॥
 యతో విద్యాభిలాషిణ సద్గురో ర్లబ్ధదీక్షితస్య విద్యాఫల
 ప్రాప్తి స్తద్విపరీతస్య చానధఃఫలప్రాప్తి శ్చ స్మర్యతేఽతో
 విద్యాభిలాషిణా దీక్షాప్రాప్తౌ సద్గురు స్మర్యథాఽ న్వేషణీ
 య ఆశ్రయణీయశ్చ ॥

దీక్షా.

దీక్షా తు విద్యాధికారయోగ్యతాసిద్ధిహేతుః । సా చావ
 శ్యం సద్గురో స్సకాశా దేవ సంగ్రాహ్య । సా చ విద్యాధికా
 నోఽస్తగకరణపరిపాకవశా స్మస్తమధ్యమోత్తమభేదేన త్రిధా ।
 గృహీతవిద్యామాత్రానుష్ఠానయోగ్యతాహేతు ర్మన్దా । ఆ
 మ్నాయపంచకానుష్ఠానయోగ్యతాహేతు ర్మధ్యమా । ప్రణ
 వం వినాసకలవిద్యానుష్ఠానయోగ్యతాహేతు రుపదేశాధికార
 హేతు శ్చోత్తమా । ఇయ ముత్తమా దీక్షా పూర్ణాదీక్షే
 త్యుచ్యతే । అస్యా మేవ దీక్షాయాం పూర్ణాభిషేక స్సంప
 ద్యతే యేన వినా పూర్ణాధికారో న లభ్యతే । తథా చోక్తం ।
 "ఏవం దత్వా గురు దీక్షాం కుర్యా త్పూర్ణాభిషేచనం ।

తన్మ్రజ్యోతాన్ని

వినా యేనాభిషేకేణ సాధకక పూణఃబోధతామ్ ।
 ఆచార్యత్వం చ నాప్నోతి సద్గతిం చ సమీహితా” మితి ।
 దీక్షాయా స్త్రైవిధ్య మేత ద్యజ్ఞదీక్షాయా మేవ తృతీయేస్థానే
 జన్మని । యజ్ఞదీక్షాయామిత్యత్ర యజ్ఞశబ్దకర్మయజ్ఞో జపయజ్ఞ
 శ్చేతి ద్వివిధయజ్ఞవగో ౭ప్యత్ర దీక్షాప్రకరణే జపయజ్ఞపర
 ఏవేత్యవగన్తవ్యః । స చ జపయజ్ఞో భగవత్స్వరూప ఏవేతి
 భగవతః సతిజ్ఞా సువిదితా “యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోస్థీ”తి । ప్రణ
 వాధికార స్తు సన్యాసదీక్షాయా మేవ చతుర్థే జన్మని ।
 ఇయం దీక్షావిభాగప్రక్రియా అనాద్యవిచ్ఛిన్నగురుపరంపరా
 ప్రాప్తభారతీసాంప్రదాయమర్యా దైవ । తథా చోక్తం రేణు
 కాతన్త్రే -

“భారతీయతయ స్సర్వే యతీనాం గురవ స్మృతాః ।
 ద్విమాసం వా త్రిమాసం వా గ్రామే గ్రామే స్థితి స్మృతా ॥
 గీతాది పాఠ స్సర్వేషాం సమ ఏవోదిత స్సదా ।
 భారతీనాం విశేష స్తు సర్వమన్త్రజప స్సదా ।
 ఆదిత్యాదిషు భక్తిశ్చ తత్పూజా తన్ని వేదనమ్ ।
 ఏవం విధాని కర్మాణి యతీనాం విహితాని హి ।
 బాలాదిపాదుకాంతానాం మన్తాణా ముత్తమం జపమ్ ।
 భారతీయతిభిః కార్యం నిత్య మేవ స సంశయః ॥

ఓంకారజపమాత్రం త్వన్వేషం తు విధీయతే ।
 ప్రణవాదస్యమంత్రాణా మనుష్ఠానం తు నాచరేత్ ।
 ఆచరే ద్యది మూఢాత్మా రాఘవం నరకం వ్రజేత్ ।
 భారతీనాం యతీశానాం ధర్మ ఉక్త స్సనాతన ” ఇతి ।

దీక్షాయాగ పరమప్రయోజనం విద్యాధికారయోగ్యతాసిద్ధి
 రిత్యుచ్యతే । కేయం విద్యాధికారయోగ్యతా కథంవా తత్సిద్ధి
 ర్దీక్షాయా ఇత్యత్ర కింవి దుచ్యతే — “ దేవో భూత్వా
 దేవా సృజేత్ ” “ నారుద్రో రుద్ర మర్చయే ” దితి
 విధినిషేధాభ్యాం దేవతాభావాపన్న సైవ తత్త ద్దేవతా
 విద్యాధికారయోగ్యతా ఇతి విజాయతే ॥

“అగ్ని రైవ దీక్షిత” ఇతి శ్రుత్యా జ్యోతిష్టోమదీక్ష
 యాఽ ధ్వర్యణా దీక్షితో యజమానోఽగ్ని రిత్యుచ్యతే ।
 అగ్ని రేవ జ్యోతిష్టోమస్య దేవతా । యజ్ఞాధికారీద్విజస్తదీక్షయా
 దీక్షిత స్స స్సగ్నిభావ మాపన్న ఇతి స్పష్టం విజ్ఞాయతే ।
 తన్నాన్యాయే నై వ జపయజ్ఞదీక్షాయా మపి సద్గురుణా దీక్షిత
 స్తత్త ద్దేవతాభావ మాప్నోతీతి శ్రుతిస్మృతిన్యాయసమ్మత
 ఏవ । దీక్షయా తత్త ద్దేవతా భావః కథం లభ్యత ఇతి
 చే దుచ్యతే జపయజ్ఞే సాధనాని త్రీణి హి మనోవాక్కాయాని ।
 తాని స్వభావతో మానుషాణీ త్యుచ్యన్తే । యదా తేషాం

తన్మ్రజ్యోత్సాన

దేవతాభావ మాపద్యతే తదా జపకర్తురపి దేవతాభావ స్సం
 పద్యతే దీక్షాప్రకరణేషు దీక్షాప్రకారా నానాత్వేన స్మర్య
 మాణా అపి సర్వత్రైకాస్తేన శక్తిపాతప్రక్రియా హస్తమస్తక
 సంయోగాదినా విహితేతి విజ్ఞాయతే తేన శక్తిపాతేన గురో
 స్సకాశా చ్ఛిష్యస్య మనోవాక్కాయాని సంస్కృతాని భవ
 స్త్యత శ్శిష్యః దేవతాభావ మాప్నోతీత్యత్ర శ్రుతిస్మృతి
 సదాచారాః ప్రమాణమ్ ॥ తథా చోక్తం—“పరిపక్వమలా
 యే తానుత్సాదనహేతుశక్తిపాతేన పరే తత్త్వే యోజయతి
 సదీక్షయా ఆచార్యమూర్తిస్థ” ఇతి । అన్యచ్ఛ “దీక్షా స్తిస్రః
 శాక్తి శామ్భవీ మాస్త్రీ చేతి । తత్ర శాక్తి శక్తిప్రవేశనాత్ ।
 శామ్భవీ చరణవిన్యాసాత్ । మాస్త్రీ మస్త్రోపదిష్ట్యా ”
 ఇతి । అభిషేకాదినా కాయం కళాగ్రహణే నాస్తకరణం
 గురుచ్ఛారణపూర్వకమస్త్రోచ్ఛారణేన వాక్చ పవిత్రీక్రియస్తే ।
 కించ దీక్షావిధౌ గురుణా దేవతాప్రతిష్ఠా శిష్యే క్రియతే ।
 తథా చోక్తం తన్మ్రరాజే ॥

“చక్రే దేవ్యాం తథా శిష్యే ప్రతిష్ఠా త్రివిధోఽచ్యతే ।
 సా తు తత్త్వవిదా కార్యా సంప్రదాయాః పరోధినే ” తి
 దేవతాప్రతిష్ఠాధికారి గురు రేవ యత స్తదధీనా దేవతా ।

తథాచోక్తం శ్రీరామచంద్రేణ—

“దైవాధీనం జగత్సర్వం మన్తాధీనం తు దైవతమ్ ।

తస్మిన్ బ్రాహ్మణాధీనం బ్రాహ్మణో మమ దేవతా” ఇతి ।

కర్తృలక్షణమ్.

జపకర్తృలక్షణ మాహ కారకశ్రుతి రథరూపకకర్తృత్వా—

“అత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథ మేవ తు । బుద్ధిస్తు సార
ధిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవ చ । ఇన్ద్రియాణి హయా నాహు
ర్విషయాం స్తేషు గోచరాః । ఆత్మేన్ద్రియమనోయుక్తం
భోక్తే త్యాహు ర్మనీషిణ” ఇతి ॥

ఏవం సద్గురుణా చోదితవిధినా దీక్షితానాం పురుషాణాం
ప్రీత్యాం వా తన్మోరమ్భే నాధికారః స త్వస్యేషామ్ । తథా
చోక్తం మేరుతస్త్రే—

“ద్విజానా మనుషేతానాం స్వకర్మాధ్యయనాదిషు ।

యథాధికారో నాస్తీహ స్యా చోపనయనాదిషు ।

తథా చాదీక్షితానాం చ మనుషేవార్చనాదిషు ।

నాధికారో స్త్యతః కుర్యా దాత్మానం మన్త్రసంస్కృతమ్ ॥

దీయతే జ్ఞానవిజ్ఞానం క్షీయంతే పాపరాశయాః ।

తేన దీక్షా ఇతి ప్రోక్తా ప్రాప్తా చేత్సద్గురో ర్ముఖాత్ ॥

త స్త్రీజ్యోత్సాహ

అసద్గురుః స్వయం నష్టక కథం తారయతే పరమ్ ।

వింశద్విశోష్వపకగుణై ర్యుక్తో యస్స గురు ర్భవేత్ ॥

—ఇతి త స్త్రీరాజే.

“గుర్వనుజ్ఞా మృతే మోహా ల్లోభా ద్వా కురుతే యది ।

సపుత్రదారో నిధనం ప్రాప్నువ నిరయం వ్రజేత్ ॥

తస్మా త్పుణాభిషే కేణ ప్రాప్తానుజ్ఞ సమూచరే” దితి ।

దీక్షాయోగ్యతాహేతు ద్విజానా ముపనయనం తీవ్రవేద
నాం చ । ద్విజప్రీతాం తు వివాహో వేదనాం చ । శూద్రా
దీనాం చాచార్యానుగ్రహ ఏవ యోగ్యతాహేతు రితి సర్వ
త స్త్రీసమ్మతిః ॥

దీక్షాధీనం విద్యాభిలాషిణం శిష్య మాచార్య సమ్య
క్సరీక్ష్య దీక్షాం కుర్యాత్ । నోచే స్మహతే అనధాయ
కల్పత ఇతి స్మర్యతే । తథా హి—

“ధనాధీన స్తు గురవః శిష్యా సిద్ధ్యధీనక తా ।

తస్మా న్నచోభయో సిద్ధి ర్దేవతానాం విడంబనమ్ ।

దత్వా దీక్షా స్తు లోభాద్యై ర్దేవతాశాపమాప్నుయాత్ ।

పరశిష్యే చేప్తవంశే ధూరే పండితమానిని ।

ప్రీద్విష్టే సామయే త్రస్తే వ్యంగే దీక్షాతు నిష్ఫలా ॥

—ఇతి మేరుత స్త్రీ.

తస్త్రీజ్యోత్సాహ

“శ్రీభైరవ ఉవాచ-

శ్రుణు దేవి మహాగుహ్యం యోగినీహృదయం పరమ్ ।

త్వ త్రీత్యా కథయా మృద్య గోపితవ్యం విశేషతః ।

ఏవం త్వయాఽహ మాజ్ఞప్తో మదిచ్ఛాపయా ప్రభో ।

కర్ణాత్కర్ణోపదేశేన సంప్రాప్త మవసీతలమ్ ।

న దేయం పరశిష్యేభ్యో నాస్తికానాం న చేశ్వరి ।

న శుశ్రూషాలసానాం చ నైవానధాప్రదాయినామ్ ॥

పరీక్షితాయ దాతవ్యం వత్సరోధ్వోఽపి తాయ చ ।

ఏతజ్ఞాత్వా వరారోహే నద్యు ఖేచరతాం వ్రజేత్ ॥ ”

—ఇతి వామకేశ్వరతస్త్రీ.

కించ “ఏతేన విద్యా హ వై బ్రాహ్మణ మాజగామ ।

గోపాయ మా శేవధిష్ఠేహ మస్మి । అనూయకా యాన్మజ

వే ఽయతాయ నమా బ్రూయా వీర్యవతీ తథాస్యామ్ ”

—ఇతి యాన్మః నిరుక్తే.

ఆత్మపురాణే చ— “బ్రహ్మవిద్యా ఽతిసంఖిన్నా బ్రహ్మ

వ్యం బ్రాహ్మణం యయా । వరాంగనానమాం మా హి మా

కృధాః సర్వసేవితామ్ । గోపాయ మాం సహైవ త్వం కు

లజా మివ యోషితామ్ । శేవధి స్వక్షయ స్తే ఽహ మిహ

లోకే పరత్ర చ ” ఇత్యారభ్య ।

తస్త్రీజ్యోత్సాహ

“నిన్దాగుణవతాం తద్వ త్సర్వదా లజ్జావశూన్యతా
 ఇన్ద్రియాధీనతా నిత్యం ప్రీసంగ శ్చావినీతతా ।
 కర్మణా మనసా వాచా గురౌ భక్తి వివర్జితమ్ ।
 ఏవ మాద్యా యేషు దోషా స్తేభ్యో వర్జితాయ మాం సదా ।
 ఏవం హి కుర్వతో నిత్యం కామధేను రివాస్మితే ।
 వంధ్యా లన్యథా భవిష్యామి లతేవ ఫలవర్జితా”॥
 ఇతి ప్రతిపాద్యాస్తే.—

“తస్మాదేవం విధం శిష్యం నగృహ్ణీయాత్కథంచన ।
 యది గృహ్ణాతి మోహేన తత్పైర్వాప్యతే గురు” రితి.

గురుదక్షిణా.

విద్యాభిలాషీ శాస్త్రోక్తం సద్గురుం సమ్యగన్విష్య త
 ముపసృత్య యథావిధి తేన సమ్యక్పరీక్షిత స్స స్తిక్షితో భూ
 త్వా యథాశక్తి గురుదక్షిణాం దద్యాత్ । నోచే త్తచ్ఛక్తి
 ర్నసంక్రామతీ త్యుచ్యతే తస్త్రీరాజే ॥ తథా హి—
 “ ఏవం దేవీ ప్రతిష్ఠాయాం క్రమస్సాన్నిధ్యకారకః ।
 గురవే దక్షిణాం దద్యాత్ప్రత్యక్షాయ శివాత్మనే ।
 సర్వస్వం వా తదధణం వా తదధణం వా తదాజ్ఞయా ।
 సచేత్తచ్ఛక్తిసంక్రాంతి కథ మస్య భవిష్యతి ।
 గజాశ్వమహిషీ మేషపశుదాసీసుహీ మియమ్ ।

తస్మిన్ జ్యోతానై

సువర్ణం భూషణం వాసో భవనం వాఽన్యదీప్సితమ్ ।
దద్యాత్ స్వశక్తితో భక్త్యా త్వశక్తో యది సర్వదా ।
సర్వదాఽసౌ తదాయత్త స్తేన సిద్ధి ర్భవిష్యతీ ” తి ।

ఏవం ప్రవర్తితౌ గురుశిష్యా విహలోకే పరత్రచ మహా
తీం శ్రియ మాపుత ఇత్యత్ర న కోపి సందేహః । తథా
చోక్తం మేరుతన్త్రే—

“భక్తిశ్రద్ధాన్వితౌ శిష్యగురూ సంపూర్ణలక్షణౌ ।
సర్వోపి మార్గ స్తత్కాలం భుక్తిముక్తిప్రదాయక ” ఇతి ।

స్వాధీనా మప్యధికారః.

స్త్రీణాం శూద్రాదీనా మపి చ దీక్షా స్మర్యతే మేరుతన్త్రే—
“స్వాగమోక్తేన మార్గేణ స్త్రీశూద్రై రపి పూజనమ్ ।
కర్తవ్యం సంస్కృతై స్తై శ్చ స్వాగమోక్తేన వర్తనా ।
విధవాయా స్సతాదేశా త్కన్యాయాః పితౄరాజ్ఞయా ।
భర్తృవ దీక్ష్యతే భార్యా యతోఽసౌ సర్వదా గురుః ।
తయాఽపి పూజ్యో దేవస్య బుద్ధ్యాఽసౌ సర్వసాధనై ” రితి ।

తస్మత్స్వరూపమ్.

విద్యాభిలాషీ సద్గురుణా సమ్యగ్దీక్షిత స్స స్థేవతానుగ్ర
హోధ౯ం తస్మి మారభేత యథావిధి ।

తస్త్రీజ్యోత్సాహం

తస్త్రీస్తు త్రివిధం నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం చేతి ।
 తత్ర నిత్యం ద్వివిధం ప్రధాన మంగంచేతి । తత్ర ప్రధాన
 తస్త్రీస్య దేవతా గాయత్రీ త్యుచ్యతే । సా చ ద్వివిధా
 ప్రకటా గుప్తా చేతి । తత్ర పకటా చతుర్వింశత్యక్షరా సుప్ర
 సిద్ధా ఉపనయనదీక్షావిషయా । శ్రౌతస్మార్తాదినకలవిద్యా
 గ్రహణాధికారహేతుః ద్విజత్వాధికారహేతు శ్చ । సా చ
 యథాకాల ముపదేష్టవ్యా । నోచే ద్వాత్యతాయాపప్రీత్య
 వాయో భవే దితి శ్రుతిస్మృతినదాచారప్రమాణసమ్మతిః ।
 గుప్తా తూపనీతేన వేదనాపూర్వక మభ్యుదయనిశ్చేయసాభి
 లాషయాఽన్వేష్టవ్యా । తావంతం కాలం గోప్యా ఏవేతి
 గుప్తే త్యుచ్యతే । గుప్తా తు త్రివిధా । త్ర్యక్షరీ మన్ద
 దీక్షావిషయా । పఞ్చదశాక్షరీ మధ్యమదీక్షావిషయా ।
 షోడశాక్ష ర్యుత్తమదీక్షావిషయా ॥ ఉత్తమాదీక్షైవ
 పూర్ణదీ క్షేత్యవోచామ । తయా దీక్షిత ఏవ పూర్ణదీక్షితః
 పూర్ణాధికారీ చేత్యుచ్యతే సాంప్రదాయవిభిః । తస్యైవ
 ప్రకటగాయత్ర్యా స్తుర్యపాదానుష్ఠానే ఽధికార స్సంపద్యతే ।
 ఏతావంతం కాలం ప్రకటగాయత్ర్యా స్తుర్యపాదస్యాపి
 గోప్యత్వ మేవ ॥

అంగం చతుర్విధం గాణాపత్యశైవవైష్ణవసారభేదాత్ ।
 అంగేతు చతుర్వింశత్యక్షరీ గణపతేః షడక్షరీ శివస్య అష్టా

తస్త్రజ్యోత్సాన

క్షరీ వైష్ణవస్య సార స్యాప్యష్టాక్షరీ ముఖ్యాః । గాణా శ్చేత
 శే । ప్రధాన మంగసహితం సత్పంచాయతన మిత్యుచ్యతే ।
 పంచాయతన విద్యైవ శ్రీవిద్యా తత్ర గుప్తవిద్యాధికారతార
 తమ్యభేదేన శ్రీవిద్యాధికారిణాం మధ్య మందమధ్యమోత్తమ
 భేదః । పంచాయత నోపాసనస్య ఫల మాహ పద్మపురాణే
 పుష్కరఖణ్డే లహ్రికప్రకరణే -

అతః పరం దేవానా మర్చనం కారయే ద్బుధః ।

గణేశం పూజయే ద్యస్తు విఘ్న స్తస్య న బాధతే ।

ఆరోగ్యార్థే లర్చయే తుస్సర్వం ధర్మమోక్షాయ మాధవమ్ ।

శివం ధర్మాధామోక్షాయ చతుర్వర్గాయ చణ్డికా మితి ॥

అన్యచ్చ ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేదన మిచ్ఛే త్పరాంబయా ।

ఐశ్వర్య మీశ్వరా దిచ్ఛే న్మోక్ష మిచ్ఛే జ్ఞానాదనాత్ ॥

నిర్విఘ్నో నాథః సిద్ధి సాస్య ద్గణనాధస్య చాజ్ఞయా । ఇతి ।

అథ పర్వాది కాలభేదేన యద్విహితం తన్నైమి త్తిక మిత్యు
 చ్యతే । కామ్యం త్వేచ్ఛిక మభ్యుదయ హేతు శ్చాన్తికపాప్తి
 కాది హేతు శ్చ ।

నిత్యం తు పున ద్వివిధం సాధారణ మసాధారణంచేతి ॥

తత్ర సాధారణం మన్వాది స్మృతిభి రుపదిష్టం । అసాధారణ

స్తు గురో స్సకాశా ద్దీక్షయా లబ్ధ మితి వివేకః । అత్ర ప్రథ

తత్త్వజ్యోత్సాన్ని

మతః సాధారణా సాధారణరూపం సామాన్యత స్సంగ్రహే
 ణోచ్యతే॥ తత్తత్త్వం బ్రాహ్మీ ముహూర్తే సుషుప్తే
 రుద్ధానప్రభృతి పున స్సుషుప్తిపర్యంతం రాత్రౌ ద్వితీయ
 యామే వ్యాప్త మితి విజ్ఞాయతే । దీక్షితేన య న్మనసా
 వాచా కర్మణా యచ్ఛ స్మృతం య దుక్తం యచ్ఛక్వతం
 తత్సర్వ మపి తత్త్వ మిత్యుచ్యతే సాంప్రదాయ విద్భిః తథా
 చ స్మర్యతే “ ప్రాణబుద్ధి దేహధర్మాధికారపర్యంత జాగ్ర
 త్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాసు మనసా వాచా కర్మణా యచ్ఛ
 స్మృతంయదుక్తం యత్క్వతం తత్సర్వం బ్రహ్మగణం భవే”
 డితి “ ప్రాత స్సముద్ధా య తవ ప్రియాధృం సంసారయాత్రా
 మనువర్తయా మీ” త్యాశిషో విద్యమానత్వా చేతి ॥

అథ తత్త్వమ్.

సద్గురో ర్దీక్షాం ప్రాప్త స్సాధక స్తత్త్వం సమ్యక్ విజ్ఞా
 యాహరహ స్సమ్యక్ గాచరేత్ । బ్రాహ్మీముహూర్తే చోద్ధా
 యేష్టదేవతాం స్మృత్వా హస్తా పాదా చ ప్రతౌ ల్యాన్య
 వస్త్రం పరివీ యాచమ్య బ్రహ్మరంధ్రే నిజగురుం ధ్యాత్వా
 మానసోపచారై స్సంపూజ్య “ ప్రాతఃప్రభృతిసాయాంతం
 సాయాదిప్రాతరంతః । యత్కరోమిజగన్నాథ తదస్తు తవ
 పూజన ” మితి గురవే సర్వం నివేద్య త్రిపురసుందరీం ధ్యాత్వా

గురుమస్త్రదేవతాత్మనా మైక్యం విభావ్య అజపాం కుర్యాత్ ।
 తతః “త్రైలోక్యచైతన్యమయి త్రిశక్తే విశ్వస్య మాత ర్భవ
 దాజ్ఞయైవ । ప్రాతస్సముద్ధాయ తవ ప్రియాధకం సంసార
 యాత్రా మనువర్తయామి”తి దేవీం సంప్రాధ్యైక సముద్ర
 మేఖలే దేవి పర్వత స్తనమండలే । విష్ణుపత్ని నమ స్తుభ్యం
 పాదస్పృశకం తుమస్వ మే” ఇతి భూమిం సంప్రాధ్యైక శ్వాస
 యుక్తం పాదం నిధాయ గృహాద్భూతా ర్యామ్యాం నైర్ముతీం
 వా దిశం వ్రజేత్ । అథ మానీ దక్షిణకర్ణోపవీతవాన్నివీతం
 పృష్ఠతఃకృత్వా సంవృతమస్తకో మూర్ధాన మస్పృశే
 రహస్యే మలం విసృజ్య మృత్తికయా జలేన చ యథావిధి
 శౌచంకృత్వా పశ్చాద్దేశాస్తరం గత్వోపవీతవా నాచా
 మేత్ । అథాఽవ్యగ్రగ ప్రాక్కుభో నివర్ణో దంతధావనం
 కుర్యాత్ । పున రాచమ్యారుణోదయే తీర్థస్నానంకుర్యాత్ ।
 తీర్థస్నానాశక్తో గృహస్నానం కుర్యా ద్యథావిధి ॥ అథ
 సదశ మఖిణ్ణం శ్వేతం భౌతవస్త్రస్వయం ధృత్వా స్నాన
 వస్త్రం పరిపీడ్యాచమ్య తిలకం ధృత్వా స్థిరమనాగ ప్రాక్కుభ
 ఉపవిశ్య పవిత్రపాణీన్ నాచమ్య ప్రాణానాయమ్య స్వశా
 భోక్తవిధినా సన్ధ్యా ముపాసీత్ । అథ సూర్యాయాఘ్రకం
 దత్వా తీర్థతోయం సమాదా యాత్మనో మందిరం గత్వా

తస్మిన్ శాస్త్రాన్ని

స్వశాఖోక్తవిధినా నిత్యహోమం కృత్వా బ్రహ్మయజ్ఞం
 నిర్వత్య తర్పణ మాచరేత్ । తతః పూజాసంభారవా
 న్యాగమందరం గత్వోపవి శ్యాసనే శుద్ధే గురూపదిష్టవిధినా
 పంచాయతన మర్చయే ద్యథాధికారమ్ । తతో మాథ్యాహ్నిక
 విధిం కృత్వా భుంజీత । భుక్త్వా చాచమ్య తాంబూలం భక్ష
 యేత్ । దివా స్వాపం మైథునం చ న కుర్వీత । అథాఽఽసా
 యం సిద్ధాంతదిన్తనం కుర్యాత్ । కాలే సమనుప్రాప్తే సాయ
 న్తనీం సంధ్యాం హోమం చ విదధ్యాత్ । తతో దేవార్చన
 మాచరే ద్గురూపదిష్టేన విధినా । అథ భోజనం కుర్యాత్ ।
 తతః పుష్పానులేపనం కృత్వా శుద్ధశయ్యాయాం శయీత ।
 ప్రాప్తే నిమిత్తే సపర్యావిధినా భార్యయానహ శయీత
 యావదేతగపాతః । తదపి నిషిద్ధదివసేషు వజ్రయేత్ । ఏవ మహ
 రహ స్సమాచరత సిద్ధి ర్భవతి సిద్ధి ర్భవతి ” । ఆహారనిద్రా
 భయమైథునాదీని కర్మాణి పశ్యాదీనా మివ మనుష్యాణా మపి
 నిస్సత స్సమానే యద్య పృథికారవద్భిగ విద్వద్భిగ పురుషై
 స్సర్వాగ క్రియా శ్శాస్త్రచోదితవిధినా యథాకాలం మస్త్రీ
 సంస్కృతా నిర్వర్తితా శ్చే త్తాగ పశుభావా ద్దూరోత్సరితా
 స్సత్యగ పవిత్రీక్రియ నైఽతస్తాసాం కర్తా అపి పశుభావా ద్దేవతా
 భావమాహ్నీతి త్యత్ర శ్రుతిస్మృతినదాచారాగ ప్రమాణమ్ ॥

తస్త్రజ్యోత్సాహ

అథ తస్త్రసూత్రే గ్రథితానాం క్రియాణాం ప్రకాశక క్రియతే
సంక్షేపతో జిజ్ఞాసూనా మత్యంతోపకారాయ ॥

సద్గురుః

గురుశబ్దార్థ మాహ —

గుశబ్దస్వస్థకార స్సౌత్తురుశబ్ద స్తన్నిరోధకః ।
అస్థకారసరోధత్వా ద్గురు రిత్యభిధీయతే ।
గకార సిద్ధిదక పోక్తో రేఫక పాపస్య దాహకః ।
ఉకారో విష్ణురిత్యుక్త స్త్రితయాత్మా గురుక పరః ।
గకారో జ్ఞానసంపత్తి రేఫ స్తత్ర ప్రకాశకః ।
ఉకార శ్శివతాదాత్మ్యం గురు రిత్యభిధీయతే ॥
గుహ్యగమాత్మతత్త్వాస్థనద్ధానాం బోధనా దపి ।
దుద్రాదిదేవరూపత్వా ద్గురు రిత్యభిధీయతే ॥
వింశద్విశ్వోపకగజై ర్యుక్తో యస్య గురు రభవేత్ ।
ఇత్యాదినా సద్గురో ర్గతుణ మవోచామతదత్రానుసంధేయమ్ ॥

దీక్షా.

దీక్షాశబ్దార్థ మాహ —

„దీయతే జ్ఞానవిజ్ఞానం క్షీయంతే పాపరాశయః ।
తేన దీక్షా ఇతి ప్రోక్తా ప్రాప్తాచే త్సద్గురోర్ముఖాత్ ।
దివ్యభావప్రదానా చ్చ త్కౌలనా త్కల్పషస్య చ ।

తస్మిన్ జ్యోతస్సే

దీక్షేతి కథితా నద్భి ర్భవబద్ధవిమోచనాత్ ” ఇతి ।

దీక్షా బహురూపా ఉపనయనదీక్షా వివాహదీక్షా యజ్ఞదీక్షా
సన్యాసదీక్షా ఇతి చ । ఉపనయనదీక్షాయా మధికారిణా ద్విజ
త్వం లభ్యతే । దీక్షితస్య వటోః విద్యాగ్రహణాధికార స్సం
పద్యతే । వివాహదీక్షాయాం దీక్షితాయాః కన్యాయాః కర్తా
ధికార స్సమ్పద్యతే । యజ్ఞదీక్షయా యాగాధికార స్సంపద్యతే ।
సన్యాసదీక్షయా జ్ఞాననిష్ఠాధికార శ్చ లభ్యతే ॥ దీక్షావిధయ
స్తు గోప్యాః గురుముఖైకవేద్యా ఏవ । తథాచోక్తమ్—
“పూణః=దీక్షాక్రమం దేవి యస్య కన్యాపి నోచ్ఛరేత్ ।
ద్వాదశాబ్దం గురు శ్శిష్యం శోభానస్తర ముచ్ఛరే” ఇతి ॥

దీక్షాయా ఆనశ్యకతా.

“ వినా దీక్షాం న మోక్ష స్సాస్మి త్తదుక్తం శివశాసనే ।
సా చ న స్యా ద్వివాచార్య మిత్యాచార్యపరమ్పరా ॥
తస్మా త్సిద్ధాంతం సంప్రాప్య సంప్రదాయాదిహేతుభిః ।
అస్తరే ఆపదేష్టారం మన్తాః స్యు ర్నిష్ఫలా యతః॥” ఇతి ।
కృత్వా సమయదీక్షాం చ దత్వా సమయపాదుకాం ।
సన్నిధాయాత్మన శ్శిష్యం వదే స్మస్త్రం న చాన్యథా॥ ఇతి ।

దీక్షాభేదాః

“ స్పృశాఃఖ్యా దేవి దృక్సంజ్ఞా మానసాఖ్యా మహేశ్వరి

తస్మిన్ శ్లోకాత్సా

క్రియాసాదిరహితా దేవి దీక్షా త్రిథా స్మృతా ॥ ఇతి ।

క్రియావర్జకలాస్పశ్చవాగ్దృష్టానసంజ్ఞయా ।

దీక్షా మోక్షప్రదా దేవి సప్తథా పరిక్రితా ।

వేదకాపూణాసంజ్ఞా చాచార్యా నిర్వాణసంజ్ఞకా ।

సమయాఖ్యా విశేషా చ సాధికా పుత్రికాహ్వయా ॥ ఇతి ॥

దీక్షాణాం ఫలభేదః.

క్రియాదీక్షయా దేహశుద్ధి ర్భవతి । వణాదీక్షయా శిశోః
పరమానందమయో దేవభావో జాయతే । కలాదీక్షయా దివ్య
భావ మాపద్యతే శిష్యస్య ॥

“ గురో రాలోకమాత్రేణ భావణా త్స్పృశానాదపి ।

సద్య స్సంజాయతే జ్ఞానం సా దీక్షా శామ్భవీ మతా ।

వేదవిద్ధ శ్శివస్సాత్మా స్న పునఃకన్మభా గ్భవేత్ ।

ఏషా తీవ్రతరా దీక్షా భవబద్ధవిమోచనీ ।

ఉపపాతకలక్షాణి మహాపాతకకోటయః ।

క్షణా ద్దహతి దేవేశి దీక్షా హి విధినా కృతా ।

పూణాభిషేకపూతా యే తే ముక్తా శ్చేహజన్మని ।

శుద్ధాః పూణాభిషేకేణ శివసాయుజ్యదాయినా ।

తేన ముక్తిం వ్రజేయు స్తే శామ్భవీ వాచ మబ్రవీత్ ।

అదీక్షితా యే కుర్వన్తి జపపూజాదికాః క్రియాః ।

న ఫలన్తి ప్రియే తేషాం శిలాయా ము పబీజవత్ ।

తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన గురుణా దీక్షితో భవే ” డితి ॥

తస్త్రోత్సాహము

సాధకః.

సాధక శబ్దార్థ మాహ—

“సారసంగ్రహణా చైవ ధర్మమార్గ ప్రవ ర్తనాత్ ।
కరణగ్రామనియమా త్సాధక స్సౌభిధీయతే ” ఇతి ॥

“ఉపాసక శ్చాంతో దాంతో వినీత శ్చుద్ధాత్మాశ్రద్ధావా
న్ములీన స్సచ్చరితో ధనీ గురుణానమ్య క్షిప్రీతో దీప్తితః ”
ఇత్యేవాచోమ ॥

తస్త్రమ్.

కర్తృవిషయకామనాసిద్ధిహేతుభూత దేవతానుగ్రహాది సం
పాదనానుకూల పురుషవ్యాపార తస్త్ర మి త్యవోచామ ।
త త్సద్గురో స్సకాశా దేవ విజ్ఞాతవ్యమ్ ॥

అహ రహః.

ప్రతిదినం యావజ్జీవ మిత్యర్థః “కుర్వ న్నే వేహ కర్మాణి
జజీవిషే చ్చతగ్ సమాః ” ఇతి శ్రుతేః ॥

సమ్యక్త్వమ్.

శాస్త్రచోదితవిధినా య దాచరణం త త్సమాచరణ మి
త్యచ్యతే ॥ నోచే దనధాన్యైవ భవతి । తథా చోక్త
మిశ్వరగీతాను—

“యచ్ఛాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః ।
న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాంగతి” మితి ॥

త స్త్రీజ్యోతానై

బ్రాహ్మముహూర్తః.

ఉషగకాలః—“పంచపంచ ఉషగకాలః సప్తపంచారుణోదయః |
అష్టపఞ్చభవే త్రాత శ్శేష సూర్యోదయః స్మృతః ॥

ఇత్య త్రోషగకాలో నిరూపితః | స ఏవ కాలో నిశాయాం
పశ్చిమాయామ ఇత్యపి చోచ్యతే ॥ స ఏవ విపీలికాదిబ్రహ్మ
పర్యంతానాం సకలప్రాణినాం నై సర్గిక స్సుషుప్తే రుద్ధానకాలః ॥

ఇష్టదేవతా.

దేవతాశబ్దార్థ మాహ—

దేహమాస్థాయభక్తానాం వరదానా చ్చ పార్వతి |
తావత్రయాదిశమనా ద్దేవతా పరిక్షిర్తితా ॥ ఇతి |

యస్యాం దేవతాయాం స్వస్య పరమాప్రీతి ర్భవతి సా
భీష్టదేవ తేత్యుచ్యతే | సుప్రోద్ధితస్య ప్రాతస్మరణం యథాధి
కారం దేవతాభేదేన భిద్యతే | త త్స్మరణ మేవేష్టదేవతా
స్మరణ మిత్యుచ్యతే ॥ శ్రీవిద్యో పాసకస్య పరదేవతాస్మరణ
మేవేష్టదేవతాస్మరణ మితి విజ్ఞాయతే ॥

అచమనమ్.

అస్త్రాసు శ్శుచా దేశే ఉద్యుభోపవిష్టు బ్రాహ్మేణ
తీర్థేన శనై శ్శనై స్తోయం త్రిగ విభేత్ | తతోంగుష్ఠమూలే
నాస్యం ద్విరుస్మృజ్య సక్ర దుపస్పృశే దాస్యమ్ | అథ దక్షి

తస్మిన్ జ్యోత్సానం

జేన తోయం గృహీత్వా సవ్యహస్తే పాదయోః శిరసి చ
సంప్రోక్ష్య ఖాని చోపస్మృతేత్ ॥

చక్షుషీ నాసికే శోత్రే హృదయ మాలభతే ॥ ఇత్యే
వం సర్వ త్రాచమనస్థలేషు । ఏవ మాచమనే కృతే పూత
స్సన్ శుద్ధదేహో భవతీతి విజ్ఞాయతే ॥

బ్రహ్మరస్థమ్.

మూర్ధ్ని ప్రదేశః । సహస్రారచక్ర మిత్య చ్యతే హ్యు
పానక్తేః । త చ్చ శ్రీగురోః స్థాన మితి విధీయతే ॥

నిజగురుః.

స్వస్యమంత్రోపదే స్తేవ నిజగురు రిత్యచ్యతే । తస్య భ్యా
నం తు తస్య పాదుకాధ్యానమ్ । పాదుకా తు గురు నోపది
ష్టా మంత్రాత్మికా । పాదుకాశబ్దార్థ మాహ—
పాలనా ద్దురితచ్ఛేదా త్కామితార్థస్య వర్థనాత్ ।
పాదుకేతి సమాఖ్యాతా మమ తత్త్వం తవ ప్రియ ” ఇతి ॥

మానసోపచారాః.

విధినా చరణం ప్రోక్త ముపచార మితి స్మృతమ్ । అత్ర
గంధ పుష్ప ధూప దీప నైవేద్యా న్యేవ పంచమాససికా
న్యేవ క్రియన్తే లమిత్యాది బీజైః । న తు ప్రత్యక్షాణి గృ
హ్యన్తే ॥

తన్మజ్యోత్సాహ

త్రిపురసుందరీ ధ్యానమ్.

ఇదం ధ్యానం యథాధికారం గురూపదిష్టం చ ॥

గురుమస్తుదేవతాత్మనా మైక్యమ్.

గుర్వాదీనాం భావన యోగత్వసంపాదనమ్ । తే నా
స్తరాత్మవేదనం స్యాత్ । ఆత్మనో దేవతాయా శ్చైక్య ము
పాధినిరాసేన॥ దేవతాయా మంత్రస్య చైక్యం వాచ్యవాచక
భావేన తథా గురో రపి య ద్యపీదృశసిశ్చయ ఉపాసనవేళా
యాం న భవితు మహాత్మి తథా ప్యాహర్యం తుగామాత్రం
కార్య మిద ముపాసనాయా మంగం సత్ పురుషసంస్కార
హేతుస్స్యాత్ ॥

అజపా.

జప స్తు పురుషప్రవృత్త్యధీనా మానసిణి వాచణి వా మ
స్త్రాప్రవృత్తిః । అజపా తు తద్భిన్నా సహజసిద్ధా ఉచ్ఛ్వాస
నిశ్వాసాత్మికా హంసస్సహ మితి స్వరూపా సకలప్రాణజీవ
నాధారభూతా సకలకరణప్రవృత్తిహేతుభూతా ముఖ్యప్రాణ
వృత్తే రావృత్తిరూపా గాయ త్రీతి విఖ్యాతా తథాచోక్తమ్-

శ్వాసోచ్ఛ్వాసతయా దేవి షట్శతా న్యేకవింశతిః ।

సహస్రాణి దివారాస్త్రా హంసః శబ్దజపో భవేత్ ॥

స్పందనత్వేన సకలం వ్యాప్య తిష్ఠతి సర్వతః ।

ఆత్మత్వే నాజపాజ్ఞేయా సూర్యసోమస్వరూపిణీ ॥

తస్త్రజ్యోత్సవ

నిరంజనస్వరూపా చ నిరాభాసస్వరూపిణీ ।
 అతనుత్పతనుత్వాభ్యాం సూక్ష్మత్వేన వరాననే ॥
 ప్రబోధాపాదనే నాపి మణ్డితా వహ్నిజాయయా ।
 షడంగై శ్శోభితాం దేవీం హంసే నైవ ప్రపూజితామ్ ॥
 అవ్యక్తరూపగాయత్రీ ఛందోవక్త్రాంవరాననే ।
 సాక్షాత్పరమహంసాభాం దేవతాం పరమేశ్వరీ”మితి ।

తా ముచ్చాస్వసని శ్వాసాత్మికాం వాయువృత్తిమాత్ర మేవ
 మన్యంతే పామరాః । తా మజపాం గాయత్రీ మాశ్రిత్యైవ
 సర్వే మంత్రా స్సర్వాః క్రియా లోకికా వైదికా శ్చ ప్రవ
 ర్తంతే । “గాయంత్రం త్రాయత” ఇతి గాయ త్రీతి వ్యుత్ప
 త్యాజపా గాయత్రీ త్యుచ్యతే । యావంతం కాల మజపా
 ప్రవర్తతే తావంతం కాల మేవ ప్రాణినాం వ్యవహారక్ష
 మత్వమ్ । న త్వన్యత్రేతి సుస్పష్టమ్ । అజపావిధానం తు
 గురుముఖైకవేద్య మేవ ॥

భూప్రాధానా.

సర్వే ష్వపి కార్యేషు స్వస్యాధారభూతాయాః పృథివీ
 దేవతాయా ఆవజ్ఞా సర్వథా స్యాత్ । తస్యా అవజ్ఞాయాః
 మహా ననధాః స్యా ద్యది భూదేవతా కుపితా చేత్ । అత
 స్తస్యా అనుగ్రహసంపాదనాధా స్తస్యాః ప్రాధానా ॥

శ్వాసయుక్తం పాదమ్.

ప్రథమతః భూమకా పాదనిక్షేపణసమయే తత్కాలే యేన నాసాపుటేన శ్వాసగ ప్రచలతి తత్పాద మేవ భూమకా నిధాయ ప్రజే దిత్యభిప్రాయః । తేన స్వరప్రచారస్య యథోచితస్థితి ర్లభ్యతే । సా చ మనోవాక్కాయానాం త్రికరణానాం నియతవ్యాపారహేతు స్స్యాత్ । నో చే చ్ఛ్వాసస్య తదను సారిగమనస్య చ వైపరీత్యసంభవా త్త్రికరణానా మపి సామ రస్యం న స్యాత్ । తస్మా త్పురుషో వ్యాకులచిత్త స్స్యాత్ । అతః కార్యదక్షో న స్యాత్ । అతః శ్వాసయుక్తపాదప్రక్షే పణ మావశ్యకం చిత్తప్రసాదాయేతి తదత్రవిధీయతే ॥

బహిర్గమనే దిగ్వివస్థా.

ప్రకృతం తు యామ్యదిగ్గమనం నైర్ఋతిదిగ్గమనం వా విధీయతే । అత్ర గమనం మలచ్యుత్యధః మేవ । మలం హేయం దేవతానాం మలభక్షకాణా మనురాదీనాం ప్రీతి కరమ్ । తస్మా న్మలచ్యుతి రాసురస్థానే కార్యా । యామ్య నైర్ఋతిదిశౌ త్వసురసేవితౌ । తస్మా త్త ద్దిగ్గమన మత్ర విహితమ్ ॥

మలచ్యుతికాలే కర్తవ్యతా.

అథ 'మానీ' త్యాది 'శౌచం కృత్వే' త్యంతే మలచ్యు తా వితికర్తవ్యతా విధీయతే । మలచ్యుతి రపవిత్రం కర్మ ।

తస్త్రజ్యోతాన్ని

తత్కాలే పవిత్ర ముపవీత మపవిత్రం స్యా ద్యది ధార్యమ్ ।
అథాధార్యం చే చూర్ణద్రత్వప్రాప్తి రతో ధార్యం యథా
ఽపవిత్రతా న స్యాత్ । తథా చోక్తమ్ । దక్షిణకర్ణోపవీతవా
న్నివీతం పృష్ఠతోక్యత్వేతి । దక్షిణకర్ణతలం సర్వథా సర్వదా
పవిత్ర మితి స్మృతే రత్ర యజ్ఞోపవీతస్య యథోక్త విధినా
నివేశకపవిత్రతా యైవ భవతీతి విజ్ఞాయతే ॥ మలచ్యుతే రనం
తరం శౌచం మృత్తికయా జలేనచ ॥ తథాచోక్తం—

ఏకా లింగే గుదే సప్త దశ వామకరే తథా ।

ఉభయో సప్తదాతవ్యా స్తిస్రోఘ్నో శ్చాపి మృత్తికాః ॥

గంధలేపక్షయకరం మనోగ్లాని హరం పరమ్ ।

కుర్యాద్ద్వాదశ గణ్ణాపా న్పురీషోత్సజ్జనాస్తరే ॥ ఇతి

శ్రీ శూద్రాదీనాం గంధలేపాదిక్షయకరం కుర్యాత్ ॥

ఉపవీతవా నాచామేత్ .

మలచ్యుతికాలే యజ్ఞోపవీతం దక్షిణకరే నివేశితమ్ ।
తద్యథాపూర్వం ధార్యం చే దుపవీతవా న్భవతీతి విజ్ఞాయతే ।
మలమూత్ర విసర్జనకాలా దన్యత్ర సదోపవీత్యేవ స్యాత్ ।
తథాచోక్తమ్—

“విశిఖోఽనుపవీతీ యచ్చ కరోతి తన్నిరధాకమ్ । స్నాన
దానాదికం కర్మ ఆసుర మపి భవతి । దిన మేక మపి యజ్ఞో
పవీతేన విన్యాస్థిత శ్చే చూర్ణద్రత్వ మాహ్నీతి । మృత శ్చ

తత్త్వజ్యోతాన్ని

సూకరతాం వ్రజేత్ । కాయస్థ మేవ తద్ధార్యం కదాచన
నోద్ధరేత్ । సకృ దుద్ధరణేన ప్రాయశ్చిత్తీ భవేదితి ॥ ఆచమ
నం ప్రదక్షిణత మేవ పూర్వమ్ ॥

దస్త్రధావనమ్.

సాద్రణం దంతకాష్ఠం సమం చ్ఛిన్నం సత్వక్ష్పర్వకం
కషాయం తి క్తం కటుకం కంటకాన్నితం సుగంధిం భక్షయేత్ ॥
శకుభాశోక జంబ్వామ్రు కపిత్థవకుళోద్భవం ముఖ్యమ్ । అపా
మార్గం ప్రశస్తమ్ ॥ అరుణోదయా త్పూర్వ మేవ దంత
ధావనం కార్యమ్ । భానానభ్యుదితే మునయో మంత్రా
వేదా దేవాగ పితర సత్పురాజ్ముఖా భవంతి । పూర్వాభి
ముఖో ధృతి శరీరానోగ్యవాక్ । దక్షిణాస్యో గోగీ , పశ్చి
మాస్యో నిధాన ఉత్తరాస్యో భోగీస్యాత్ ॥

అరుణోదయః .

“సప్తపంచారుణోదయ” ఇత్యుక్తత్వా త్పూర్వోదయా
త్పూర్వ మేవ అరుణోదయ స్తు ప్రశస్తతమగ కాలః స్నానస్య
సర్వథా ॥

స్నానమ్.

స్నానం సప్తవిధమ్ । వారుణ మాగ్నేయం వాయువ్యం బ్రహ్మం
కాపిలం దివ్యం మాస్త్రమితి తథాచోక్తమ్ । జలావగాహేవారు
ణమ్ । భస్మనాగ్నేయమ్ । గోరజసా వాయువ్యమ్ । ఆపోహిష్ఠాది

తస్మిన్ శాస్త్రమ్

మంత్రే (స్వామ్యమ్) । ఆద్రవాససా శరీరసమ్మార్జనం కాపి
 లమ్ । అవ్యయానందచిత్స్వరూపవిష్ణుచింతనం మానసమ్ ।
 య త్సతవర్షం తద్వివ్యమ్ । భేషజానక్తే సరుజే వా రాజచో
 రాద్యుపద్రవే చ మంత్రీన్నానమ్ । తత్ర నిత్యం వారుణమ్ ।
 అశక్తా వితరాణి యథా సంభవ మితి వ్యవస్థా । నిత్యం వారు
 ణం ద్వివిధమ్ । తీర్థస్నానం గృహస్నాన మితి । తత్ర సింధు
 సంగమ కాసార తటాక నదనదీషు స్నానం తీర్థస్నాన ము
 చ్యతే । తచ్చ ప్రాజాపత్యేన శుల్కం మహాపాతకనాశనం చ ।
 వాప్యం కూపేవా స్నానం గృహస్నాన మిత్యుచ్యతే । తచ్చ
 తాత్కాలికోద్భృతశీతోదకే నోష్ణోదకేన వా కార్యమ్ । నతు
 పర్యుషితశీతోదకేన । తత్పున స్త్రీవిధమ్ । వైదికం పౌరాణి
 కం లౌకికం చేతి । వైదికం ద్విజానా మధికృతానాం యద్విహి
 తం తత్ । స్త్రీ శూద్రాదీనాం యద్విహితం తత్తు పౌరాణిక
 మిత్యుచ్యతే । తత్తాన్త్రిక మిత్యపి కైశ్చిదుచ్యతే లౌకికం
 య త్సేకర్యాధికం క్రియతే సర్వప్రాణిభి స్తదేవ ॥ స్నాన
 ప్రయోజనం ద్వివిధం దృష్ట మదృష్టం చేతి । దృష్టా తు దేహ
 స్య పరిశుభ్రతా చిత్తస్య నిర్మలతా ౭యాసనివృత్తి శ్చ ।
 పాపక్షయశ్చిత్తశుద్ధి శ్చాదృష్టం ఫలమ్ ॥ తచ్ఛాఘమర్షణా
 దిమన్త్రాగ్ధీన మితి వివేకః । స్నాన మిదం సర్వకర్మణా మధి

తస్మిన్ శ్లోకే

కారహేతు రిత్వపి స్మర్యతే । అథ పూజాహోమకర్మసిద్ధయే
స్నాన ముచ్యత ” ఇతి—

“స్నానపూర్వాగ్ క్రియా శ్శుద్ధాః సర్వాః సిద్ధిం ప్రయాన్తి చ ।
తస్మా త్స్నానం పురా కుర్యా దేష్వేకం దేహశక్తితః ” ఇతి ।

తత్స్నానం మానేస కుర్యా ద్యతో మానాభావే మహా
ననధః స్మర్యతే ॥ “మానాభావే స్నానం హరతి తేజః” ఇతి ।
స్నానాభావే ప్రత్యవాయ మప్యాహ “జపో హోమో దానం
యాగః స్వాధ్యాయః పితృకర్మచ । స్నానం వినా తత్సర్వం
భస్మీభవతీ”తి ॥

వస్త్రధారణమ్.

తథాచ స్మృతి ర్భవతి—“సదశ మఖండం శ్వేతం ధాత
వస్త్రద్వయం స్నానే దానీ జపే హోమే దేవపూజనే చ
ధార్యమ్ । రక్తం నీలం మలినం దశాహీనంచ వజ్రయే”దితి॥

స్నానవస్త్రనిష్ఠీడనమ్.

నిష్ఠీడనా దస్య యే గోత్రిణో ఒపుత్రా మృతా స్తే
సర్వే తృప్తిం యాంతీ త్యదృష్టం ఫలం భవతీతి స్మర్యతే ॥

తిలకధారణమ్.

జపహోమ వైశ్వదేవ దాన దేవాచార శ్రాద్ధేషు తిర్య
గ్భస్మనా త్రిపుండ్రధారణే సర్వ మక్షయం భవతి । గోపీచం
దనధారీ సూర్యరూపం బిభర్తి ॥ విభూత్యాదీనాం ఫల మాహ-

తన్మోక్షత్వాన్ని

“సాలే విభూతి మా న్యోసా బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకః ।
భూతిదాతు విభూతి స్వాద్విధినా విధృతా యది ” ఇతి ।

దేవతా ప్రతిమాలగ్నం కుంకుమం చందనం వా యస్తు
దేహే ధారయతే స ముక్తో భవతీతి విజ్ఞాయతే ॥

పవిత్రధారణమ్.

స్నానదానజపహోమసంధ్యాతర్పణపూజనేషు పవిత్రపాణి
స్పృశత్ । అన్యథా చాసురం భవేత్ । పవిత్రఫల మాహ...
“కుశా దహన్తి పాపా న్యనల స్తూలరాశి మివ ।
కుశపూతం తోయం పిబే త్కుశపూత ముపస్పృశేత్ ॥

తత్తు సోమపాననమం “ పవిత్రం వై హిరణ్యం పవిత్రం
వై దర్భాః ” తస్మా త్సువర్ణం ధార్యమ్ ॥ ” ఇతి శ్రూయ
మాణత్వా ద్ధిరణ్య మపి ధార్యమ్ ॥

ప్రాణాయామః.

ప్రాణాయామ స్సర్వకర్మసాధారణ్యేన సంధ్యోపాసనాయా
అపి ఆచమనసంకల్పవ దంగం భవతీ త్యతో ౭త్ర విహిత
స్సంధ్యోపాసనాంగ త్వేన । తథా చోక్తం ।

“బద్ధాసనం నియమ్యాసూ స్మృత్వా ఋష్యాదికం తథా ।
నన్నిమిలితదృ జ్ఞానీ ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్ ।
సంధ్యాత్రయేపి కర్తవ్యం ప్రాణాయామత్రయం ద్విజైః ॥

తస్మిన్ జ్యోత్సాన

అసీనస్తు భవే త్సాయం మధ్యాహ్నం స్థిత ఏవ వా ।
తిష్ఠన్నేవ తథా కుర్యా త్ప్రతీతకాలే సమాహిత ” ఇతి ।

బధ్వాసన మితి సాయంకాలవిషయః ॥ అసనం చాత్ర
స్వస్తికాది । ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా సంధ్యోపాసన
మాచరేత్ । “స్నానే దానే జపే హోమే అశక్తా వేక
మేవవా” ఇతి స్మృతేః । ప్రాణాయామత్రయం సంధ్యోపాస
నాంగ మితి విజ్ఞాయతే । స చ ప్రాణాయామః పూరక కుమ్భ
కరేచక ఛేదేన త్రివిధః । తథాహి—

పూరకః కుమ్భకో రేచ్యః ప్రాణాయామ ప్రేలక్షణః ।

నాసికాకృష్ట ఉచ్ఛ్వాసో ధృతః పూరక ఉచ్యతే ।

కుమ్భకో నిశ్చలోచ్ఛ్వాసో రిచ్యమానస్తు రేచకః । స్సమస్తమ్ ।

బాహ్యస్థితం ప్రాణపుటేన వాయు మాకృష్యయత్నేన శనై

నాడ్యశ్చ సర్వాపరిపూరణీయాః పూరకో నామ మహానిరోధః ।

అకేశాగ్రా న్నఖాగ్రాచ్చ నిరోధ శ్శస్యతే బుద్ధేః ।

నిరోధా జ్ఞాయతే వాయు వాయో రగ్నిశ్చ జాయతే ।

అగ్నే రాపశ్చ జాయతే తతో స్త శ్శుద్ధ్యతే త్రిభిః ।

శనై నాసాపుటే వాయు ముత్సృజేన్నతు వేగతః ।

స కంపయే చ్ఛరీరస్తు స యోగీ పరమో మతః ।

సాభిమధ్యస్థితం ధ్యాయేత్కారణం పూరకేన తు ।

తన్వీజ్యోత్సాహం

నీలోత్పలాభం హృత్పద్మే కుమ్భకేన జనాదానమ్ ।
 లలాటస్థం శివం శ్వేతం రేచకే నాభిచిస్తయేత్ ।
 శుద్ధస్ఫటికసంకాశం నిర్మలం పాపనాశనమ్ ।
 శంకరత్ర్యంబకం శ్వేతం ధ్యాయ స్మర్యేత బంధనాత్
 పూరకే విష్ణుసాయుజ్యం కుమ్భకే బ్రహ్మణోన్మికమ్ ।
 రేచకేన తృతీయేన ప్రాపుయా దైశ్వరం పదమ్ ।
 ఇడయా వాయు మారోప్య బాహ్యం ద్వాదశమాత్రకమ్ ।
 పూరయిత్వోదరం తేన నాసాగ్రనయనద్వయమ్ ।
 ధ్యాయ నిర్వరేచయే త్పశ్చా న్మందం పింగళయా పునః ।

ఇడా వామనాడీ పింశా దక్షిణ నాడీ ॥

ప్రాణో వాయు శ్శరీరస్థ ఆయామ స్తస్య నిగ్రహః ।
 ప్రాణాయామ ఇతి ప్రోక్తో ద్వివిధః ప్రోచ్యతే హి సః ।
 అగర్భశ్చ సగర్భశ్చ ద్వితీయశ్చ తయోర్వరః ।
 అభిధ్యానం వినా గర్భః సగర్భ స్తత్సమన్వితః ।
 అభిధ్యానం నామ కుమ్భకే మానసజపః । జపప్రకారస్త—

సహ్యాహృతిం సప్రణవాం గాయత్రీం శిరసా సహ ।
 త్రిం పఠేదాయతః ప్రాణః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే ॥
 పంచాంగుళీభిర్నాసాగ్రవీడనం ప్రణవాభిధా ।
 ముద్రేయం సర్వపాపఘ్నీ వానప్రస్థగృహపాయోః ।
 కనిష్ఠానామికాంగుష్ఠైర్నాసాగ్రస్య ప్రవీడనమ్ ।

ఓంకారముద్రా సాప్రోక్తా యతేశ్చ బ్రహ్మచారిణ ఇతి ॥

మేరు తన్త్రే—

“ప్రాణాయామా ప్రధాన ప్రోక్తా స్తాన్త్రే వైదికయా క్రితాః ।

సంసిద్ధిగ పాపనాశాయ యోగసిద్ధిగ ఫలం క్రమాత్ ।

మాతృకాఖ్యశ్చ మంత్రాఖ్య స్తాన్త్రీకో ద్వివిధో మతః ।

మాతృకాఖ్యో జపస్యాదా జపస్యాన్తే కృతో యది ।

వర్ణవ్యత్యాసాది దోషా న శేషా స్థంతి సర్వతః ॥

యావచ్ఛక్తో నియమ్యాసుం మనసైవ మనుం జపేత్ ।

కనిష్ఠానామికాంగుష్ఠైర్నాసాం ధృత్వా తు మాన్త్రీకః ॥

ప్రాణాయామత్రయంప్రోక్తం యదస్య న్నససా కృతమ్ ।

జపపూజాదికం తస్య దోష మేవ వ్యపోహతి ।

గాయత్రీం శిరసా సాధకం సప్తవ్యాహృతి పూర్వీకామ్ ।

ప్రతిప్రణవసంయుక్తాం త్రిర్దశే త్స ఇహోత్తమః ॥

కేవలే కుమ్భకే సిద్ధే సిద్ధి స్సాన్త్ర ద్రాజయోగజా ।

వీర్యస్తమ్భశ్చ బహ్వాయు ర్వలీవళితనాశసమ్ ।

పూరకే కుమ్భకే సిద్ధే క్రియాఢ్యోగస్య సిద్ధయః ।

పూర్వోక్తాని చ శీతోష్ణబాధా క్షుత్తృడ్భవాపి చ ॥

పూరకగ కుంభకో రేచ్యో యదా తుల్యగ ప్రజాయతే ।

హఠయోగస్తదా సిద్ధో హ్యాణిమాద్యప్రసిద్ధయే ॥

నిరంతరాబ్రతితయాభ్యాసా త్సర్వం భవే త్ఫల ” మితి ॥

తన్మ్రజ్యోత్సాహ

నిఖిలకర్మాంగత్వేన విధీయమానః ప్రాణాయామ ఉపని
షత్ప్రతిపాద్యా ముఖ్యప్రాణవిద్యేతి విజ్ఞాయతే తదంగభూత
మన్త్రస్తు “ప్రణవవ్యాహృతిగాయత్రీశిరోమంత్ర సమిష్టి
రూపః” తత్ర విధీయమానం ప్రణవాభిధ్యానం సర్వేషు
వేదేషు ప్రదృశ్యతే “సర్వే వేదా యత్పదమామనన్తి” తి
శ్రుతేః ॥ వ్యాహృత్యభిధ్యానస్తు తైత్తిరీయకే శ్రూయతే -
“భూర్భువస్సువ రితి వా ఏతా స్త్రీప్రాణ వ్యాహృతయః” ఇత్యా
దినా ॥ గాయత్ర్యభిధ్యాన స్తు ఛాందోగ్యే “గాయత్రీవా
ఇదం సర్వం భూత” మిత్యాదినా బృహదారణ్యకే —
“భూమి రంతరిక్షం ద్యా” రిత్యాదినా చ బహుళ ముప
వణ్యతే ॥

ప్రాణాయామఫల మాహ యోగపాతంజలే — “తతః
క్షీయతే ప్రకాశావరణమ్” “ధారణాసు చ యోగ్యతా
మనస” ఇతి సూత్రాభ్యామ్ అనయో సూత్రయో ర్వృత్తి
రేపం ప్రకాశితా భగవతా బాదరాయణేన — “ప్రాణాయా
మా నభ్యస్యతో ౭స్య యోగినః క్షీయతే వివేకజ్ఞానావరణీ
యం కర్మ । య త్తదాచక్షతే । మహామోహమయే నేం
ద్రజాలేన ప్రకాశశీలం సత్త్వమావృత్య తదే వాఽకార్యే
నియుంక్త ఇతి । తదస్య ప్రకాశావరణం కర్మ సంసారనిబంధ
నం ప్రాణాయామాభ్యాసా ద్దుర్బలం భవతి ప్రతిక్షణం చ

తత్త్వజ్యోత్సావ

క్షీయతే । తథాచోక్తం “తపో న పరం ప్రాణాయామా
త్తతో విశుద్ధి ర్మలానాం దీప్తిశ్చ జ్ఞాన” స్యతి । కించ ప్రాణ
యామాభ్యాసా దేవ ధారణాసు పక్ష్యమాణాసు క్షీణదో
షస్య మనసో యోగ్యతా స్థైర్యం భవతీతి ।

మను రప్యహ - ప్రాణాయామై దకహే ద్దోషానితి ॥

ప్రాణాయామతత్త్వంతు బాహ్యదృష్ట్యా స్వల్పమివ దృశ్యతే
యద్యపి తత్ఫలదృష్ట్యా మహత్తమ మిత్యతో ౭త్ర౭స్యోప
పత్తిగ ప్రదశ్యతే సంక్షేపతః ॥ వ్యవహారక్షమ మిదం శరీర
మజ్జదృష్ట్యా సప్తభాతుమయపిండ మివ భాసతే యద్యపి
శాస్త్రదృష్ట్యా విద్వదనుభవదృష్ట్యా చ పంచకోశాత్మక మితి
విజ్ఞాయతే ॥ పంచకోశాస్తు అన్నమయ ప్రాణమయ మనో
మయ విజ్ఞానమయానందమయా ఇతి శ్రూయన్తే । యోయం
సప్తభాతుమయః శిరఃపది పంచావయవోపేతః ప్రత్యక్షేణ గృ
హ్యమాణః స్థూలోన్నమయ ఇత్యుచ్యతే ॥ తథా చ శ్రూ
యతే “తస్యేద మేవ శిరః । అయం దక్షిణః పక్షః । అయ
ముత్తరః పక్షః । అయ మాత్లా । ఇదం పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా” ఇతి ।
“ఏతస్మా దన్నమయకోశా ద్విలక్షణః । ఏతస్మి న్నన్నమయే
కోశే పూణః । సర్వేషా మింద్రియాణా మవయవానాం చ
వ్యవహారక్షమం బలం యచ్ఛ న్నాంతరస్స స్వర్తతే ప్రాణ

తన్మోక్షోత్పత్తి

మయగ కోశః । స చాప్రత్యక్షః । కిం త్వహర్నిశం విద్యమా
నేన షట్శతాధికైకవింశతినహస్రసంఖ్యాకే నోచ్ఛ్వాస
నిశ్వాసాత్మకేన వాయుప్రచారేణ లింగే నైవానుమేయః ।
తథాచ శ్రూయతే — “ తస్మా ద్వా ఏతస్మా దన్నరసమ
యాత్ । అన్యోంతర ఆత్మా ప్రాణమయః । తేనైష పూర్ణః ।
స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ । తస్య పురుషవిధతాం అన్వయం
పురుష విధః । తస్య ప్రాణ ఏవ శిరః । వ్యానో దక్షిణగపక్షః ।
అపానఉత్తరగ పక్షః । ఆకాశ ఆత్మా । పృథివీ పుచ్ఛం
ప్రతిష్ఠా ” ఇతి ॥

మనోమయకోశస్తు ప్రాణమయా ద్విలక్షణః । తస్మి న్ప్రాణ
మయే పూర్ణగ పంచావయవోపేత ఇత్యపి చ శ్రూయతే —
“ తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణ మయాత్ । అన్యోంతర ఆత్మా
మనో మయః । తేనైష పూర్ణః । స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ ।
తస్య పురుష విధతామ్ । అన్వయం పురుషవిధః । తస్య
యజు రేవ శిరః । ఋగ్దక్షిణగ పక్షః । సామోత్తరగ పక్షః ।
ఆదేశఆత్మా । అధర్వాంగిరసగ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా ” ఇతి ॥
ప్రాణాయామ స్యాతిశయతా ముపపత్తిం చ ప్రదశయితు
మియం కోశత్రయవివక్షైవాల మతగ కోశాంతరద్వయవివక్షౌ
ఽత్రోపరమ్యతే ॥ ప్రకృతస్తు వక్ష్యతే । యథా ఽస్మిన్నక్ష

తన్మ్రజ్యోత్సాహ

ధాతుపిండే స్థూలే దేహే బహ్వోః శిరాధమన్యాదినాజ్యో
 దృశ్యస్తే తథా ప్రాణమయకోశేపి బహ్వో నాడ్య స్సంతీతి
 శ్రుతిస్మృతివాదాః । తాశ్చ నాజ్యో యోగిజనప్రత్యక్షా
 వవేత్యతో ౭ న్యేషాంవిశసనకర్తృణాం భిషగ్జనానాం దృష్టి
 పథగామినో న భవంతీత్యలం నాడీనాం ప్రత్యక్షప్రసంగేన ॥
 నాడీనాం స్థితిశ్చ శ్రూయతే త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషద్యేవమ్—
 అపానాద్వ్యింగులా దూర్ధ్వ మథో మేధ్రస్య తావతా ।
 కన్దమధ్యే స్థితానాడీ సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా ।
 పద్మసూత్రప్రతీకాశా ఋజు రూర్ధ్వప్రవర్తినీ ।
 బ్రహ్మణో వివరం యావ ద్విద్యుదాభాసనాశకమ్ ।
 వైష్ణవీ బ్రహ్మనాడీ చ నిర్వాణప్రాప్తిపద్ధతిః ।
 ఇడా పింగళా చైవ తస్యాః సవ్యేతరే స్థితే ।
 ఇడా సముద్ధితా కందా ద్వామనాసాపుటావధి ।
 పింగళా చోద్ధితా తస్మాద్ధక్షనాసాపుటావధి ।
 గాన్ధారీ హస్తీ జహ్వోచ ద్వేచాన్యే నాడికేష్ఠితే ।
 పురతః పృష్ఠత స్తస్య వామేతరదృశౌ ప్రతి ।
 పూషా యశస్వినీ నాడ్యా తస్మాదేవ సముద్ధితే ।
 సవ్యేతరశ్రుత్యవధిపాయు మూలా దలంబుసా ।
 అథో గతా శుభా నాడీ మేధ్రాంతావధి రాయతా ।

తన్మజ్యోతస్స

పాందాంగుష్ఠావధిగ కందా దథో యాతాచ కేశిక్తి ।

దశప్రకారభూతా స్తాగ కథితాగ కందసంభవాః ।

తన్మూలా ద్భూహవో నాడ్యః స్థూలసూక్ష్మాశ్చ నాడికాః ।

ద్వాసప్తతి సహస్రాణి స్థూలాసూక్ష్మాశ్చనాడయః ।

సంఖ్యాతం నైవ శక్యంతే స్థూల మూలాగ పృథగ్విధాః ।

యథాఽశ్వద్ధదళే సూక్ష్మాః స్థూలాశ్చ వితతాస్తథా” ఇతి ।

సర్వాసాం నాడినా మధిష్ఠానరూపా సుషుమ్నేతి
శ్రూయతే — “పద్మకోశప్రతీకాశం హృదయం చాప్య
థోముఖమ్ । అథోనిష్ఠ్యావితస్త్యాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి
జ్వాలమాలాకులంభాతి విశ్వ స్వాఽయతనం మహత్ । సస్త
తగ్ం శిలాభిస్తు లంబ త్యాకోశసన్నిభమ్ । తస్యాస్తే సుషి
రగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ । తస్యమధ్యే మహా
నగ్ని ర్విశ్వార్చి ర్విశ్వతో ముఖః । సోగ్రభు గ్విభజ నిష్ఠ
న్నాహార మజరగ కవిః । తిర్యగూర్ధ్వమధ శ్చాయీ రశ్మయస్త
స్య సంతతా । సంతాపయతి స్వందేహ మాపాదతలమస్తకమ్ ।
తస్యమధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోధ్వాః వ్యవస్థితః । నీలతో
యదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా । నీవారశూకవ త్రస్వీ
పీతాభాస్వ త్యణూపమా । తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యే పరమా
త్మా వ్యవస్థితః । సబ్రహ్మ సశివస్సహరిస్సేన్ద్రస్సోఽక్షరగ పరమ

తస్త్రజ్యోతానై

స్వరాట్” ఇతి “సయ ఏషోఽన్తర్వనయ ఆదిత్యః । తస్మి
న్నయం పురుషో మనోమయః । అంతరేణ తాలుకే । య
ఏష స్తన ఇవావలంబతే నేస్త్రయోనిః । యత్రాసా కేశాన్తో
వివర్తతే” ఇతి ॥ స్మృతిశ్చ భవతి—

ఆధారే లింగనాభౌ హృదయసరసిజే తాలుమూలే లలాటే ।
ద్వే ప్రతే షోడశారే ద్విదశ దశదళే ద్వాదశార్థే చతుష్టే ।
వాసాంతే బాలమధ్యే డఫళసహితే ఆదియక్తే స్వరాణామ్ ।
హంతుంతత్త్వాథ్యుక్తం సకలదశగతం వణరూపం నమామి ॥

అస్యాం సుషుమ్నాయాం నాడ్యాం మూలాధారే కుం
డలి నీతి విఖ్యాతా ప్రాణశక్తి స్తిష్ఠతి తథా చ స్మర్యతే “మూ
లాధార స్థితా బిసతంతునిభా విద్యుత్ప్రభా ప్రసుప్త భుజగా
కారా సాధక్రైవలయా స్వయంభూలింగవేష్టినీ కుండలిసీ
శక్తి ” రితి । సా కుండలిసీ ప్రాణమయకోశస్య మూలాధార
భూతా తస్మాత్ప్రాణశక్తి రిత్యుచ్యతే బుద్ధేః ॥—

స్థూలోఽయ మన్నమయకోశః ప్రాణమయకోశేన సర్వ
థా ప్రచలిత స్స స్వ్యవహరక్షమో భవతి । ప్రాణమయే
యద్రూపం చలనముపక్షిప్తం భవతి తాద్రూప్యో వ్యాపారః
ప్రభవ త్యన్నమయే ॥ ప్రాణమయస్తు సర్వథా సుషుమ్నయా
ప్రచలితో భవతి సుషుమ్నాతు కుండలిన్యా ప్రాణశక్త్యా

తన్మజ్యోత్సాన్ని

సర్వథా ప్రచలితా భవతి । కుణ్డలినితం మనోమయకోశేన
 ప్రచలితా భవతి । మనోమయే కోశే యాదృశ స్పృహల్ప
 ఉదయతి తాదృశం చలనం కుండలిన్యా ముపక్షిప్తంభవతి ।
 తేన పరమృరయాఽన్నమయకోశః ప్రచల తీత్యన్నమయ
 కోశస్య వ్యవహరక్షమత్వమ్॥ యావ స్తంకాలం ప్రాణమయో
 యం దేహే తిష్ఠతి తావ స్తంకాల మేవ జీవస్య జీవత్వం వ్యవ
 హరక్షమత్వం చ స్థూలదేహస్య యదా ప్రాణమయోఽస్తం
 యాతి తదాఽన్నమయోయం మృత ఇత్యుచ్యతే ॥ యస్మా
 దంగాత్ప్రాణమయకోశస్య నాడ్యో నిర్గతా భవన్తి తదంగం
 శుష్కిభవతి నిరథకం చ తత్తస్మ జీవః ఋన్తో భవతి నవం
 ప్రాణమయకోశస్య కుండలిన్యా శ్చాధీనతాఽన్నమయకోశస్య
 విజ్ఞాయతే సర్వథా॥ తథా ప్రాణమయకోశస్య కుణ్డలిన్యాశ్చ
 మనోమయా ధీనతాచ ॥ తథాచ శూన్యతే “యన్మనసా
 మనుతే తద్వాచా వదతి తత్కర్మణా కరోతీ”తి ॥ తస్మాద్య
 ధోచితవిధినాన్నమయం నిగృహీతుం ప్రాణమయ మగ్రతో
 నిగృహ్ణీయాత్ । ప్రాణమయకోశస్య నిగ్రహణం తు కుణ్డ
 లిన్యా శ్చక్తే రధీనమిత్యతః కుణ్డలినిశక్తి ర్నిరోద్ధవ్యా । కుండ
 లినిశక్తే ర్నిరోధస్తు ప్రాణాయామేన భవతీతి విజ్ఞాయతే ।
 అతఃప్రాణాయామో విహితస్సర్వకర్మణా మారమ్భే । చోది

తస్మాజ్యోత్సాన

తేన విధినా కృతేన ప్రాణాయామేన క్రమశః పరమృరయా
సర్వాసాం నాడీనా మంత్రో యథోచితప్రాణసంచారః ప్రస
ర్తతే । కథ మితీ చేత్ । ఇడా పింగళయో రాజ్యో గుఢే
వినా సర్వాసాం నాడీనాం ముఖయో ర్మధ్యే కందస్థానస్థితం
ముఖమే వాపావృతం భవతి । తదన్యత్తు పిహితం భవతి ।
తస్మా దిడయా పింగళయా చ వాయుపూరణేన సర్వాశ్చ
నాజ్యో వాయునా పూరితా భవన్తి । రేచకేన సర్వాశ్చ
నాజ్యో వాయునా రిక్తా భవన్తి । ఏవం విధచలనవశా నాడీ
నాం కఞ్చన చలనం సమృద్ధ్యతే । కుమ్భకేన నాడీనాం మ
ధ్యే ౭పూర్వం నిరోధ ముపజాయతే । యది కుమ్భక స్సగర్భ
స్తదనుగుణ ఏవ నిరోధో జాయతే నా డీషు । తేన తదనుగుణ
మేవ తాసాం చలన ముత్పద్యతే । అతః స్థూలశరీర స్యాన్న
మయ స్యాపి యథోచిత చలనముపజాయతే । తేనాన్నమయ
కోశో యథోచితకార్యక్షమో భవత్యతో ౭భీష్టకార్యసద్ధిహే
తుః ప్రాణాయామ ఇతి చోద్యతే సర్వకర్మసు ॥

సన్ధ్యా ముపాసీత.

నిఖలేషు వేదేషు, సరిదృశ్యమానానాం విధీనాం మధ్యే
“సన్ధ్యా ముపాసీత” ఇతి విధి స్త్రైవిష్యవృద్ధై రగ్రహణీ రితి
విభావ్యతే । అత్రోపాసీ తేతి చోదనా । ఉపాసనం కుర్యా

తస్త్రీజ్యోత్సాహ

దితి ప్రకృతిప్రత్యయయో రథః॥ ఉపాసనం నామాభిగ్య
నమ్ । తచ్చ గాయత్రీమంత్రావృత్తిసహితం సోహమస్మీతి
సన్ధ్యాదేవతా విభావనమ్ । సన్ధ్యాశబ్దో దేవతా వాచకః ।
తదుక్తమ్—

బ్రహ్మ ణోపాస్యతే సన్ధ్యా విష్ణునా శంకరేణ చ ।
తస్మా దుపాసయే ద్దేవీం శ్రేయస్కామో ద్విజోత్తమః ।
యా సన్ధ్యా సా జగత్సృతి మాయాతీతా తు నిష్కలా ।
విశ్వరీ కేవలాశక్తి స్తత్త్వత్రయసముద్భవా ” ఇతి ।

సన్ధ్యాశబ్దో దేవతా వాచకో యద్యపి తస్యా ఉపాసనా
యోగ్యకాలవాచకత్వే నా వ్యత్ర ప్రతీయతే॥ తథాచోక్తమ్—
అహోరాత్రస్య చ య స్సద్ధి స్సార్వసత్త్వవజ్జితః ।
సాతు సన్ధ్యా సమాఖ్యాతా మునిభి స్తత్త్వదశిభి రితి ।

కించ సన్ధ్యా శబ్దేన సన్ధ్యోపాసనాచూపం తస్త్రీ మపి
గృహ్యతే । తథాపి—“సన్ధ్యాత్రయస్తు కర్తవ్యం ద్విజే
నాత్మవిదాసదా” ఇతి, అన్యచ్చ—

“సన్ధ్యాస్నానం జపో హోమో దేవతానాం చ పూజనమ్ ।
ఆతిథ్యం వైశ్వదేనం చ షట్కుర్మాణి దినే దినే ” ఇతి ।

త స్త్రీజ్యోత్సాహం

సన్ధ్యాకాలస్తు చతుర్విధః । సాయం ప్రాత ర్మధ్యాహ్నోన్మ
మధ్యరాత్రశ్చేతి ॥ ఏవంచ సన్ధ్యా ముపాసీతేత్యనేన ప్రతి
దినం సన్ధ్యాకాలేషు చతుర్వపి సన్ధ్యాశబ్దవాచ్యాం గాయ
త్రీమంత్రప్రతిపాద్యాం చిచ్ఛక్తిరూపాం దేవతాం హృది
సోహమస్మితి గాయత్రీమంత్రావృత్తిపూర్వకాం ధ్యాయే
దిత్యుక్తం భవతి ॥ “ప్రయోజన మనుద్దిశ్య న మందోషి ప్రవ
ర్తతే” ఇతి న్యాయ మనుసృత్య సన్ధ్యోపాసనాయాః ఫలం
హి స్మర్యతే —

సన్ధ్యా ముపాసతే యోతు సతతం సంశితవ్రతాః ।
విభూతపాపా స్తేయాన్తి బ్రహ్మలోకంసనాతన మితి ॥ అన్యచ్ఛ-
“ఏత ద్విదిత్వా య సన్ధ్యా ముపాస్తే సంశితవ్రతః ।
దీఘమాయు స్స విన్దేత సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ఇతి

అత్ర పూర్ణమాయు దురితనివృత్తి ర్బ్రహ్మలోకావాప్తి
శ్చ సన్ధ్యోపాసనస్య ఫల మితి స్మర్యతే । నిత్యాని కర్మాణ్య
పాత్రదురితక్షయాధా నీతి శ్రీవిద్యాశంకరభగవత్పాద
వచనాత్ । అప్రతీకాలంబనా న్న యతీత్యుపాసనస్య బ్రహ్మ
లోకప్రాప్తిః ఫలత్వేన భగవతా శ్రీకృష్ణద్వైపాయనేననిధా
రితత్వాత్ ।

సర్వకర్మాణ్యపినదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః ।
మత్ప్రసాదా దవాప్నోతి శాశ్వతం పదమవ్యయమ్ ॥

తత్వజ్యోత్సాహ

ఇతి శ్రీకృష్ణభగవతాఽర్జునా యోషద్విష్ణత్వా తస్యన్ధ్యో
పాసనస్య యథోక్తం ఫలం నిదిష్టం భవతి ॥

కించ సన్ధ్యోపాసనస్య నిఖిలశ్రౌతస్మార్త కర్మానుష్ఠాన
యోగ్యతాహేతుత్వం సర్వేషాం నిత్యకర్మణా మభ్యుపే-
తత్వం చ స్మర్యతే ॥

“సన్ధ్యాహీనోఽశుచి ర్నిత్య మనహాః స్మర్వకర్మసు ।
యదన్య త్కురుతే కర్మ స తస్య ఫలభా గ్భవే దితి ॥

కించాకరణేపి మహా ననధాః స్మర్యతే —

సన్ధ్యా యేన స విజ్ఞాతా సన్ధ్యా యేనానుపాసితా ।

జీవమానో భవే చ్ఛాద్రో మృత శ్శ్వానోఽభిజాయతే॥ఇతి॥

అత స్సన్ధ్యోపాసన మవశ్యక ర్తవ్య మభ్యుదయ నిశ్చే-
యసాభిలాషిణాం సర్వేషామ్ ॥

అవశ్యాచరణీయత్వేన విహితా సన్ధ్యా ద్వివిధా వైదికీ
తాంత్రికీ చేతి । తత్ర వైదికీ సన్ధ్యా వేదాధికారవతాం ద్విజ
స్మనా మేవ! వేదాధికారరహితానాం స్త్రీశూద్ర ద్విజబంధూ
నాం తాన్త్రికీతి వ్యవస్థా । తథా చ స్మర్యతే —

వైదికీ తాన్త్రికీ చేతి ద్విజేంద్రా స్తాన్త్రికీ తు సా ।

తాంత్రికస్యైవ నాన్యస్య వైదికీ వైదికస్య హి ॥

ఇతి సూతసంహితాయామ్ .

తత్వజ్యోత్సాహం

ద్వివిధే సన్ధ్యే వైదికై ద్విజై రేవాచరణీయే ఇత్యు
 ి శ్రుతి స్మృతిన్యా యదూరోత్సారితత్వా త్పురిహర
 ణీయా కథ మితి చేత్ । సన్ధ్యోపాసనస్య సన్ధ్యాకాల
 ఏవ విహితః తస్మిన్వైదికీ క్రియతే చే త్తాన్త్రిక్యాః కాలా
 తిపత్తి స్సాన్త్ । తాన్త్రికీ క్రియతే చేత్ । వైదిక్యాః కా
 లాతిపత్తిః స్యాత్ । ఏకస్మిన్కాలే ద్వియోః కర్మణో రను
 ష్ఠాన స్యాశక్యత్వాత్ । కాలాంతరస్యాఽవిద్యమానత్వాచ్చ ।
 “త్రైవైణికై ర్వైదికాస్తే తాన్త్రికం క్రియతే లుల ”
 మితి వచనాభినివేశేన వైదిక్యంతే తాన్త్రికీ కర్తవ్యేత్యు
 చ్యతే తాన్త్రికసన్ధ్యాయా సన్ధ్యాత్వ మపి హీయేత కథ
 మితి చె ద్వైదికసన్ధ్యానంతరం విహితం యదగ్నిహోత్రాది
 తదపి నియతకాలే ఏవావశ్యం కర్తవ్యమ్ । తత్తథాకర్తు మశ
 క్యం స్యాత్ । కించ కర్తవ్యే నిత్యకర్మణి కర్తు ద్విజస్య సర్వ
 దా కాలాతిపత్తిదోషోఽనివార్య ఏవ । తస్మా దేకకాలవ్యా
 పి నో రగ్నిహోత్రోపాసనహోమయోర్మధ్యేఽగ్నిహోత్రస్యా
 భ్యర్చితత్వా త్కర్తవ్యతా । ఔపాసనహోమ స్యాపేక్షా
 యథా విధీయతే ఆహితాగ్నే స్తథా వేదాధికారవతో
 ద్విజస్య తాన్త్రికసన్ధ్యాయా మనధికార ఏవేతి శ్రుతిస్మృతి
 న్యా యసమ్మతిః ॥

తస్త్రజ్యోత్సాహ

“స్త్రీశూద్రద్విజబంధూనాం త్రయీ న శ్రుతిగోచరా”
 ఇత్యభియుక్తోక్తి మనుస్మత్య తేషాం తత్రానధికారతా తస్మా
 త్తేషాం స్త్రీశూద్రాదీనాం వైదిక్యాః స్థానే తాన్త్రిక్యపదిష్టాః
 స్త్రీణా మపి సన్ధ్యాధికారః స్మర్యతే వాల్మీకినా మహర్షిణా
 శ్రీమద్రామాయణే సుందరకాండే —

“సంధ్యాకాలమనాః శ్యామా ధ్రువ మేష్యతి జానకీ ।
 నదీం చేమాం శుభజలాం సన్ధ్యాభేః వరవర్ణినీ ” తి ॥

ఏవం శ్రుతిస్మృతిశిష్టాచారానురోధేన ద్విజపురుషాణాం
 వైదిక్యాం సన్ధ్యాయాం ద్విజస్త్రీణాం శూద్రాణాం ద్విజబం
 ధూనాంచ తాన్త్రిక్యాం సన్ధ్యాయా మధికార ఇత్యవశ్యం
 జ్ఞాతవ్యః ॥

స్వశాఖోక్తవిధిః.

సన్ధ్యానుష్ఠానభేదా వేదశాఖాభేదేన భిన్నా విద్యంతే ।
 యస్యాం శాఖాయాం య ఉత్పన్న స్తేన తస్యా ముపదిష్ట
 మార్గేణైవ సన్ధ్యా కర్తవ్యా । నోచే చ్ఛాఖాభ్రష్టో భవే
 దనథాః చ ఋచ్చేత్ । తస్మా త్సన్ధ్యా సాంప్రదాయాను
 రోధేన జ్ఞాతవ్యా కర్తవ్యా చేతి । సన్ధ్యాతస్త్రీవిశేషే
 శాఖాభేదేన భేదః పరిదృశ్యమానోపి తస్త్రీసామాన్య మిహ
 సంక్షేపతః ప్రదశ్యతే । తద్యథా —

తన్మిజ్యోత్సాన

ఆచమనం ప్రాణాయామ స్సంకల్ప శ్చేతి సాధారణమ్ ।
 మార్జన ముదకప్రాశన మఘమర్షణం చేతి త్రితయం పూర్వ్యం
 గమ్ । సంకల్పద్యాత్మ ప్రదక్షిణాంత మఘ్నప్రదానమ్ ।
 సంకల్పపూర్వకగాయత్రీహృదయాద్యుద్వాసనాంతగాయత్ర్య
 భిఘ్నానమ్ । అథవాచుణీభిః సారీభిర్వాఽదిత్యోపస్థానమ్ ।
 ఏతావత్ప్రథానమ్ । అన్య త్సర్వ ముత్తరాంగ మితి
 సామాన్యత స్సన్ధ్యా తన్మిం వైదికమ్ ॥

అథ తాంత్రిక సన్ధ్యానాంతన్మిముచ్యతే—
 వక్ష్యేథ తాన్మికిం సన్ధ్యాం మూలేనాచమనత్రయమ్ ।
 శిఖాం బద్ధాతు మూలేన ప్రాణాయామత్రయం చరేత్ ।
 అంగాని విన్యసే ద్దేహే కరన్యాసపురస్సరమ్ ।
 అమృతీకృత్యపురతో జలం వై ధేనుముద్రయా ।
 అభిమన్త్య చ మూలేన సప్తవారం తతః పరమ్ ।
 అకారాదిక్షకారాన్తైః మాతృకాన్తైః సబిందుభిః ।
 ప్రత్యర్ణం ప్రోక్షయే న్ముఖే కుశై ర్మూలేన చ త్రిథా ।
 దేవం ధ్యాత్వా చ మనునాజ్ఞానమండలసంస్థితమ్ ।
 ఆదాయ తోయ మామంత్రోర్బిజై ర్భూతాత్మకై స్తదా ।
 లం వం రం యం హం ఇతి చ తస్మంత్రోః సప్తథా జలమ్ ।
 మంత్రయిత్వా పున స్సప్తవారం మూలేన మంత్రయేత్ ।

తస్మిన్ జ్యోతిస్సం

తజ్జలం వామహక్తిన ధార్యం తత్త్వత విచదుభిః ।
 దక్షహస్తేన సంప్రోక్ష్య కం పతే న్ములమస్త్రకమ్ ।
 నాసామాశ్రిత్య శిష్టేన తేజో రూపేణ తేన తు ।
 ప్రవిశ్యాంతర్గతో దేవో మలం సంశోధ్య నిర్గతః
 దక్షనాసాపుటే నైత త్స్మృత్వా దక్షిణహస్తకమ్ ।
 వామభాగే వజ్రశిలాం ధ్యాత్వాస్త్రేణ చ తత్ క్షిపేత్ ।
 ప్రతౌల్యహస్తా వాచమ్య మూలమస్త్రేణ మస్త్రవిత్ ।
 గాయత్ర్యా వాఢ మూలేన దద్యా దఘ్నత్రయం తతః ।
 రవిమండలసంస్థాయ స్వేష్టదేవాయ తర్పయేత్ ।
 జలేన మూలమస్త్రేణ హ్యముకం తర్పయామి చ ।
 ఉక్త్వా త్రిధా తర్పణీయం సాధకై రాదరేణ చ ।
 ఇష్టదేవస్య గాయత్రీ మష్టా వింశతి సంఖ్యకామ్ ।
 తత శ్శుద్ధమనా మాసీ మూల మష్టోత్తరం శతమ్ ।
 జపిత్వా చాఽర్పయే ద్దేవం స్తుత్వా న త్వేష్టదేవతామ్ ।
 సూర్యమండలతో దేవం విన్యసే ధృదయే స్వకే ।
 తతో గురూంశ్చ ప్రణమే దితి సన్ధ్యాతు తాన్తిక్రీ ।
 త్రికాల మేవం కర్తవ్యా సన్ధ్యాలోపాత్ఫలం నహి ।
 దైవతో యది లోప స్సన్ధ్య త్తదా మూలం శతం జపేత్ ।
 ఇతి మేరుతస్త్రే

తత్త్వజ్యోతానామ

వైదిక్యాం సద్భాషాయాం తు విశేషా స్వస్మాభిః కృతా
యాం “సద్భాషికళాయాం” ద్రష్టవ్యాః । తాంకి కీతు గురు
ముఖేక వేద్యైవ ॥ ఇతి సామాన్యత స్సన్ధ్యోపాసనా
ప్రక్రియా ।

సూర్యాయాఘ్నమ్.

ఏహి సూర్య సహస్రాంశో తేజోరాశే జగత్పతే ।

అనుకంపయ మాం దేవ గృహణాఘ్నం నమోస్తుతే ॥

ఇత్యేకం తర్పణ మితి స్మర్యతే । తేన భాస్కరః ప్రసీ
దతి । ఆరోగ్యహేతుః స్యాత్ ॥

నిత్యహోమః.

నిత్యహోమశ్చ ద్వివిధః! అగ్నిహోత్ర మహాపాసనం చేతి
తత్రాహితాగ్నే రగ్నిహోత్ర మనాహితాగ్నే శ్రవహస్తసౌ
పాసనం చేతి వస్తుగతిః । స చ హోమో అగ్నిప్రీత్యర్థ
మేవ । అగ్నిస్తు ద్విజానా మగ్రణీ దేవతా । “అగ్నిదే
వో ద్విజాతీనా ”మితి స్మృతేః! “ఆగ్నేయో వై బ్రాహ్మణ”
ఇతి శ్రుతేశ్చ! అగ్నిమనిష్ట్యా యోన్యత్ర కురుతే శ్రమం తద
సర్థా యైవ కల్పతే తథాచ శ్రూయతే “యో వై స్వాం
దేవతా మతియజతేప్రస్వాయై దేవతాయై చ్యవతే న పరాం
ప్రాప్నోతి పావీయా నభవతి ” ఇతి! కించ “ అగ్నిముఖా వై

తస్త్రీజ్యోతాన్ని

దేవా ' ఇతి శ్రుతే కన్నిముఖేన సర్వే దేవా స్తృప్తిమా
యాన్తి తస్మా దత్ర హోమః కర్తవ్యతయా విధీయతే య
థావిధి యథాధికారం ప్రాతస్సాయంచాభ్యుదయాధిక్షాంతమ్॥

బ్రహ్మయజ్ఞ తర్పణే.

బ్రహ్మయజ్ఞ సదంగ తర్పణం చ కర్తవ్యతయా విధీయతే ।
“స్వాధ్యాయా న్నా ప్రమదః” “స్వాధ్యాయో ధ్యేతవ్య” ఇతి
శ్రుత్యోః తత్ఫలం చ శ్రూయతే “యం యం క్రతు మధీ
తే తేన తేనాస్యేష్టం భవతి । అగ్నే గ్వామో రాదిత్యస్య
సాయుజ్యం గచ్ఛతీ ”తి ॥ నిత్యాధ్యయనమాత్రేణైవ సర్వ
యాగానాం ఫలప్రాప్తి రాదిత్యాదీనాం సాయుజ్యప్రాప్తిశ్చేతి
మహాఫలప్రదోయం బ్రహ్మయజ్ఞః ।

ఏతావతాసూత్రసందర్భేన ప్రదర్శితో నిత్యక్రమ స్నా
ధారణః । అథా సాధారణం తస్త్రీ ముపదిశ్యతే సంక్షేపతః
“తతో యాగమం దిరం గత్వా పూజాసంభారవా నుపవిశ్యా
సనే శుద్ధే గురూపదిష్టవిధినా పంచాయతన మర్చయే ద్యథా
ధికార మితి॥ అత్ర సాధారణ తస్త్రీ మధ్యే ధాలసారణ
స్యా వ్యధాప్రాప్తత్వా తదత్ర సూచితమ్ । తదుత్తరత్ర
వివక్ష్యతే ॥ ప్రకృతం తు సాధారణమేవ వ్యాఖ్యాస్యతే య
దసాధారణానంతరం క్రమప్రాప్తం భవతి ॥ తదిద్ధం సూత్రి

తస్మిన్ జ్యోత్సాన

తమ్—“తతో మాధ్యాహ్నిక విధిం కృత్వా భుంజీత యథా విధి” ఇతి।

మాధ్యాహ్నికవిధిః.

మాధ్యాహ్నికే సన్ధ్య పితృతర్పణం వైశ్వదేవో ఒతిథి పూజనం చేతి । సన్ధ్య పాత్రం కాలికసన్ధ్య స్రస్తావే నిరూపితేతి స పృథ జ్ఞిరూపణీయా ॥

పితృతర్పణమ్.

పితృదేవతానాం తృప్త్యర్థం తేన వంశాభివృద్ధి ర్జాయతే ॥

వైశ్వదేవః.

వైశ్వదేవ స్వన్నసంస్కారార్థం స్తదనుపురుషసంస్తారహేతుశ్చ । సిద్ధమన్న మఘసంపృక్తం భవతి । పంచసూ నాస్థానేషు కృతత్వాత్ । తథాచోక్తమ్ —

“కండనీ పేషణీచుల్లీ ఉదకుంభినీ మాజిణీ।

పంచసూనాగ్రహస్థస్య తాభిఃస్వగ్గం న విందతి ” ఇతి

శ్రుతిశ్చ భవతి “ఇదమే వాస్య తత్సాధారణ మన్నం యదిద మద్యతే న య ఏతదుపాస్తే న స పాప్మకో వ్యావ తేతే మిశ్రం హ్యేతత్” । మంత్రవర్ణోపి “ మోఘ మన్నం విస్తతే అప్రచేతాః సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్సతస్య ॥

తన్మ్రజ్యోతాన్ని

నార్యమణం పుష్పతి నో సఖాయం కేవలాఘో భవతి కేవ
లాదీ ” ఇతి సిద్ధ మన్నం వైశ్వదేవేన సంస్కృతం చేత్పవి
త్రం భవతితథా చోక్తం “పంచసూనా కృతం పాపం పంచ
యజ్ఞే ర్వ్యపోహతీ”తి ॥ వైశ్వదేవానంతరం సిద్ధమన్నం భు
క్తం చే ద్యజ్ఞశిష్టం భుక్తం భవత్యత స్తత్కిల్బిషా స్వంతి । నో
చేత్పాపం దాస్యతీ త్యత్ర భగవద్వాక్య మేవ పరమం ప్రమా
ణమ్ ॥

“యజ్ఞశిష్టాశిన స్సన్తో ముచ్యంతే సర్వ కిల్బిషైః ।

భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచన్త్యాత్మకారణా ” ఇతి ॥

అతోవైశ్వదేవా న్నప్రమదితవ్యం సర్వై ద్విజైః॥

అతిథిపూజనమ్.

అతిథిలక్షణ మాహ “అసమానగ్రామో అతిథి రైకరాత్రి
కోఅధివృక్ష సూర్యోపస్థాయీ” ఇతి “బ్రాహ్మణ స్యానతిథి
రబ్రాహ్మణ” ఇతి వాక్యై గుక్తలక్షణో బ్రాహ్మణః సంప్రా
ప్తో వైశ్వదేవాంతే సోతిథిః పూజనీయ స్సర్వథా । తస్య పూ
జనేన సర్వధర్మసంగ్రహశ్చ భవతి నోచే న్మహాతేనధాన్
య కల్పతే । తథాచ శ్రూయతే కారకే “వైశ్యానరగప్రవిశ
త్యతిథి ర్బ్రాహ్మణో గృహణ్ । తస్యైతాగ్ శాంతిం కుర్వ
న్తి హర వై వస్వతోదకమ్ ॥ అశాప్రతీక్షే సంగతగ్ సూన్య

తన్వీజ్యోత్సాహ

తాం చేష్టాపూర్తే పుత్రవశూగ్ శ్చ సర్వాన్ । ఏత ద్వృజ్యై-
పురుష స్యాల్పమేధ సోయస్మి న్ననశ్చ న్వనతి బ్రాహ్మణో
గృహే ” ఇతి బ్రాహ్మణానాం మధ్యే సరివ్రాజకః శ్రేష్ఠ ఇతి
విజ్ఞాయతే । తథాచోక్తమ్—

“యతిహస్తే జలం తద్యా ద్భైర్యం దత్యాత్పున జలమ్ ।
తదన్నం మేరుణా తుల్యం తద్రసంనాగరోపమ” మితి స్మృతేః ।

“యతిశ్చ బ్రహ్మచారీచ పక్వాన్నస్వామినా పుభౌ ।

తయో రన్నమదత్వా తు భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరే” దితి ।

తస్మా దైహికాముష్మిక ఫలాధికానా ఒతిథి స్సర్వధా
పూజనీయః । తథాచ శ్రూయతే ముండకోపనిషది “యం
యం లోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధసత్త్వః కామయతే
యాంశ్చ కామాన్ । తం తం లోకం జయతే తాంశ్చ కా
మాం స్తస్మా దాత్మజ్ఞం హ్యర్చయే ద్భూతికామః ” ఇతి ।
యద్యతిథి ర్భగ్నాశో భవతి హ్యసర్వశ్చ భవే దిత్యత్ర స్మృ
తిశ్చ భవతి— “యస్య గృహం భగ్నాశోఒతిథి ర్నివర్తతే
స తస్య దుష్కృతం దత్వా పుణ్య మాదాయ గచ్ఛతీ ”
త్యతో ఒతిథిపూజనా న్నప్రమదితవ్యం ప్రాజ్ఞైః ॥

భోజనమ్.

సవం మధ్యాహ్నికవిధిం కృత్వా భుంజీతేతి భోజనా త్స
ర్వకృత్యం సమ్యక్ప్రతిపాదితమ్ । ఇదం సర్వ మకృత్వా స భుం

తత్వజ్యోతాస్స

జీతేత్యభిప్రాయః । భుంజీతేతి విధి రైష్యసర్వకస్య భోజనస్య
నియమార్థమ్ । భోజననియమే హ్యపూర్వం స్యాత్ । నోచే
త్పశ్యాదీనాం తృణాదిభక్షణ మివ శరీరపుష్టిహేతురేవ స్యాత్ ।
భోజనే నియమస్తు సంస్కృతాస్స భక్షణమ్ । యుక్తాహారస్వీక
రణం చ । భోజననియమే ఫలం హి శ్రూయతే — “అన్నేన
ప్రాణాః ప్రాణైశ్చైర్భుజం బలేన తప స్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా
మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనః మనసా శాంతి
శాంత్యా చిత్తం చిత్తేన స్మృతిం స్మృత్యా సారం స్మారే
ణ విజ్ఞానం విజ్ఞానే నాత్మానం వేదయ” తీతి ॥

యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు ।

యుక్తస్వప్నావభోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహః ॥

ఇతి చ స్మర్యతే । భోజనకాలే దిగాదినియమ మాహ “ఆయు
వ్యం ప్రాజ్ఞుభోభుక్తే । యశస్యం దక్షిణా ముఖః । ప్రత్య
జ్ఞుఖః శ్రియాభుక్తే । ఋతం భుక్త ఉద జ్ఞుఖః” । మండ
లేన వినాఽన్నస్యరసం హరంతి పిశాచాద్యాః । విప్రీణాం చ
తురశ్రం త్రికోణం క్షత్రియాణాం వైశ్యానాం వర్తులమ్ ।
శూద్రస్యాథః చంద్రక మితి । గోమూదినా మండలం
కృత్వా తస్మి న్పత్రం నిధాయ తస్మి న్భోక్తవ్యమ్ । భుం
జీత మధురప్రాయం స్నిగ్ధం కాలే హితం మిత మిత్యాహారస్య
యుక్తత్వమ్ ॥

తస్త్రజ్యోత్సాహం

భోజనం తు ముఖ్యప్రాణరూపా యాగ్నయే హోమః
 ఇతి బుద్ధ్యా గృహీయాత్ । భోజనాత్పూర్వం గృహీత ము
 దక మన్నస్యోపస్తరణం భవతి । భోజనాంతరం గృహీత ము
 దక మన్నస్యోపిధానం భవతి । ఏవ మన్నస్యైవగ్నతా సం
 పాదనం భవతి పంచాహుతయస్తు ముఖ్యప్రాణస్య పంచవృత్తి
 భ్య ఏవ భవన్తి । ఇయం వైశ్వానరవిద్యేతి ఛాందోగ్యోపని
 షది పంచమప్రపాఠకే శ్రూయతే । ఏవం కృతే నై సర్గికస్యాపి
 భోజనస్య యాగత్వం సంభావ్యతే । యాగా దభీష్టసిద్ధిరితి
 శ్రుతిస్మృత్యో ర్మర్యాదా ఏవ ॥ అతశ్చోదిత విధినాన్నస్య
 గ్రహణం మహాతే ఫలాయ భవతి । నోచే దాసురంభవ దన
 భావ్యైవ కల్పతే ॥

తాంబూలభక్షణమ్ .

భోజనానంతరకృత్యమాహ । భుక్త్వాచమ్య తాంబూలం
 భక్షయేదితి ॥ ఏకపూగం సుఖారోగ్యం ద్విపూగం నిష్ఫలం
 త్రిపూగం శ్రేష్ఠ మధికం నైవదుష్యతి । పణామూలే మహా
 వ్యాధిః పణాంతే పాపం శిరాబుద్ధివినాశినీ తస్మా త్తా న్వజ్ఞ
 యే దితి ॥

ప్రతిషేధః.

భోజనానంతరం రాగాదినాప్రాప్త మనథాద్యయం వార
 యతి । “దివాస్వాపం మైథునం చ న కుర్వీత” ఇతి యతో

తత్త్వజ్యోత్సాహ

మహాననభః స్మర్యతే యది కుర్యాత్క్రమేణైయుః
పుణ్యయోర్హాని రితి ॥

సిద్ధాంతచింతనమ్.

ఆసుప్తే రామ్యతేః కాలం నయే ద్వేదాంత చింతయా ।

దద్యాన్నావసరం కించిత్కామాదీనాం మనాగపి ॥

ఇతి విధే రనువాదకమ్ । “ఆసాయంసిద్ధాంత చింతనం కుర్యాత్”దితి ।
యది తాకికాని కార్యాణి విద్యంతే తాని సాయంకాలపర్య
ంతం కార్యాణి త్యథా లభ్యతే । కార్యాంతరస్య శ్రౌతస్య
స్మార్తస్య వావిద్యమానత్వాత్ । పున స్సాయంకాలే విహిత
స్య కర్మణో విద్యమానత్వాచ్చ ॥

సాయంతనకృత్యమ్.

“తత స్సాయంతనం సన్ధ్యాం హోమంచ విదధ్యా”దితి ॥
యథా ప్రాతఃకాలే సన్ధ్యాహోమశ్చ విధియేతే తథా సాయ
మపి విధియేతే ॥ సాయం హోమానంతరం పున రసాధారణ
తత్త్వ మపి విధియతే । తతో దేవార్చనవిధి మాచరే ద్దురూ
పదిష్టేన మార్గేణేతి । త దుత్తరత్రాసాధారణతత్త్వవ్యా
ఖ్యానే ప్రదశ్యతే । ప్రకృతంతు సాధారణ మేవ వక్ష్యతే ॥

రాత్రిభోజనమ్.

రాత్రౌ భోజన మైచ్ఛికమ్ । తస్మాత్ “ద్విరహోమనుష్యా
ణా” మితి శ్రుతేః । యది త్సుధార్థా స్యా దుష్ఫంజిత

తత్త్వజ్యోత్సావ

నోచే న్న భుంజి తేహే॥ భోజనవ ద్వైశ్వదేవో వైచిక్చిక ఇతి
మత్వా న పృథగుపదిశ్యతే సాయంతనవిధిషు ॥

శయనవిధిః.

అథ పుష్పానులేపన మిత్యాది సపర్యా విధినేత్యస్తః ।
పుష్పానులేపన మలక్ష్మీపరిహారాథమ్ । ప్రాప్తే నిమిత్త
ఇతి మైథునేచ్ఛాయాం జాతాయా మితి ॥ తథా చ
స్మర్యతే “ ఋతౌ భార్యా ముపేయాత్ ” “ సర్వత్ర వా
ప్రతిషిద్ధవజ్ఞః ” మితి సూత్రాభ్యాం విహితస్య భార్యా
సమావేశనస్య కాలే ప్రాప్తే చే ద్యావ ద్రేతగపాతో భార్య
యాసహ శయీత । రేతగ పాతానంతరం కాలాంతరేషు చ
వినోదాథంప్రియాసహ న శయీత ఇతిస్పష్టం విజ్ఞాయతే ।
అయుగతుయహేతుత్వా దనారోగ్యహేతుత్వాచ్చ సుషుప్తేగ
పూర్వం విహితస్య భగవద్ధ్యానస్య ప్రతిబద్ధహేతుత్వాచ్చ సప
ర్యావిధిస్తు గురుముఖైక వేద్యః । ఇంత్రచోదిత మైథునస్య భగ
వద్రూపత్వ ముపదిష్టం భగవతా శ్రీకృష్ణేనాజ్ఞానం ప్రతి
“ ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామోస్మి భరతర్షభ ” ఇతి—
శయనే దిగాది నియమ మాహ—

నోత్తరాభిముఖః స్వప్నాత్ పశ్చిమాభి ముఖోనచ ।

నచాకాశే ననగ్నోవా నాశుచి ర్నాసనే క్వచిత్ ॥

తస్మిన్ జ్యోత్సాన

సశీర్ణాయాంతు ఖట్వాయాం శూన్యాగాతే నన్దైవహి!
ప్రాచ్యాంధిశి శిరశ్చస్తం యామ్యాయా మథవా నృప
నన్దైవ స్వపతక పుంసో విపరీతం తు రోగద మితి ||

అన్యచ్ఛ—

“ప్రాక్కిరావా దక్షిణశిరావేష్టదేవతాం నత్వా స్వపేత్!
వైణవందండం శయనీయసమీపే నిధాయ ప్రతౌళిత పాదక
కృతరక్షః స్వపే దితి ||

అన్యచ్ఛ —

స్వేగృహే ప్రాక్కిరా శ్చేతే శ్వాశురే దక్షిణశిరాః ।
ప్రేత్యక్కిరాః ప్రవాసేతు న కదాచి దునక్కిరాః ॥ ఇతి ॥

ఏతావతాగ్రంథ సందర్భేణ సంక్షేపతో వ్యాఖ్యాతం
సాధారణం తంత్ర మసాధారణతంత్రం వ్యాఖ్యాస్యమః ।—
అథ కలశహస్త స్సంభారవా న్నానీ యాగమందిర మాగ
త్య యజ్ఞవాటం ప్రదక్షిణం కృత్వా పశ్చిమద్వారే స్థిత్వా
పాణిపాదౌ ప్రతౌళ్యాచమ్య మనసా గురు మిష్టదేవతాం
దిక్పాలాంశ్చ ప్రణమ్య పాపాపనుత్తయే మంత్రోద్వయం పఠి
త్వా పాణిపాదౌ ప్రతౌళ్యాచమ్య సూర్యాయాఘ్నం
దత్తోత్థాయ ద్వారపూజాం కుర్యాత్ । అథ పశ్చిమద్వార
మాసాద్య విధివ ద్వార ముద్ఘాట్యంతర్గతా నివహ్న స్పృహి

తన్వీజ్యోత్సవ

ర్నిర్గత్య మార్గం న త్వైపసార్య భౌమా నంతరిక్షగా ద్వివ్యా
 స్విహ్ను న్యథాక్రమం నివార్య యథోచితపాదం పురస్కృ
 త్యాంతః ప్రవిశేత్ । అథ వాససా ద్వార మాచ్ఛాద్య పంచ
 గవ్యాఘృత్యతో యాభ్యాం మండపాంతరం సంప్రోక్ష్యసమ్నా
 జనోపలేపనాదిభి ర్విమలం కృత్వా నైర్ఋత్యాం వాస్తు
 పురుషం బ్రహ్మణం దీపనాథం భైరవం చ చందనాదిభిః పూ
 జయిత్వా భైరవానుజ్ఞాం సంప్రాధేయేత్ ॥ అథ పూజా
 వేదీం ప్రవిశ్యాఽసనస్థానం సంవీక్ష్య సమ్మృజ్య సంగప్రోక్ష్య
 తత్ర కూర్మచక్రం విలిఖ్యాధారశక్తి మారభ్య వేద్యంతా
 ఆసనదేవతాః ప్రపూజ్య స్వాసనమాస్తీర్య తత్రోపవిశ్య
 విష్ణుం గురుం చ స్మృత్వా పృథివీం సంప్రాధాన్యైఽసనస్య
 తోణదేవతాః ప్రపూజ్య ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖోవా ఋజుకాయ
 సమ్యగాసీన శ్చిఖాం బద్ధీయాత్ । అథాత్మనో దక్షిణే
 భాగే స్థాపయే త్పూజాద్రవ్యాణి । సవ్యే సువాసితాంబుపూ
 ణం కుంభమ్ । పృష్ఠే ప్రత్యుశసపాత్రమ్ । పరితో జ్వలితా
 స్తీపాత్ । అథ తాని యథావిధి సంస్కర్యాత్ । అథ కృతాం
 జలి వాణమ దక్షిణపాశ్వయో ర్గురుగణపతీ పురతః స్వేష్ట
 దేవతాం క్రమేణ నత్వైచమ్య కరశుద్ధిం కృత్వా తాలత్ర
 యదిగ్భంధనపూర్వకం పహ్నిప్రాకారం విభావ్య శూలేనా

తన్మిజ్యోత్సాన

త్మానం రక్షయేత్ । అథాచమ్య ప్రాణానాయమ్య సంకల్పం
 కృత్వా దేవతాయా నిర్మూల్యం విసృజ్య పీఠే దేవతాం య
 ధాక్రమం విన్యస్య పాత్రాసాదనం కృత్వా పీఠదేవతాః ప్ర
 పూజ్య దీపారాధనం కుర్యాత్ । తతః ప్రాణాయామత్రయం
 కృత్వా భూతశుద్ధిస్వప్రాణప్రతిష్ఠాపనే కుర్యాత్ । తతోమా
 తృకాప్రాణాయామం కృత్వా కల్పోక్తన్యాసా న్కృత్వా దేవ
 తాయా ముద్రాః ప్రదర్శయేత్ । అథేష్టదేవతాం సమ్య
 గ్ధ్యాత్వాఽంతర్యాగవిధినాఽభ్యర్చ్యేష్టదేవతాయా మంత్ర
 మష్టోత్తరశతం జపిత్వా దేవతాయై నివేదయేత్ ॥ అథ
 హృది స్థితాం దేవతాం గురూపదిష్టమార్గేణ బహిర్నిర్గ
 మయ్య యంత్రే మూర్తౌ వా సంస్థాప్య ప్రాణప్రతిష్ఠాపనం
 కుర్యాత్తతో ముద్రాః ప్రదర్శ్య పూజయేద్దేవతా ముప
 చారై ర్యథాశక్తి । అథ ప్రాణాయామత్రయపూర్వకం మూ
 లమంత్రీన్యాసం కృత్వా జపమాలాం గృహీత్వా యథాశక్తి
 సహస్రం త్రిశతం శతం వా మూలమంత్రం జపిత్వా దేవతా
 యై సమర్ప్య అంగదేవతానాం మంత్రాణామేకైకం దశ
 వారం జపిత్వా సమర్ప్యేష్టదేవతాం స్తువీత । అథాఽపరాధ
 స్తవం పఠిత్వా పూజాంసమర్ప్య దేవతాయాః పాదోనకం
 గృహీత్వా స్వాత్మానం తన్మయం భావయిత్వా యథాసు
 ఖం విహరే ద్యథాసుఖం విహరేత్ ॥ ఇ త్యర్చావిధి

తత్త్వజ్యోత్సాన

స్వంత్రే పతః॥

అథాపి సాధారణ తంత్రీనూత్రే గ్రథితానాం క్రియాణాం ప్రకాశక క్రియ తే యథావకాశమ్ ॥

కాలః.

బ్రహ్మయజ్ఞానంతరం సాధకో దేవతార్చనం కుర్యా దితి బ్రహ్మయజ్ఞస్య ఆనంతర్య సూచకో హ్యథ శబ్దః ॥

కలశహస్త స్సమ్భారవా న్మోనీ.

హస్తే సోదకం కలశం గృహీత్వా యథోచితపూజానం భారా స్పృహీత్వా భగవద్ధ్యాన మేవ కుర్వ స్తచ్చే దిత్యభిప్రాయః ॥ అత్ర సోదకకలశగ్రహణేన కర్తు బ్రహ్మకర్మణి యోగ్యతాలభ్యతే, కథ మితి చేత్. బ్రహ్మకర్మణి బ్రహ్మభావాపన్న ఏవాధికారీ కమండలుధారీ బ్రహ్మిణి ప్రసిద్ధ్యా సోదకం కమండలుం బ్రహ్మణో లింగమ్. తల్లింగధారణేన తద్భావాపత్తి రితి శ్రుతిస్మృతిశిష్టాచారమర్యాదా ॥ కించోదకకమండలుధారణం పవిత్రహేతుః॥

సంభారవా నితి.

“రితహస్తేన నో పేయాద్రాజానం దైవతం గురుమ్” ఇత్యభియుక్తిః క్రియ ప్రకృతంతు దేవతాసపర్యాధకం దేవమందిరగమనమ్, అత స్సవశ్యోపయోగి సంభారగ్రహణ మావశ్యక మేవ ॥ మాన మత్రవాచో విగ్లాపనరూపప్రకృతోచితమంత్రేతరవా

తస్మిన్ శాస్త్రే

గ్విమోచన మేవ । న తు భగవన్నామసంకీర్తనాదిరూపవా
 త్సేవృత్తిః । ఆత్యంతికమానే మంత్రోచ్ఛారణం సపర్యాకలా
 పే దేవతాయా మంత్రజపాదికం చ న సిద్ధ్యేతా మితి
 మూలచ్ఛేదాయ కల్పతే హ్యపూర్వ మానప్రసంగేన । అపూ
 ర్వమానం హ్యపండితానాం భూషణ మిత్యభియుక్తే శ్చ తద
 పక్షితానాం మోదాయ భవతు చేచ్ఛవతు నామ । “అన్యాయా
 వాచో విముచధ । వాచో విగ్లావనం హి తత్” । “అమృ
 తస్యైష సేతు” రితి శ్రుత్యా యథోక్త మేవ మాన మితి
 ప్రాజ్ఞైర్గ్రాహ్యమ్ ॥

ప్రదక్షిణమ్.

యజ్ఞవాట ముద్దిశ్యాత్ ప్రదక్షిణం విహితమ్ । యజ్ఞవా
 టస్తు దేవాలయ ఏవ । దేవాలయస్తు దేవతా దేహవ
 “దేహా దేవాలయః ప్రోక్తః” ఇతి శ్రుతే ॥ అత్ర యజ్ఞ
 వాటం ప్రతి ప్రదక్షిణం దేవతాప్రదక్షిణ మేవేతి విజ్ఞాయతే ॥
 దేవతాప్రదక్షిణం స్వస్య భక్తిసూచకం స దేవతానుగ్రహ
 హేతు స్సాన్యత్ ॥

పశ్చిమద్వారస్థితిః.

పశ్చిమద్వారస్థిత్యా కర్తుం ప్రాజ్ఞుభిర్వసిద్ధి స్సస్య త్ప్రథమ
 తః । పశ్చాద్ద్వారాణాం సంస్కారకాలే ప్రాదక్షిణ్యగమనే

తస్మిన్ జ్యోతస్మిన్

హ్యుదీచీగమనం మందిరప్రవేశే ప్రాగ్గమనం చ భవతః ।
తద్ధి దివ్యమ్ । అన్యథా చేదాసురం భవతి । పూర్వోత్తరదిశౌ
దివ్యే । పశ్చిమ దక్షిణదిశౌ త్వాసుర్యా వితి వస్తుగతిః ॥

ప్రత్యక్షనాఽచమనే.

పాణిపాదప్రత్యక్షనం బాహ్యశుద్ధ్యర్థమ్ । ఆచమనం
త్వాంతరశుద్ధ్యర్థం మితి వివేకః ॥

గురుస్మరణమ్.

గురుస్మరణం హ్యపూర్వగుర్వనుగ్రహాథామ్ । గుర్వను
గ్రహ దేవ విద్యాసిద్ధిదేవతాఽనుగ్రహశ్చ తథా చోక్తం-
“శివే రుష్టే గురుస్త్రీతా గురౌ రుష్టే న కశ్చన ” ఇతి ॥

“యస్య దేవే పరాధక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ ।
తస్యైతే కథితా హ్యథాఽఽప్రకాశస్తే మహాత్మనః” ఇతి చ॥

గణపతిస్మరణమ్.

గణపతిస్మరణంతు విఘ్ననివృత్తిద్వారాకార్యసిద్ధ్యర్థమ్ ॥

దిక్పాలస్మరణమ్.

దిక్పాలస్మరణేన తదనుగ్రహ స్సాస్యత్ । తేన కర్తు స్సర్వ
తో రహా భవతి ॥

ఇష్టదేవతాస్మరణమ్.

ఇష్టదేవతాస్మరణేన సపర్యాయాం జపాదా చేష్టదేవతా
హ్యభిముఖీ స్సాస్యత్ ॥

త స్త్రీజ్యోత్సాన

మ స్త్రీద్వయపతనమ్.

తత్ప్రయోజన మాహ—

యత్పూర్వమాజితం పాపం తద్దినే నన్యదినేపి వా ।

తత్పాపస్యాపనోదాధకం మ స్త్రీద్వయ ముదీరిత మితి ।

కించ యత్స్య ద్విధతరం పాపం తత్పూజాకాలే ప్రతిబద్ధ
మకృత్వా దూరే స్థిత్వా పూజానైస్తరమాయాతి యత్స్య
ద్విధతరం పాపం తన్నాశ ముపగచ్ఛతి అత్ర విహితే పాణి
పాదప్రక్షాళనానామనే చ పాపాపను త్యనంతరం పూతత్వ
సంపాదనాధక మితి వివేకః ॥

సూర్యాయాఘ్నమ్.

అనేనాఘ్నేణ సర్వేగ్రహ స్తారకా రాశయో యోగా
శ్చ స్వానుకూలా భవేయ స్తతః కార్యసిద్ధిః ప్రజాయతే ॥

ద్వారపూజా.

యాగమందిరం సర్వదేవతామయ మేవ । అత స్తస్య
ద్వారాణ్యపి దేవతామయానేవ । పరమాధకతస్తు యద్ద్వా
రవ ద్భాసతే తత్తు దేవతారూప మేవ, “పరోక్షప్రియా హి
దేవాః” ఇతి శ్రుతేః । అత్రప్రదర్శితా దేవతా ద్వార
రూపమాసాద్య తిషన్తి త్యభిప్రాయః । తథా చోక్తం “దేవ
ద్వారం ద్వారదేవాః” ఇతి అత స్తద్దేవతాపూజనమేవ ద్వార

తస్త్రజ్యోత్సావ

పూజనమ్ | యదితాన్సుముఖా భవేయుర్బాహ్యసిత్తావిఘ్న
కారణోఽస్తగ ప్రవేశయితుం న సమథా ఇతి ద్వారదేవతా
నుగ్రహసంపాదనాథం శత్రుజిత్మ్ ||

అస్తర్విఘ్ననిస్సారణమ్.

అనేన విధినా యాగమందిరే సిత్తా విఘ్నదేవతా బహి
ర్నిస్సారితాభవన్తిత్యతోదేవతాపూజాకాలే విఘ్నదోషో న
జాయతే-తగ క్రియాసిద్ధి ||

సర్వవిఘ్ననివారణమ్.

భౌమాంతరిక్షదివ్యవిఘ్ననివారణేన త్రిమలోకేషు విష్య
మానాస్సర్వే విఘ్నా నివారితా భవన్తితి న కాచిదపి విఘ్న
భీతిః ||

పాదవిన్యాసః.

యాగమందిరప్రవేశనే ఽస్తగ పాదనిక్షేపే విశేషస్తు దేవ
తాభదేన విధీయతే | తథాహి - దక్షపాదం పురస్కృత్య
ప్రవిశేద్దేవమందిరమ్ | శాక్తస్తు వామపాదేనేతి ||

ద్వారస్యాచ్ఛాదనం వాససా.

వాససాఽచ్ఛాదనేన ద్వారే సర్వా దేవతాః ప్రతిష్ఠితా
భవన్తిత్యవ్యతే | యతో “సర్వజైవత్యం వై వాసః” ఇతి
శ్రూయతే | అత్రసర్వాసాందేవతానాం స్థిత్యా ద్వారరతా
సర్వథా భవతీతి సుగమమ్ ||

త స్త్రీజ్యోత్సాహ

మణ్డపా స్తరప్రోక్షణాలంకరణం.

ప్రోక్షణాలంకరణాభ్యాం యాగమందిరం పవిత్రం మనోహరం సద్దేవతానాం స్థితే ర్యోగ్యం భవతి । నోచే ద్దేవతామాలిన్యప్రదేశే న తిష్ఠన్తి కించ యద్రదేవతాదయశ్చావకాశం స్వీకుర్య స్త్ర్యతో-నిష్ఠః సంగచ్ఛతే॥ పంచగవ్యస్య పవిత్రహేతుత్వం సుప్రసిద్ధ మేవ । పంచగవ్యంతు సర్వపాపానాం దోషాణాంచ నివృత్తిహేతు రత స్సర్వేషాం మాలిన్యానామపి నివృత్తిహేతు రితి న పృథ గుపదేష్టవ్యా ॥ ఇయం స్థల శుద్ధిః॥

వాస్తుపురుషాదీనాం పూజా.

వాస్తుపురుషాదయ శ్చత్వరో దేశకాలాదృష్టానా మధిష్ఠానదేవతాః । కాలో హిమృత్యుః, మృత్యులక్షణ మాహ శ్రుతిః— “అశనాయా హి మృత్యుః” “మృత్యుశ్చమో భూత్వోపయేమే” ఇతి॥ అశనాయాపిపాసే మృత్యుః శ్రమశ్చ । కేస సకలవ్యవహారనిరోధం భవతీతి తం నియంతుం వారయితుంచ తద్దేవతానాం చ పూజనమ్ । తథా భైరవానజ్ఞా ప్రాధికాన మపి । తథా చోక్తం—

“స్వగేహే వాస్తుపూజాం చ మండపేషు సమాచరేత్ ।

నాకాలమరణ వ్యాధి భూతప్రేతాదిభి ర్న చ ।

న సర్వపీడా నాన్యోన్యకలహ దృశుభాని చ ।

తత్త్వజ్యోత్సావ

పుత్రపౌత్రధనానోగ్యపశుదాసీనమృద్ధిభాక్ ।

అనోగీవిజయీ భ్యాతశ్చిరంజీవతి తద్గృహే ॥ ఇతి ॥

పూజావేదీ.

పూజావేద్యాం పూజ్యపూజ్యకయోః పూజోపకరణానాం
చ స్థితిస్సన్య దతక పూజావేదీ పవిత్రతమా । తత్ర ముఖ్యే ద్వే
స్థానే పూజకస్య పూజ్యస్యచ । తే హ్యవశ్యం యథోక్తవిధి
నా సంస్కర్తవ్యే ॥ తత్ర ప్రథమతః పూజాకర్తు గాననస్తానం
సంస్కర్తవ్య మనంతరం దేవతాయాః స్థానంచ । ఉభయం
సంస్కృతం చేద్వేదీ సంస్కృతా భవతి । దేవపూజాయోగ్యా
చ జపయోగ్యా చ భవతి ॥

ఆననస్థానసంస్కారః.

నమ్య గ్వీక్షణేన స్థలం సుసంస్కృతం భవతి యథా పత్న్య
వేక్షణే నాజ్యం హోమకాలే । తే నేక్షణేన వాకిక్కిస్థలపరీక్షాపి
భవతి । సమ్నాజనా నాత్ర సంలగ్నభూత్యాదికం నిస్సారితం
భవతి । ప్రోక్షణే నాపూర్వపవిత్రతా క్రియతే వ్రీహి ప్రోక్ష
ణవత్ ॥

కూర్మచక్రలేఖనమ్.

కూర్మచక్రలేఖనము—

“షట్కోణం విలిఖే దాదా ముఖే హ్రీంకార మేవచ ।
పుష్పే మస్తథాజం స్యా చ్చతుష్కోణే షు తారకమ్ ।
అష్టపత్రే షష్టవర్గం కూర్మచక్రం విధీయతే ॥ ఇతి ।

తత్త్వజ్యోత్సాహ

“మాతృకా హి తత్” ఇతి । తస్య మాహాత్మ్యం శ్రీచక్ర
దశకనే వణితమ్ ॥ “మాతృకా మన్తస్యనాయికా” । ఇతి
సరిసిద్ధే రామకృష్ణకా సర్వమన్తాణా మధిష్ఠానరూపా పరాదేవ
తా ॥ చక్రలక్షణం తు “భావవ్యంజకం రేఖామూప” మితి
పూర్ణామిమాంసాయాం సూత్రితమ్ । ఏవంచ మాతృకా
భావవ్యంజకం రేఖామూపం కూర్మచక్ర మితి విజ్ఞాయతే ।
కూర్మస్య సకలజగదాధారత్వం సుప్రసిద్ధ మేవ । యథా
కూర్మస్య సకలజగదాధారత్వం తథాఽస్య చక్రస్య సకలదేవ
తాధారత్వ మితి కూర్మశ బైవ ద్యోత్యతే । ఉపాసక స్యాస్మి
న్యస్త్రే స్థిత్యా సకలదేవతాధారభూతమాతృకాభావ స్సంప
న్యతే । యథా దేవాలయేషు ప్రతిష్ఠితానాం విగ్రహాణాం
దేవతాభావ స్సంపద్యతే తదధః ప్రతిష్ఠితయంత్రై రిత్యుత
ఉపాసకస్య సకలమంత్రానుష్ఠానయోగ్యతా లభ్యత ఇత్యుత
న కావ్యసుపపత్తిః । అతః కూర్మచక్రపరిభాసం త్వానససానే
హ్యవశ్యం కర్తవ్యం సాధకేన । కించ కూర్మచక్రాభావేన
భోజి స్సర్వతే—కూర్మచక్రానభిజ్ఞస్య మహా విఘ్నోఽ
భిజాయతే” ఇతి మేరు తస్త్రే ॥ కూర్మచక్రజ్ఞానం త్వస్మత్కృష్ణ
శ్రీచక్రదశకనే సమ్యక్ప్రదశ్యతే అత స్సన్మూఖా దనగం
తస్యమ్ । తథా సర్వేషాం చక్రాణా మపి । కించ మాతృకా
స్వరూపజ్ఞానం సుసూక్ష్మం దుర్విజ్ఞేయం చాతోఽస్మత్కృత

తస్త్రీజ్యోత్సాహ

మాతృకాదశకానా త్సద్గురోశ్చ సకాశా దేవసంపాదనీయ
మిత్యత స్తస్తాదత్రోపరమ్యతే ॥

అసన దేవతాః.

అథారశక్త్యాది స్వణవేదికాంతా శ్చతుదశః । తాః
పూజయితవాస్తస్మయం హ్యసనం యథా ద్వారదేవతా
మయం హి ద్వారమ్ ॥ అసన దేవతాః పూజితా స్సత్యో ఆ
సనసిద్ధిదా భవన్తి । తథా చోక్తం మేరుతస్త్రీ—
“నంస్కారే తత్ర సంపూజ్య వేద్యంతాః పీఠ దేవతాః ।
అథారశక్తి మారభ్య స్వాసనం తత్ర విన్యసే” యతి ॥

అసనస్వరూపమ్.

“పూజాసన మథాత్మీయం చైలాజనకుశోత్తర” మితి తథా
చోక్తం భగవతా—

“శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిరమాసన మాత్మనః ।

నాత్యుచ్చితం నాతి నీచం చేలాజనకుశోత్తర ” మితి ।

పృథివ్యా బోధాసకస్య చ మధ్యే ద్రవ్యత్రయరూపాసనే
నాపూర్వశక్తిః కర్తృదేహే విద్యుచ్ఛక్తిః సదృశ్యపజాయ
త ఇత్యతః క్రమవిధి ప్రయోజామ్ । అసనే ద్రవ్యగుణ
మాహ । శ్రీర్వస్తాసనే । జ్ఞాన సిద్ధిః కృష్ణాజనే । వ్యాఘ్రుచ
ర్మణి మోక్షః । కౌశేయం పుష్టికరమ్ । కంబళం దుఃఖమో
చనమ్ । దురితక్షయిణ కుశాసనే । అవికం గోగనాశనమ్ । కౌ

తస్మిన్ శాస్త్రే

శేయం పాప్తికం ప్రోక్తం వేదజం శ్రీవివర్ధనమ్ । శ్వేతే తు
కంబళే ధర్మసిద్ధిః । ద్విజాన్యేషాం మోక్షదగ కృష్ణకంబలః ।
దుఃఖముక్త్యైరంజితస్తు నీలరంగో న శోభనః ।

త్యజే నిషిద్ధం మతిమాం స్తవిషిద్ధేషు సంవిశేత్ ।
నిషిద్ధా న్యథ వత్సనే శోక స్సాద్ధాచుకాసనే ।
వంశాసనే దరిద్ర స్సాద్ధాద్వస్తే స్థానవివాశసమ్ ।
పాపాణాం చ తథోచ్చాటో జ్వరస్యా స్మృణ్మయాసనే ।
షీత్యాసనే భవే త్పిడా పల్లవే చిత్తవిభ్రమః ।
తృణాసనే భవే త్పిడా నిషిద్ధం త్విష్టకాసన మితి ।
ఆసనఫల మాహ మేదుతనే—

“ఆసనం తు ద్విధా ప్రోక్తం నిత్యకామికభేదతః ।
కుశాజినోత్తరై ర్యుక్తం చతురంగుళ మూర్ధ్వతః ।
చతురశ్రం ద్విహస్తంచ సుందరం మృదునిర్మలమ్ ।
ఇదం సుఖాసనం నిత్యం జపసిద్ధివిధాయక ” మితి ।

ఆసనాన్యైరణాన స్తరమత్రోపవేశనం సామాన్యమ్ । తత
స్తు కోణదేవతాపూజనం పృథివీప్రాధానం చ విద్యేతేతతో
పిష్ఠం గురుం చ స్మృత్వా కోణదేవతాః ప్రపూజయేత్ ।
తేన స్వరక్షణం నమ్య గృహేత్ । పృథ్వీప్రాధానస్తు స్వస్య
స్థైర్యతా సిద్ధిహేతుః । స్థైర్యతా తు కార్యసిద్ధిహేతుః ॥

తత్త్వజ్యోత్సాన

స్థితౌ దిక్షి యమః.

ప్రాజ్ఞుభిత్వ ముదజ్ఞుభిత్వం వాదేవతాభిముఖసిద్ధ్యర్థమ్ ।
దేవతానాంచ స్థితః పూర్వస్యా ముదీచ్ఛ్యాం చైవ దిశో రేవ॥
ఇతరే త్వసుర్యా వతస్త్వాజ్యే దేవతా కర్మణి ।

ఋజుకాయత్వమ్.

ఋజుకాయత్వం చి త్తసైర్యకరమ్ । తచ్చ విహితమ్ । తథా
చోక్తం భగవతా । “సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయన్న
చలం స్థిరః” ॥ ఇతి ।

సమ్య గాసీచః.

అసీనస్య సమ్యక్త్వం చోదితవిధినా ౭వయవానాం నియ
మసమ్ । తథాచోక్తం— “స్వస్థికాసన మాస్థితః పద్మాసన
గఛోపి వా ఋజుకాయౌ మనస్థిరః” ఇతి । ఈదృశీస్థితి రప్య
పూర్వశక్తిజననహేతుః । చి త్తసైర్యహేతుశ్చ । అసీనప్రాణా
పాసగతయ స్సర్వా స్సన్నిరుద్ధా భూత్వా సమ్యగస్తాకరణం
నిబద్ధ స్త్రీత స్త్థినిరం భవ నిగృహీతుం శక్యంభవతి ॥

శిఖాబద్ధసమ్.

దైవేకర్మణి శిఖా సమ్యగ్బద్ధాచే దేవతా ప్రీతిహేతు
స్సాన్యత్ । నోచే త్కృతం సర్వమాసురం భవతి । యథా శిఖా
యజ్ఞోపవీతా వావశ్యకౌ తథా శిఖాయా బద్ధనం యజ్ఞోపవీ

తస్మిన్ శాస్త్రే

తస్మిన్ శాస్త్రే చావశ్యకం । తథా చ స్మర్యతే— విశిష్టోఽనుపవీతీ యచ్చకరోతి తన్నిరధణకమితి । స్నానదానాదికం సర్వమాసుర మపి భవతీతి । తస్మాచ్ఛిఖాబద్ధన మత్ర మస్త్యపూర్వకం విహితమ్ । తత్త్వపూర్వజనకమ్ । ప్రత్యవాయ నివారకం చేతి విజ్ఞాయతే ॥

ఏవం కృతే త్యాగసనశుద్ధి ర్భవతి । ఆననశుద్ధ్యాననసిద్ధి ర్భవతి । ఆననసిద్ధేః శీతోష్ణాదిభి ర్ద్వైస్తేషాం రాగభిభూయత ఇత్యత్ర పాతజ్ఞలం సూత్రమ్— “తతో న్వన్వానభిభూయత” ఇతి॥ కించ ప్రాణాయామస్య సాకర్య మపి జాయతే । తథా చోక్తం పాతజ్ఞలే “తస్మి న్నతి శ్వాసప్రశ్వాసయో ర్గతివిచ్ఛేదః ప్రాణాయామః” ఇతి । “ఆననం విజితం యేన జితం తేన జగత్ప్రియ” మితి శ్రుతిః ॥

పూజాద్రవ్యాదీనాం స్థాపనమ్.

స్థాపనమేత త్సౌకర్యాధికం మనోరంజనాధికంచేత్యత్యాపూర్వప్రయోజనం నాస్తి ॥

పూజాద్రవ్యాణాం సంస్కారః.

పూజాద్రవ్యాణాం స్థాపనం సంస్కృతి స్తత్ఫలం చోక్తాని సమాసతో మేరుతస్తే । తద్యథా—

“యథాయథం తు సంస్థాప్య సంస్కర్యా త్తాని చాత్మవాణ్ । పుష్పనై వేద్యగన్ధాదీన్ హ్రీం హుం ఫణితి మస్త్యుతః ।

తన్వజ్యోత్సావి

నారాచముద్రయా దృష్ట్యా సమయాశ్చ విలోకయత్ ।
 దృష్టం వా చాత్మ విజ్ఞాతం సమ్య క్షుప్తాది దూషణమ్ ।
 అస్పృశ్యస్పృశకం వాపి యదన్యాయాజ్ఞాతం చ వా ।
 తథా నిర్మల్యసంస్పృష్టం కీటాద్యారోహణం చ యత్ ।
 తత్సూర్యం నాశమాయాతి నై వేద్యాద్యవలోకనాత్ ।
 తతో రమితి మన్తేణ శిఖాం దీపస్య సంస్పృశేత్ ।
 సతు స్యా చ్చుభదో దీపో నిష్క్రవ్యాదః సుఖవ్రదః ।
 పతంగకీటకేశాదిదాహో త్రువ్యాద సంజ్ఞితః ।
 వసానుజ్ఞాది సంభూతై ఘృతాద్యై రుపయోజితమ్ ।
 అజ్ఞానరూపం తత్సూర్యం దోషం స్పృశాన్ ద్వివశ్యతి ।
 త్నోం బీజ ముచ్చరే న్మన్త్రీ దేవతీర్థేన సంస్పృశేత్ ।
 పానీయం ఘటమధ్యస్థం దృష్ట్యా సమ్యక్ సాధకః ।
 వామేన పాణినా ధృత్వా వామపాశ్వస్థితం ఘటమ్ ।
 పాత్రాధారే న్యసే న్నూనం యదత్రాజ్ఞానతో భవేత్ ।
 జలాశయ శనస్పృశాన్ జలం స్థానే చ సంగతమ్ ।
 ఇత్యాదిదూషణం న శ్యే త్తత్త్రియం దేవపూజనే ।

—ఇతి మేరుతన్త్రీ.

దిగ్బంధన మాత్మరక్షణంచ.

అనేన దిగ్బంధనేన భూత ప్రేతపిశాచాద్యావిఘ్నకారకా
 యాగమద్విరం ప్రవిశ్య సాధకం బాధితం వా విఘ్నం కర్తుం

తన్మ్రజ్యోత్సాన

వా న శక్యస్తే । అస్య విధి గురూ స్స కాశా త్సమ్యక్
జ్ఞాతవ్యః ।

యన్మ్రమ్.

సద్గురో రనుగ్రహో ల్లభం దేవతాయా శ్చక్రమేవ యన్మ్రమ్
మిత్యుచ్యతే । తథాచోక్తమ్—

“చక్రే దేవ్యాం తథా శిష్యే ప్రతిష్ఠా త్రివిధోచ్యతే ।

సాతు తత్త్వవిదా కార్యా సంప్రదాయానురోధినా ।”

ఇతి తన్మ్రరాజే చక్రలక్షణమాహ శ్రీచక్రదశకేనే “ఆయ తనం

హి పరదేవతాయాః” ఇతి । యన్మ్రద్రవ్యే విశేష మాహ—

“రజతాలంకృతం యన్మ్రం సర్వైశ్వర్యప్రదం మతమ్ ।

యన్మ్రన్తు స్ఫాటికం స్వచ్ఛం మనోభిలషితం దదేత్ ।

మాణిక్యరచితం చేదం రాజ్యదం భుక్తిముక్తిదమ్ ।

కృతం మరకతై ర్యన్మ్రం సర్వశత్రువినాశనమ్ ।

లోహత్రయోద్భవం యన్మ్రం సర్వసిద్ధికరం మతమితి ।

చక్రం దేవతారూపం ప్రత్యక్షం సాధకానుగ్రహోదక-

ముద్భూతమ్ । తథాచోక్తం శ్రీవిద్యాదశకేనే—“గురుచక్ర

దేవతోపాసకోపాసనభేదా త్పంచవిధ మభిదేయ”మితి తచ్చ

త్రివిధమ్ । రేఖారూపం మాతృకారూపం కైలాసరూపం చేతి ।

చక్రసంకేతస్తుగురుముఖై కవేద్య ఏవ ।

తస్మిన్ జ్యోత్సాన

మూర్తిః.

యన్త్రాభివే మూర్తే రావశ్యకతా సాచగండక్యా ముద్భవా శిలా సాలగ్రామనామా నార్మదీబాణనామ శిలా వా ।
తథాచోక్తమ్—

దశస్థానాని దేవానాం పూజనేకల్పితాని చ ।
గణేశసూర్యవిష్ణ్వశ దేవీనాం పూజనం క్రమాత్ ।
శివలింగే మణౌ యన్త్రే సాలగ్రామే ఘటే రవౌ ।
సండిలేఽగ్నౌ మూర్ధ్ని హృదిస్థానే ష్వేతేషు పూజయేదితి ।
తాసాం శిలానా మపి దేవతాభావేన పూజాహతా బహు
భా స్మర్యతే । ఇత్యత్ర న సృధ క్రవదశ్యతే ।

యన్త్రాదికం సాంప్రదాయాదివిచారైవ గ్రాహ్యం నోచే
దనథాన్యకల్పతే । తథాచోక్తమ్—

“వామినో పాసితం యన్త్రం తేషాం దృష్టిపథం గతమ్ ।
తద్దేవతాత్మోభకరం విక్షిప్తస్సాధుో భవేత్ ।
దక్షిణోపాసితం యన్త్రం సూర్యాగ్నిసమతేజసమ్ ।
పాపినో నైవపశ్యన్తి యథోలూకాస్తమో దృశః ।
యథాస్పృశి దిశనకరోదయః సర్వై రిహేష్యతే ।
దక్షిణస్థాపితం యన్త్రం తథా పుణ్యాత్మనాం మత మితి ।

యన్త్రశబ్దార్థ మాహ—

“యనుభూతాదిన ర్వేభ్యో భయేభ్యోపి కులేశ్వరి ।
త్రాయతే సతతం చైవ తస్మా ద్యన్త్రమితి రిత ” మితి ॥

26972

౧౦౦

హ.క.౧౩.

త స్త్రీజ్యోతాన్ని

నిర్మాల్యవిసజ్జనమ్.

నిర్మాల్యవిసజ్జనం ప్రకృతపూజాధా మేవేతి పూజా
ధానం సంకల్ప మకృత్వా నిర్మాల్యం న విస్మయేత్ || అథా
దయ మేవ సంకల్పకాలో దేవపూజాయామ్ ||

పీఠమ్.

పీఠమత్ర దేవతాయా ఆసనయోగ్యం వస్తు ఇత్యభిపా
యః | తథాచోక్తం మేరుతస్త్రే—

అరత్నైశ్చగుళ విస్తారం ప్రాక్రప్త్యగ్దక్షిణోత్తరే | పలప్రమాణ
మర్చాపీఠం మనోహరం |

పూర్వాధోఽచ్చం ప్రకుర్వీత చతురస్రం సమంతతః |

తస్మి స్పీఠేతు నిర్మాణం పూజాచక్రస్య కారయేత్ |

మాణిక్యాదికపీఠేషు మానం న్యూనం నదోషయేత్ |

శ్రీపర్ణిచందనాదీనా మధికం చేన్నదోషకృత్ | ఇతి |

అస్మి స్పీఠే పీఠదేవతాప్రపూజనం యథాకాలంకుర్యా
త్ | తాశ్చ దేవతా మండుకాదిపరతత్వాన్తాః సమానా స్స
ర్వత్ర | పీఠశక్తయస్తు నవ దేవతాభేదేన భిన్నాః | ఇదం
పీఠమపి ద్వారాసనవ ద్దేవతామయమితి న్యాయ స్సమాన
ఏవ ||—

పాత్రాసాదనమ్.

పాత్రంనామ పూజాయాం దేవతాయై సమర్పణీయం
ద్రవ్యమ్ | ద్రవ్యాణి పాత్రాణి | తేషాం యథాస్థాన మాసా

త స్త్రీజ్యోత్సావ

దనం యథోక్తవిధినా య త్తత్పాత్రాసాదన మిత్యచ్యతే ॥
 తత్ర ప్రథమతః స్థాపయే దఘ్నకపాత్రం సమస్త్రీకమ్ । ఇద
 మఘ్నకపాత్రం శంఖ ఇత్యపి చోచ్యతే ॥ శంఖవిషయే దేవ
 తాభేదేన ద్రవ్యభేదస్తు విధీయతే । తథాచోక్తం మేరు
 తస్త్రీ) —

“కాంస్యస్య వాఽథ రాప్యస్య శైవః శంఖవరోహరా ।
 మహాశంఖో వామమార్గే స్ఫాటికో గ్రహనాయకే ।
 నక్షత్రే ప్రోక్షణీపాత్ర మాదాయాద్భిః ప్రపూరయేత్ ।
 గంధపుష్పాక్షతయవకుశాగ్రతిలసర్వ షాః ।
 దూర్వా ఇత్యఘ్నకపాత్రస్య ప్రోక్తం ద్రవ్యాష్టకం సురాః”
 అఘ్నకశబ్దార్థః మాహ —

“అఖిలాఘప్రశమనా ధనపుత్ర వివర్ధనాత్ ।
 అసఘ్నఫలదానాచ్చ అఘ్న మిత్యభిధీయతే ” ఇతి ।
 అఘ్నకస్యోత్తరదిగ్భాగే పాద్యమాచమనీయకమ్ ।
 మధుపర్కం చ సంస్థాప్య త్రికోణేషు యథాక్రమమ్ ॥
 వీక్షకం పాత్రం మూలేన హ్యష్టకృత్వోఽభిమస్త్రీయేత్ ।
 పాద్యం శ్యామాక దుర్వాజ్జవిష్ణుక్రాంతాభి రుచ్యతే ।
 జాలీలవంగకంకోటై రుక్తమాచమనీయకమ్ ।
 మధ్వాజ్యదధిభిః ప్రోక్తా మధుపర్కః కులేశ్వరి ।
 కంశపుష్పయవవ్రీహిజహలమూలతమాలకమ్ ।

తస్మిన్ జ్యోతానాం

పాతయే త్రోక్షణీ పాత్రే లలితం ప్రణవేన చ ।
 శుద్ధాభి రద్భిర్విహితం పునరాచమనీయకమ్ ।
 ద్రవ్యాభావే ప్రదాతవ్యాః ప్రక్షుళితా స్తంధులా శ్శుభాః ।
 అఘ్నాదిపాత్రాణాం ఫలం వక్ష్యే శుభాశుభమ్ ।
 సర్వకామప్రదం స్వాణాం రాప్య మాయు స్సుతప్రదకమ్ ।
 సాభాగ్యం తామ్రపాత్రేణ ధర్మవృద్ధిస్తు పృణ్మయే ” ఇతి ।

నిత్యపూజాయాం శంఖనామాఽఘ్నాపాత్రమేవాలమ్ ।
 తేనై వాఘ్నాదికాః క్రియాస్సర్వాః కార్యాః । మఘస
 రాక్షాః మేకం స్నానార్థం సువాసితాంబుపూర్ణాం
 కలశ మితి దిక్ ॥ పాత్రాణాం వ్యవస్థా సాంప్రదాయైకవేద్యా
 ఏవ ॥

పీఠపూజా.

పూజాపీఠం వినిర్మాయ పూజయే త్పీఠ దేవతాః ।
 గురువంక్తి రుదక్పూజ్యా మహాగణపతి స్త్వహాక్ ।
 పూజయే దతలాడిని దేవస్యాఽధస్తు సస్తచ ।
 మణ్డూకస్యాపి తస్యోర్ధ్వం దుద్రగకాలానల స్తథా ।
 మూలప్రకృతి మాధారశ్చక్తిం కూర్మం తథాఽనంతమ్ ।
 వరాహం తస్య దంష్ట్రాగ్రే పృథివీ మర్చ్ఛయే త్కుంభః ।
 తస్యాం సుభార్ణవం తస్మి ద్ద్విపంచ నవరత్నకమ్ ।

తత్త్వజ్యోత్సావము

స్వర్ణశైలం చ తన్మధ్యే తదాధ్వకం నందనం వనమ్ ।
 తన్మధ్యే కల్పవృక్షాంశ్చ తన్మధ్యే రత్నభూమికామ్ ।
 స్వకాప్రాకార మస్యాస్తే తన్మధ్యే రత్నమణ్డపమ్ ।
 తస్యాస్తః స్వర్ణవేదీచ రత్నసింహాసనం పునః ।
 వేదీమధ్యే భావనీయం పూజయే చ్చస్తనాదినా ।
 పూజాచక్రాధారసీతం సింహాసన మితీ స్మరేత్ ।
 తత్పాదేషు యజేత్సమ్య గాగ్నేయాదిశివాస్తకమ్ ।
 ధర్మం వృషతనుం చిత్రం జ్ఞానం కృష్ణం చ సింహవత్ ।
 దైరాగ్యం భూతవ త్పిత మైశ్వర్యం కృష్ణహస్తివత్ ।
 అధర్మాదీం శ్చిత్రవర్ణా న్నిరస్యాశ సమర్చయేత్ ।
 మాయావిద్యేచ తన్మధ్యే ఽనస్తం తత్త్వాకృతిం యజేత్ ।
 తస్య మూర్ఖికా యజేత్పద్మ మప్తప్రకృతివత్రకమ్ ।
 అనస్తకందకం సంవిన్నాలం వికారకేసరమ్ ।
 మాతృకాకర్ణికోపేతం తత్ప్రతేషు క్రమాద్యజేత్ ।
 సిద్ధ్యప్తకం చాణిమాన్యం తన్నామాని బ్రహ్మహమ్ ।
 అణిమా మహిమాన్వైవ గరిమా లఘిమా తథా ।
 ప్రాస్థిక ప్రాకామ్య మితిత్కల వశిత్వం చాప్తసిద్ధయః ।
 అథోధక కణికాకామాస్తు సూర్య స్సోమ స్తథానలః ।
 గుణా స్సత్వాదికాం స్తత్ర తద్వద్రగే త్రయం యజేత్ ।

తస్మిన్ శాస్త్రే

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాంశ్చ తతోదితుచ మధ్యతః ।
జ్ఞానం మాయాకలావిద్యా పరపూర్వంచ తత్త్వకమ్ ।
కేవలేషు తథామధ్యే పూర్వాదిషు యథాక్రమమ్
తత్తస్మిన్ శాస్త్రే పీఠస్య నవశక్తీః ప్రపూజయే దితి మేరుతన్త్రే ।

దీపారాధనమ్.

దేవతాయా దక్షిణే సితవర్తి యతోఽమృతదీపః । రక్త
వర్తికస్తు తైలదీపో వామతః । ఇమా ద్వాదీపా నిత్యే ।
పీఠదేవతాప్రపూజనానంతరం ప్రజ్వాలనీయా । దీపారాధనేన
మృత్యు దూరోత్సారితో భవతి ॥

భూతశుద్ధిః.

భూతశుద్ధి ర్నామ భావనా విశేషః చోదితః పురుష
సంస్కారరూపః । అనేన భావనావిశేషేణ సాధకస్య శరీరం
ప్రవిలాపనవిధినా కారణభావ మాపాద్య తస్మా దఖిలసాపం
దగ్ధా శోధితకారణేన నూతనం పవిత్రం దేవతారాధనయో
గ్యం దేవతాశరీర ముత్పద్యత ఇత్యపూర్వదేవతాభావసంసా
దకో మహా స్పరుషసంస్కారకర్తుః ॥ భావనావిశేషోఽయం
పరమగురుకృపయా లభ్యవ్యః । భూతశుద్ధిసంస్కారబోసే
మహాననర్థః స్మర్యతే । “భూతశుద్ధి విహినేన కృతా పూజాభి
చారవత్ । విపరీతఫలం దద్యాదభక్త్యా పూజనం యథా”
ఇత్యతో భూతశుద్ధే ర్నప్రమదితవ్యం సాధకేన ॥ —

తన్మజ్యోత్సాహ

స్వప్రాణప్రతిష్ఠా.

భూతశుద్ధిసంస్కారేణోత్పన్నేనూతనశరీరే సర్వేషాం
 యథాయథం సంస్థాపితాభవన్త్యనేన సంస్కారేణాత
 స్సాధకస్య వపుః జ్యోతిర్మయంభవేత్ । అయ మప్యన్యః
 పురుషసంస్కారో భూతశుద్ధ్యంగభూతః ॥

మాతృకాప్రాణాయామః.

న్యాససంస్కారాంగభూతః సగర్భో మాతృకాప్రాణా
 యామగ ప్రాణాయామస్థలేభిహిత ఇత్యత్ర సువిరమ్యతే ॥

న్యాసాః.

న్యాసా అపిభూతశుద్ధివ త్పురుషసంస్కారరూపాః । తథా
 చోక్తం మేరుతన్త్రే—

“ఆగమోక్తేన మార్గేణ న్యాసాన్నిత్యం కరోతియః ।
 దేవతాభావ మార్హ్నాతి మన్తసిద్ధిగ ప్రజాయతే ॥ ఇతి

న్యాసఫలమాహ—

“యో న్యాసకవచఛన్నో మన్త్రబాపవరప్రియః ।

దృష్ట్వా విఘ్నాగ పలాయన్తే సింహం దృష్ట్వా యథాగజాః॥”

న్యాసానాం ప్రమాదేనరోపి స్మర్యతే—

అకృత్వా న్యాసజాలంయో మూఢాత్మా కురుతే జపమ్ ।

విఘ్నేస్సబాధ్యతేనూనం వ్యాఘ్రే మృగశిశుర్యథా ॥

తస్మిన్ జ్యోతస్మిన్

న్యాసానాం ప్రచరత్వేన ఫలానా మపి భూరితా ।

ఉక్తన్యాసాన హిత్యాజ్యం కామత స్వధికం చరే ॥ ఐతి ॥

న్యాసభేదాః.

తే చైకవింశతిః ప్రాకార కామనాభేదతోపి చ ।

అధికారి విభేదేన నిత్య త్వేనాపి కేనచిత్ ॥

దేవతాభేదతో వాపి తద్రహస్యాన్నిరూప్యతే ।

పురుషే దైవతే నిత్యా కేవలం స్వరమాత్మకా ।

య న్నాసా దుపచత్యాద్యా ధర్మాః సిద్ధ్యన్తినాథకే ।

న్యాసా సాధారణాసాధారణభేదేన ద్వివిధాః । సాధారణాస్తు సర్వదేవతాసాధారణాః । తత్ప్రాస్తర్మాత్మకా బహిర్మాత్మకా కలామాత్మకాన్యాసా నిత్యాః । అసాధారణాస్తు తత్త దేవతాభేదేన విహితాః । తత్ప్రకలాన్యాసో మస్త్రీషడంగన్యాసశ్చ నిత్యే ॥ అశక్తోతు అస్తర్మాత్మకాబహిర్మాత్మకామస్త్రీషడంగన్యాసశ్చ కర్తవ్యా ఇతిసాంప్రదాయ విదాం పరమూశయః ।

న్యాసశబ్దార్థః మాహ—

న్యాయోపాజ్ఞతవిత్తానా మంగేషు వినివేశనాత్ ।

సర్వరక్షా కర్తా దేవి న్యాస ఇత్యభిధీయతే ॥ ఇతి ।

తస్మిన్ జ్యోతానాం

సర్వేషాం మంత్రాణాం ఋష్యాదిన్యాసః షడంగ
న్యాస శాచివశ్యకర్తవ్యః॥ తథాచ శ్రూయతే ..యో హవా
అవిదితాన్తేయఛన్దోదైవతబ్రాహ్మణేన మన్తేణ యాజయ
త్యథ్యాపయతి వా స్థాణం ఋచ్ఛతి ప్రవామీయతే తస్మా
దేతాని మన్తే మన్తే విన్యాత్ ” ఇతి॥ తస్యోపపత్త్యాదిక
మాహ మేరుతన్తే—

ఋషి ర్గురుత్వా చ్చిరసి వణత్వా చ్చస్త ఆననే ।
చిత్తజ్ఞా దేవతాయాస్తు హృదయే ధారణం మతమ్ ।
ఋగతా వితి ధాతుస్తు ఋవణాగ ప్రాపకో మతః ।
షిఃషణాథకస్తు విజ్ఞాన మత స్తత్ప్రాపకస్తు సః ।
ఛదిదాకతు రితీచ్ఛాయా మత్ర యస్మా త్రవర్తతే ।
ముఖ మిచ్ఛాప్రదంఛన్దో మంత్రాథకచ్ఛదనా త్తువా ।
క్రీడాథకో దివి ధాతు స్సంపూర్ణం దేవతా పదమ్ ।
సాధకేష్టం దదాతీతి దేవతా పరికీర్తితా ।
రక్షమాణో యదాత్మీయహృదయే స్తి చిదాత్మకః ।
తస్మా త్తంచ సమస్కర్యా స్మృఖాంగుషేన సంస్పృశేత్ ।
స్వాహాయా క్రియతే సమ్యగ్విస్తాపహరణం యతః ।
అనామాతజ్జనీభ్యాం సా చాకృష్టాభ్యా మిహేష్యతే ।
శిఖావషట్పదం యన్చ శిఖయాత్మతనుగ్రహః ।

తన్మజ్యోతస్స

యస్మాత్తస్మాద్వషణితి క్రియతేఽంగుళిమధ్యయా ।

గ్రహణాథాగ కవచభాతు హుం హస్తేన గృహ్యతే ।

శరీరశస్త్ర కవచం తజ్జన్యానామయాపి తన్ ।

యథాథజ్జానకృ ద్వాపట్ తన్నేత్రాభ్యాం ప్రజాయతే ।

తస్మాదుక్తం తత్రవాపట్ తజ్జన్యాద్యైస్తు త త్స్మృతమ్ ।

ఏకాక్షత్వా త్కుబేరాదిదేవే ష్వేకం త ముచ్చరేత్ ।

భ్యాంతం విష్ణ్వదికే రుద్రాదాతు నేత్రత్రయాత్మకమ్ ।

అథ్యాశ్చికాదిరూపం యత్సాధకస్య పిసీయతే ।

అవిద్యాజాత మస్త్రం తత్ఫట్ కరాభ్యాం ప్రపంచ్యతే ॥ ఇతి.

ముద్రాః.

ముద్రాశబ్దార్థ మాహ—

“ముదం కుర్వన్తి దేవానాం మనాంసి ద్రావయన్తిచ ।

తస్మాత్సద్రా ఇతి ఖ్యాతా దశైతవ్యాగ కులేశ్వరి” కించ—

“ముదం స్వం పూరయన్త్యద్ధా దేహద్వారేణ చాత్మనః ।

యార్పయంత్యయత్నేన ముద్రా స్తా శ్శక్తయో మతాః ।

మోదయన్తి గ్రహాదిభ్యగ పాపాఘం ద్రావయన్తిచ ।

మోదనం ద్రావణం యస్మాద్దత్తో ముద్రాగ ప్రకీర్తితాఇతి ।

ముద్రాలక్షణ మాహ శ్రీవిద్యానశేకసే—“నోదితా

హస్తాద్విద్యానరూపాముద్రా” ఇతి ముద్రాప్రయోజన మాహ

మేరుతస్త్రే—

“న జాతు దశాయే స్మద్రాం మహాజనసమాగమే ।
 తుభ్యన్తి దేవతాస్తస్యవిఫలస్తు కృతం భవేత్ ।
 యథా బాలస్యాభినయం దృష్ట్వా హృష్యన్తి మాతరః ।
 తథా భక్తకృతాముద్రా దృష్ట్వా హృష్యన్తి దేవతాః ।
 నిత్యం యగ కురు తే ముద్రా దేవా స్సుః తస్య సౌఖ్యదా” ఇతి
 తస్మా త్తత్త్వద్వైతకల్పితాముద్రాః ప్రదశయేత్ ॥

దేవతాధ్యానమ్.

ధ్యానశబ్దార్థ మాహ—

“యావదింద్రియసంతాపం మనసా సన్నియమ్యచ ।
 స్వానే నాభీష్టదేవస్య చింతనం ధ్యాన ముచ్యతే” ఇతి ।

ధ్యానలక్షణ మాహ పతంజలిః—తత్ర ప్రత్యయైకతానతా
 ధ్యాన”మితి తస్మిన్దేశే ధ్యేయాలంబనస్య ప్రత్యయ సైకతా
 నతాసదృశః ప్రవాహః ప్రత్యయాంతరేణాపరామృష్టో ధ్యాన
 ముచ్యతే । తదేవోపాసన మిత్యపి చోచ్యతే ॥ తదుక్తం
 శ్రీవిద్యాశంకరభగవత్పాదైః । “ఉపాసనం నామ యథా
 శాస్త్ర ముపాస్యస్యాథక్స్య విషయాకరణేన సామీప్యముప
 గమ్య తైలధారావత్సమానప్రత్యయప్రవాహేణ దీఘకాలం
 యదాసనం తదుపాసన ముచ్యతే ఇతి ॥ ధ్యానస్య ద్వైవిధ్య
 మాహ మేరుతస్తే—

తన్మజ్యోత్సాహ

“ధ్యానం హి ద్వివిధం ప్రోక్తం సగుణం నిర్గుణం తథా ।

ఆత్మనోహృదయాంభోజే కణికాకాకేశనోజ్జ్వలే ।

ప్రభుల్లే సోమసూర్యాగ్నిమణ్డలేన విరాజితే ।

స్వస్యేష్టదేవతాం తత్ర యజే దాగమబోధితామ్ ।

ఏవం యద్వేదనం తద్ధి సగుణం ధ్యాన మిరితమ్ ।

యజ్జీవబ్రహ్మణో రై క్యం సోహం స్యామితి వేదనమ్ ।

తదేవం నిర్గుణం ధ్యాన మితి వేదవిదో విదు”రితి ॥

అన్యత్ర, “స్త్రీరూపం వాస్మరేద్దేవీంపుంరూపం వా విచింతయేత్ ।

అథవా నిష్కలం ధ్యాయేత్ సచ్చిదానందవిగ్రహమి”తి ।

సూతసంహితాయామ్—

“ఆథారే వణానంక ప్రవిగ్రహే పరమేశ్వరీమ్ ।

ఆరాధయే దతిష్ఠీత్యా గురుణోక్తేన వర్తనా” ఇతి ।

ఇత్థం ధ్యేయవిషయం దేవతాస్వరూపం బహుధా ప్రప
చ్ఛితమ్ శ్రుతిస్మృతిషు । అత్రసాంప్రదాయసిద్ధం శ్రుతిస్మృ
త్యనుప్రాణితం తత్త్వ ముపదిశ్యతే॥ ప్రత్యక్షాప్రత్యక్షభేదా
త్పంచవిధం దేవతారూపమ్ । తథాచోక్తం శ్రీవిద్యాదశక
నే “గురుచక్రదేవతోపాసకోపాసనభేదా త్పంచవిధ మభిధే
య”మితి । తత్రాప్రొత్వతాతు దేవతా॥ సాత్వత్రా ధ్యేయ
త్వేన ధ్యానే విధియత ఇతి తస్యః స్వరూపజ్ఞానా ప్రస్తు
తైవే త్యత్ర కించి దుచ్యతే ॥

తత్త్వజ్యోత్సావ

దేవతాయాః స్వరూపం ద్వివిధం పరమపరంచేతి । పరంహి
 “సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ” “ఆనందో బ్రహ్మ” ఇత్యాది
 శ్రుతిసహస్రేణోపదిష్టం నిరతిశయానన్దస్వరూపమ్ ॥ అపరస్తు
 పంచాత్మకం పంచవిధంచ—పంచాత్మకస్తు శిరఃపక్షాత్మ
 పుచ్చాత్మకమ్ । పంచవిధస్తు ఆనందమయో విజ్ఞానమయో
 మనోమయః ప్రాణమయో ౭న్నమయ ఇతి ॥

తత్ర ఆనందమయస్య పంచాత్మకత్వం హ్యేవ మేవ శ్రూ
 యతే । “తస్య ప్రియమేవ శిరః మోదో దక్షిణః పక్షః ।
 ప్రమోద ఉత్తరః పక్షః । ఆనన్దః పశ్చిమః । బ్రహ్మపుచ్చం ప్ర
 తిష్ఠా” ఇతి “సో ౭ కామయతే” ఇత్యానన్దమయస్య కామనా
 హి శ్రూయతే । కామనావిశిష్టః కామ ఇత్యపి చోచ్యతే ।
 అత ఏవానన్దమయః కామ ఇత్య పున్యచ్యతే “మాయాన్తు
 ప్రకృతిం విన్ద్యా న్మాయినన్తు మహేశ్వర” మితి శ్రుత్యా
 తస్యేశ్వరత్వం శ్రూయతే । అతో హ్యనన్దమయః ఈశ్వర
 ఇత్యపి చోచ్యతే ॥ కామ శ్చాసా వీశ్వరశ్చేతి సామానాధి
 కరణ్యేన హ్యనన్దమయ ఏవ కామేశ్వర స్సాన్యత్ ॥ తస్య శరీర
 మేవ పంచాత్మకం కళేత్సుచ్యతే । కల్యతే సంఖ్యాయతే
 నయా కళా ఇతి పున్యత్పత్త్యా ఇయమేవ కళానన్దమయస్యో
 పాధిభూతా సతీ తస్య జ్ఞాపకం లింగం భవతి ॥ తస్యాః స్వరూ

తస్త్రీజ్యోత్సాహం

పం త్వన్యోస్యచేదన ప్రయుక్తాయతవృత్తద్వయరూపం హి ॥
అగ్రబిందుపరికల్పితాననాం మధ్యబిందుయుగళస్తనద్వయామ్
నాదబిందుకలికావృతాంపరాం నౌమికామకళామయసుస్థరీమ్ ॥

ఇత్యత్ర స్మర్యమాణత్వాత్ । ఆనందమయస్య తు తద్వివిశిష్ట
వృత్తరూపం హి । “ సేయం దేవతైక్షిత ” ఇతి ఛాన్దోగ్యే
స్త్రీలింగశబ్దే నాయమానందమయ ఏవ పరామృష్టత్వా త్సేవ
కామేశ్వరీ శబ్దవాచ్యోపి భవతి ॥ ఛందసి శబ్దానాం లింగ
భేదేన వ్యక్తీనాం స్త్రీపుంప్యవస్థాయా అభావాత్ । ఆనందమ
యాదిప్రాణమయాంతానాం కోశానాం స్త్రీపుం వ్యక్తిషు సమా
నరూపత్వాత్ । స్థూలోపాథా వపి ప్రథమవ్యక్తే రథణనారీ
శ్వరత్వస్య చ శ్రూయమాణత్వాత్ ॥ తథాహి,, స వై వైవ
రేమే , స ద్వితీయ మైచ్ఛత్ । సహితావానాస యథా స్త్రీ
పుమాగ్సౌ సంపరిష్వక్తౌ । స ఇమమే వాత్మానం ద్వేధా
పాతయ త్తతః పతిశ్చ పత్నీచాభవతామ్ ” । ఇత్యతః ఆనంద
మయస్య కామేశ్వరకామేశ్వరీశబ్దవాచ్యత్వం సుష్టువిజ్ఞాయతే
తరామ్ ॥ సోయ మానందమయః కామేశ్వరకామేశ్వరీశబ్దవా
చ్యుః కామరూప ఏవ ఇచ్ఛారూప ఇత్యథః । ఇచ్ఛైవ కామ
నేతి ప్రసిద్ధేః । ఇచ్ఛైవేక్షితకళాచోచ్యతే ॥ ఆనందమయస్య
ప్రియమోదాద్యవయవరూప అనందః అద్వితీయబ్రహ్మణో

నిరతిశయానన్దస్య మాత్రే వేత్త్యతః కళాశత్రుపి చోచ్యతే ।
తథా చ శ్రూయతే “ఏతస్మై వానన్దస్యాన్యాని భూతాని
మాత్రా ముపజీవన్తి”తి ॥

తస్య కామేశ్వర కామేశ్వరీశబ్దవాచ్య స్వానన్దమయస్య వా
చకః ప్రణవః । తస్య వాచకః ప్రణవః ఇతి స్మర్యమాణత్వాత్ ।
అత ఏవ కామేశ్వర కామేశ్వరీశబ్దవాచ్య ఆనన్దమయః ప్రణవ
స్వరూపః । వాచ్యవాచకయో ర్గుణగుణినో రివ తాదాత్మ్య
భ్యుపగమాత్ । తస్మా త్కామేశ్వర కామేశ్వరీశబ్దవాచ్య
ఆనన్దమయః ప్రణవస్వరూపః ప్రణవవాచ్యశ్చేతి గుహ్యదు
హ్యతమం జ్ఞానం విజ్ఞానసహితమ్ । తథా చ శ్రూయతే
హి “ఓ మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మే”తి । “ఓ మితి బ్రహ్మ ఓ మితీ
దగ్ నర్వ ” మితి స్మర్యతే చ భగవతా—

ఓ మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహర న్నామనుస్మరకా ।
యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం సయాతి పరమాం గతి మితి ॥

అస్య కామేశ్వర కామేశ్వరీశబ్దవాచ్య స్వానన్దమయస్య
ప్రణవస్వరూప స్వాన్యోన్యచేదన ప్రయుక్తాయతవృత్తద్వయ
విశిష్టవృత్తరూపస్య ధ్యేయ త్వేన ధ్యానే ప్రణవమన్త్రావృత్తి
పూర్వక ముపాసనం యత్త దక్షరోపాసన మిత్యుచ్యతే ।
తథా చ స్మర్యతే భగవతా—

తన్మజ్యోతాన్ని

యే త్వక్షర మనిదేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసతే ।
 సర్వత్రగ మచిన్త్యం చ కూటస్థ మచలం ధృవమ్ ॥
 సన్నియ మ్యేన్ద్రియగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః ।
 తే ప్రాప్నువన్తి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః ” ఇతి ॥

అస్యా మక్షరోపాసనాయాం సమ్యగ్దేశేనో నివృత్త
 సర్వైషణాగ పరమహంసపరివ్రాజకా స్సన్యాసిన ఏవాధిక్య
 తాః స త్వన్యే ఇత్యత్ర భగవతో వాక్యమేవ ప్రమాణమ్ ।
 తథాహి - “క్షేళోధికతర స్తేషా మవ్యక్తాసక్తచేతనామ్ ।
 అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహవద్భి రవాప్యతే ” ఇతి ॥

విజ్ఞానమయస్య పంచాత్మకత్వం హి శ్రూయతే “తస్య
 శృద్ధివ శిరః । ఋతం దక్షిణః పక్షః । సత్య ముత్తరః పక్షః ।
 యోగ ఆత్మా । మహా పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా ” ఇతి విజ్ఞానమయ
 స్త్వయ మహం శబ్దవాచ్యోహంకారస్వరూపశ్చ వాచ్య
 వాచకయో స్తాధాత్మ్య దిత్వవోచామ ॥ తథాచ
 వ్యాఖ్యాతమ్ ॥ మనోవృత్తీనాం మధ్యే విశిష్టం “అహం
 కర్తా” ఇత్యేవం రూపం వృత్తిజ్ఞానం యస్య కర్తృత్వధర్మో
 పేతస్య వస్తునో గ్రాహకం భవతి తద్వస్తువిజ్ఞానమ్ । తస్య
 వికారో విజ్ఞానమయః । రజోమిశ్రసత్త్వగుణకార్యం హి
 విజ్ఞాన మహం ప్రత్యయవిషయాభిమన్తృరూపేణ విక్రియతే

తన్వజ్యోత్సాహ

తమేత మభిమన్తారం సర్వేజనా అహంప్రత్యయేన విషయం
 కుర్వన్తి ! ద్వివిధో హి మనసః ప్రత్యయః । ఇదం ప్రత్యయః
 అహం ప్రత్యయశ్చేతి తత్రేదం ప్రత్యయో బహిర్ముఖతయా
 ప్రమాతు రన్యపదాథః॥ ప్రమేయం విషయీకరోతి ।
 అహం ప్రత్యయ స్త్వన్తర్ముఖః ప్రమాతర మేవ విషయీక
 రోతి । యోయ మహం ప్రత్యయవిషయోఽభిమన్తా సర్వేషు
 ప్రమాణవ్యవహారేషు ప్రమాతా । సోయ మత్ర విజ్ఞానమ
 యః । అయ మేవ కర్తా భోక్తా నైయామికాదిమతసిద్ధో
 జీవాత్మా । సాంఖ్యశ్చైవ మాహుః । “అన్తఃకరణం త్రివిధ
 మితి । తత్రేన్ద్రియాణా మేకాదశసంఖ్యాపూరకం మనోనా
 మక మేకమ్ । అహంకారతత్త్వం ద్వితీయమ్ । మహత్తత్త్వం
 తృతీయమ్ । తేష్వహంకార మేవం లక్ష్యయన్తి । అభిమానో
 ౭హంకార ఇతి । స ఏష చితిఛాయోపేతో ౭హంకారో
 ౭త్రవిజ్ఞానమయః” ఇతి ॥ తథాచ శ్రూయతే—“ఆత్మైవేద
 మగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః । సోఽనువీక్ష్య నాన్యదాత్మనోఽప
 శ్యత్ । సోహ మస్మిత్వగ్రే వ్యాపారత్ । తతోఽహం
 నామాభవత్” ఇతి ॥

స చాహంకారస్వరూప ఇత్యుక్తః । అహంకారస్వరూపం
 త్వకారవాకారస్వరూప మితి కారప్రత్యయస్య ప్రత్యేకపరి

తస్మిన్ శాస్త్రే

సమాప్త్య విజ్ఞాయతే॥ ఆదిరన్త్యేనసహితేత్యత్ర విహితప్రత్యా
హరన్యాయే నాహమో హ్యకారాదిహకారాస్తవణాసము
దాయస్వరూప మితి విజ్ఞాయతే॥ తదేవ హి మాతృకా
స్వరూపం వణాసంకృతప్రవిగ్రహ మితి చోపదిశ్యతే॥

అత్రేదం సత్సంప్రదాయసిద్ధం రహస్య ముపవణ్యతే
సాధకానాం హితాయ॥ తథాహి॥ తస్యవిజ్ఞానమయస్య
శిరః షోడశస్వరాః॥ దక్షిణగ పక్షగ కవర్గః॥ ఉత్తరగ పక్షో
చవర్గః॥ పవర్గో యాద్యప్యే చాత్మా॥ చటస్కరాతుపుచ్చ మితి॥
తథాచ స్మర్యతే శ్రీవిద్యాశంకరభగవత్పాదైః ప్రవక్ష్యసారే॥

“ అకచటతపయాద్యైః సప్తభి ర్వణావర్గైః॥

విరచితముఖబాహు పాదమధ్యాఖ్యహృత్కా॥

సకలజగదధీశా శాశ్వతీ విశ్వయోనిః॥

వితరతు పరిశుద్ధిం చేతసః శారదా వః॥ ఇతి॥

అన్యచ్చ—

“ పంచాశద్వణాభేదై ర్నిజనువదనదోగ పాదయుక్కు
క్షిపక్షో దేశామ్॥ భాస్వత్కపర్దాకలితశశికలా మిందు
కుందావదాతామ్॥ అక్షుప్రక్కుంభచింతానిఖతవరకరాం శ్రీ
క్షణాం పద్మసంస్థామ్॥ అక్షాకల్పా మతుచ్చస్తనజఘనభరా
భారతీం తాం సమామి॥ ఇతి మేరుతస్తే॥

తన్మోక్షాత్సాన్ని

తస్మా దహం శబ్దోపలక్షితో ౨ కారాదిహకారాస్తవణ-
సముదాయమాత్మకారూపో విజ్ఞానమయో మాత్మకావాచ్య
శ్చ । తస్మా న్మాత్మకామన్త్రినాయికా ఇతి స్మర్యతే । సాచ
మాత్మకా సర్వమన్త్రాధిష్ఠానరూపా ఇత్యపి చ స్మర్యతే ॥
తథాహి-“మాత్మకావ్యతిరేకేణ మన్త్రానై వహి సత్తమాః”
ఇతి సూత్రసంహితాయామ్ ॥ అత ఏవ హి విజ్ఞానమయ కో
శో చతుర్వేదాత్మకస్య మనోమయకోశస్యాత్మా అధిష్ఠాన మితి
శ్రూయతే ॥ “ తస్మా ద్వా ఏతస్మా న్మనోమయాత్ । అ
న్యోస్తర ఆత్మా విజ్ఞానమయః । తేనైవ పూర్ణః ” ఇతి ॥

అస్యాహం శబ్దవాచ్యస్య విజ్ఞానమయస్య పంచాత్మకస్య
మాత్మకాస్వరూపస్య ధ్యేయత్వేన ధ్యానే మాత్మకామన్త్రా
వృత్తిపూర్వక ముపాసనం య త్తదనన్యయోగ ఇత్యుపదిష్టో
భగవతా । తథాహి—

“ యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి నన్యస్య మత్సరాః
అసన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయ స్త ఉపాసతే ॥

తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్ ।

భవామి నచిరాత్పథా మయ్యావేశితచేతసామ్ ॥” ఇతి ॥

మనోమయకోశస్య పంచాత్మకస్య సకలవేదాత్మకత్వం
హి శ్రూయతే - “ తస్య యజురేవ శిరః ఋగ్దక్షిణః సత్విః

తస్మాజ్యోత్సాన

సామోత్తారః పక్షః । ఆదేశ ఆత్మా । అధర్వాంగిరసః పు
చ్ఛం పృతిష్ఠా” ఇతి ॥

మనసో హి స్థాన ప్రయత్న నాద స్వర వణ-పదవాక్య
విషయా తత్సంకల్పాత్మికా తద్భావితావృత్తిః శ్రోత్రకరణ
ద్వారా యజు స్సంకేతవిశిష్టా యజు రిత్యుచ్యతే । ఏవ మృక్ ।
ఏవం సామచ । ఏవం చ మనోవృత్తిత్వే మంత్రాణాం వృత్తిరే
వావర్త్యతే ఇతి మానసో జప ఉపపద్యతే । అన్యథా విష
యత్వా స్మన్తో నావర్తయితుం శక్యోఽఘటాదివ దితి మాన
సో జపో నోపపద్యతే । మంత్రావృత్తి శ్చోద్యతే బహుశః
కర్మసు । తస్మా స్మనోవృత్త్యుపాధిపరిచ్ఛిన్నం మనోవృత్తినిష్ఠ
మాత్మచైతన్యం అనాదినిధనం యజురాదిశబ్దవాచ్యం ఆత్మ
విజ్ఞానం మంత్రా ఇతి । ఏవంచ నిత్యత్వోపపత్తి ర్వేదానామ్
అన్యథా విషయత్వే రూపాదివ దనిత్యత్వంచ స్యాత్ । నైత
ద్యుక్తమ్ । “సర్వేవేదా యత్రైకం భవంతి...సమాసనీన
ఆత్మా ” ఇతి చ శ్రుతిర్నిత్యాత్మనైకత్వం బ్రువ తీ ఋగా
దీనాం నిత్యత్వే సమంజసా స్యాత్ । “ఋచో అక్షరే పరమే
వ్యోమప్యస్మిన్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః । ” ఇతిచ మంత్ర
వణః । ఇతి । సాక్షీతయా మనసి భవో మానసీనః ।
అక్షరే పరమేవ్యోమకల్పే బ్రహ్మణి ఋచో విధినిషేధరూపా

తస్త్రజ్యోత్సాహ

నిషేదు స్తాదాత్మ్యేన వ్యవస్థితా ఇతి చ మస్త్రవర్ణా ఏక
త్వం దశాయతీ త్యథాః ॥

ఆనందమయాదికోశత్రయమేత చ్చబ్దమాత్మైకగమ్యమేవ ।
మస్త్రాత్మకత్వా దాకాశాత్మకత్వాచ్చ । తథా చ శ్రూయ
తే— “ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ । సత్యాత్మప్రాణారామం మన
ఆనందం శాన్తి సమ్మద్ధ మమృతమ్” ఇతి । యుక్తం హ్యేత
ద్గుణగుణినో స్తాదాత్మ్యవాదినాం వేదాన్తినాం యదాకాశ
శబ్దయో రైకాత్మ్యమ్ ॥

ప్రాణమయకోశస్య పంచాత్మకత్వం శ్రూయతే “తస్య
ప్రాణ ఏవ శరీరః । వ్యానో దక్షిణః పక్షః । అపాన ఉత్తర
పక్షః । ఆకాశ ఆత్మా పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా” ఇతి ॥
ప్రాణమయకోశస్త్వ సూత్రాత్మా వాయు యేన ఆనందమయ
విజ్ఞానమయమనోమయా శ్రుయః కోశా అన్నమయశ్చ సం
గ్రహితా స్సన్తో విధార్యన్తే ॥ తథాచ శ్రూయతే “వాయునా
వై గౌతమ తత్సూత్రేణాయం చ లోకః పరశ్చలోకః సర్వా
ణిచ భూతాని సందృభాని భవన్తి” ఇతి ॥ అత్ర అయంచ
లోకో హ్యన్నమయః । పరశ్చ లోకో హ్యేనందమయవిజ్ఞాన
మయమనోమయాః । ప్రాణమయ కోశః ప్రాణాయామప్రస్తా
వే సునిరూపితః । తదత్రానుసంధేయమ్ । ప్రకృతం తూచ్యతే ।

తన్మజ్యోతానై

ప్రాణమయ స్వజపాపాపా జపావాచ్యశ్చ । అజపాస్వరూ
పన్తు హంస సోహా మితి ప్రత్యక్షసిద్ధమేవ । పాణిమయో
యం హి ప్రత్యక్షా కామకళా । నమస్తే వాయో త్వమేవ
ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసీత శ్రుతేః ॥

అన్నమయస్య పంచాత్మకత్వం ప్రత్యక్షసిద్ధ మేవ । తథాపి
శ్రూయతే- “ తస్యేద మేవ శిరః । అయం దక్షిణః పక్షః ।
అయ ముత్తరః పక్షః । అయ మాత్మా । ఇదం పుచ్ఛం
ప్రతిష్ఠా ” ఇతి ॥

అన్నమయః పురుష ఉచ్యతే । “ స వా ఏష పురుషో
న్నరసమయః ” ఇతి శ్రుతేః । అత్ర పురుషశబ్దః స్త్రీపురుష
రూపయో రన్నరసమయయో సాధారణః । అథకనారీశ్వర
ఇతి శ్రూయతే ॥ “ తతోహం నామాభవత్ । స వై నైవ
రేమే । ద్వితీయ మైచ్ఛత్ । స హేతవా నాస । యథా
స్త్రీపుమాగ్ సౌ సంపరివృక్తౌ । స ఇమ మేవాత్మానం ద్వే
ధాపాతయత్ । తతశ్చ పతిశ్చ పత్నీచాభవతా ” మితి ॥

“ వాగర్థా వివ సంపృక్తౌ వాగర్థకః ప్రతిపత్తయే ।

జగతః పితరా వందే పార్వతీపరమేశ్వరా । ”

ఇత్యభియుక్తస్మృతిశ్చ భవతి । అత ఏవ శ్రుతిషు స్మృతి
వ్యవరాయా దేవతాయాః పుంసాం చ స్త్రీనాం చాపి బహు

తన్వీజ్యోత్సాహ

భా వణితం భవతి || తథాహి— “ హిరణ్యగభః సమ
వర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్ | సదాధారవృథి
వీం ద్యాముతేమాం కస్మై దేవాయ హవిసా విధేమ ” ||
“ స వై శరీరీ ప్రథమః స వై పురుష ఉచ్యతే | ఆదికర్తా స
భూతానాం బ్రహ్మగ్రే సమవర్తత ” ఇతి || “ స తస్మి న్నే
వాగాశే స్త్రియ మాజగామ బహుశోభమానా ముమాం
స్తామవతీం తాగ్ హోవాచ కిమేత ద్యక్షమితి సా బ్రహ్మేతి
హోవాచ ” ఇతి కేనోపనిషది ।

అపరా దేవతాయాః స్త్రీపుంరూపయో ర్వివక్షాయాః స్త్రీ
సూక్తపురుషసూక్తే సర్వత్ర సర్వభా ప్రమాణమ్ || అన్న
మయకోశస్య వాచకో గాయత్రీ త్యుచ్యతే గాయత్రీ రూపో
హ్యన్నమయః | వాచ్యవాచకయో స్తాదాత్మ్యమిత్యవోచాసు
“ మూలమస్త్రీత్వికా మూలకూటత్రయకళేబరా ” ఇత్యపి చ
గీయతే | సోయ మన్నమయో విరాడిత్యపి చోచ్యతే ।

దేవతాయాః స్త్రీపుంస్వరూపోపదేశ స్వోపపత్తి హిక్షూ
యతే రామతాపిన్యపనిషది । తథాహి—

“ చిన్నయ స్యాద్విత్తీయస్య నిష్కలస్యాశరీరిణః ।

ఉపాసకానాం కార్యాధకం బ్రహ్మణో రూపకల్పనా ।

రూపస్థానాం దేవతానాం పుంస్త్ర్యుంగాస్త్రీది కల్పనా ।

తన్మజ్యోత్సాహ

ద్విచత్వారిషడష్టానాం దశద్వాదశషోడశః ।
 అష్టాదశామీ కథితా మాస్తాః శంఖాదిభి ర్యుతాః ।
 సహస్రాస్తా స్తథా తాసాం వణవాహనకల్పనా ।
 శక్తిసేనా కల్పనా చ బ్రహ్మజ్యేవం హి పంచథా ।
 కల్పితస్య శరీరస్య తస్య సేనాదికల్పనా ।
 బ్రహ్మదీనాం వాచకోయం మన్త్రోన్వధాఽది సంజ్ఞకః ।
 జప్తవ్యో మన్త్రిణానైవం వినా దేవః ప్రసీదతి ।
 క్రియాకర్మేజ్యకర్తృణా మథం మన్త్రోనన త్యథ ।
 మననా త్త్రిణా స్మన్త్రీః సర్వవాచ్యస్య వాచకః ।
 సోభయ స్యాస్య దేవస్య విగ్రహో యస్త్రీకల్పనా ।
 వినా య స్త్రీణా చేత్పుజా దేవతా స ప్రసీదతీ" థి ॥

స ఏవ పురుషః ఇచ్ఛావశా . దవతారవశా ద్భహుధా
 భవతి । తథాచ శ్రూయతే— “సోఽకామయత బహుస్యాం
 ప్రజాయేయేతి । సతపోఽతప్యత । స తప స్తప్త్వా ఇదగ్ సర్వ
 మస్పృశత” ఇతి॥

“బ్రహ్మ వా ఇద మగ్ర ఆసీత్ । తదాత్మానః మేవావేశ
 హం బ్రహ్మస్మీతి తస్మా త్తత్సర్వమభవత్” ఇతి చ ।
 స్మృతిశ్చభవతి—

“అజోపిన న్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపి సతః ।

తస్త్రజ్యోతానా

ప్రశ్నశిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మమాయయా”

ఇతిశ్వరగీతాను । మార్కండేయపురాణే—

“సితైవసా జగన్మూర్తి స్తయా విశ్వ మిదం తతమ్ ।

తథాపి తత్సముత్పత్తి ర్భూమిభా శ్రూయతాం మమ ।

దేవానాం కార్యసిద్ధ్యథా మావిర్భవతి సా యథా ।

ఉత్పన్నేతి తదాలోకే సా నిత్యా వ్యభిధీయతే ” ఇతి ॥

“చిదగ్నికుండసంభూతా దేవకార్య సముద్యతా । ”

ఇతి రహస్యనామను । తథా చోక్తం శ్రీచక్రదశశనే—

“ఏవం నానైవైక మేవాద్వితీయ మద్వితీయమ్ । ఏవం నానా

శబ్దభాక్చ” ఇతి ॥ నానాశబ్దభాక్త్వ మేవ మస్త్రీభేదానాం

హేతుః । అత స్సర్వే మన్తా దేవతావాచకా స్సన్తో దేవతా

స్వరూపా ఏవే త్యవగస్తవ్యమ్ ॥

కించ కామరూపాహి దేవతాః । అతో నై కేన రూపే

ణావగస్తుం శక్యనే । షరస్తు దేవతాస్వరూపత్వేనాభిమతా

దేవతావాచకామన్తా స్త సిత్యా వణరూపత్వాత్ ।

“నన్దా ఏవతు నిత్యా” ఇతి భగవా నుపవషణః । “వణా

త్మకా నిత్యాశ్చబ్దాః” ఇత్యన్యత్ర । స చ మన్త్రో నిత్యో వణ

రూపః ప్రత్యక్ష ఏవ గురుణా దాతుం శిష్యేణ గ్రహీతుం చ

యోగ్యత్వాత్ । అతో మన్త్రో ఏవ సాధకస్య ప్రత్యక్షో

తన్మ్రజ్యోతాన్ని

దేవతాయాపా దేవతాయా స్తద్వాచకస్య మన్తస్య చ
తాదా త్మ్యాభ్యుపగమా దిత్వవోచామ । తథావోక్తం
మేరుత స్త్రీ—

“న స్వగ్నే న చ తీర్థేషు నౌషధీషు న భేషుచ ।
ఋషయో దేవతా స్సన్తి మన్తాః ఏవతు దేవతాః ।
సాధకానాం ఫలం దాతుం తత్తద్రూపం ధృతం సురైః ।
ముఖ్యం స్వరూపం తేషాన్తు మన్తాః ఏవ న చేతరత్ ।
సంస్కృతాః సాత్త్వికా మన్తాః పరత్రేహ చ శర్మదాః ।
జ్ఞాన్తరే భవేయశ్చ బీజరూపా న సంశయః ” ఇతి ।

ఏవం మన్తాగ్రాం దేవతాయాపత్వే నిశ్చితే ఒవగమ్య
మానే దేవతానా మస్మదాదివ ద్విగ్రహవత్త్వం పృథక్ తాన్
స్తీతి స మనవ్యమ్ । మన్తాగ్రాదేవతాసంపురాణలోకేభ్యో
విగ్రహవత్త్వాద్యవగమా దేవతానాం విగ్రహవత్త్వ మస్తీతి
భగవతాబాదరాయణేన తదుపర్యధికరణే సమ్యక్ ప్రతిపాది
తత్త్వాత్తత్తదేవతాధ్యానస్థలేషు యాదృశం విగ్రహవత్త్వం
ప్రదక్షిణతం తాదృశం విగ్రహవత్త్వం దేవతానా మస్తీత్య
వశ్యం జ్ఞాతవ్యమ్ । మన్తస్వరూపాన్తు దేవతాయాః సుషు
మ్నారూప మితి గుహ్యోద్ఘాతమం రహస్యమ్ । మూలా
దిబ్రహ్మరస్థాన్త్రవాస్తా సుషుమ్నానాడీ సకలదేహాద్యాపా

తత్త్వజ్యోత్సానము

రాధారభూతా ఇతి సుప్రసిద్ధా । సా యది వశీకృతా భవతి
సర్వం వశీకృతం భవతీత్యపి సుప్రసిద్ధమ్ । యది దేవతాయాః
సుషుమ్నా వశీకృతాస్యాత్మతో దేవతాఽపి వశీకృతా భవేదితి
స పృథ గ్వక్తవ్యాఽతో దేవతాయాః సుషుమ్నారూపస్య
మన్తస్య దేవతాత్వ మితి న కాచన విప్రతిపత్తిః ॥

ఏవం దేవతాయా ద్వివిధే పరాపరస్వరూపే సునిరూపితే
తత్రాపరం హ్యపాస్యం । పరస్తు జ్ఞేయ మేవ । తథా
చోక్తం శ్రీవిద్యాశంకరభగవత్పాదైః ॥

“ద్విరూపం హి బ్రహ్మవగమ్యతే నామరూపవికారభేదో
పాధివిశిష్టం తద్విపరీతం చ సర్వోపాధివివక్షితమ్ । నామ
రూపవికారభేదోపాధివిశిష్టస్య బ్రహ్మణ ఉపాస్యోపాసకాది
బ్రతుణ స్సర్వో వ్యవహారః । తత్ర కానిచి ద్రుహ్మణ ఉపా
సనా న్యభ్యుదయాథాని । కానిచి త్రమముక్త్యథాని ।
కానిచి త్కర్మసమృద్ధ్యథాని । తేషాం గుణపిశేషోపాధి
భేదేన భేదః । ఏక ఏవ తు పరమాత్మా ఈశ్వర సైస్సై
గుణవిశేషై ర్విశిష్టః ఉపాస్యో యద్యపి భవతి యథా
గుణోపాసన మేవ ఫలాని భిద్యంతే । “తం యథోపాసతే
శదేవ భవతి” ఇతి శ్రుతేః “యథాక్రతు రస్మిన్లోకే పురుషో
భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి” ఇతిచ । స్మృతేశ్చ—

తస్మిన్ జ్యోతాస్మి

యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజ త్వస్తే కళేబరమ్,
తంత మేవైతి కాస్తేయ నదా తద్భావభావితః | ఇతీ"తి |

సద్గురో స్సకాశా ద్యేయం దేవతాస్వరూపం సమ్యక్
జ్ఞాత్వా కల్పోక్తవర్తనా ధ్యానం కుర్యా దిత్యత్ర మేరు
తస్మిన్ క్షిః | ధ్యానం కుర్యా త్తతో మస్త్రీ తత్త త్కల్పో
క్తవర్తనే"తి ||

అస్తర్యాగః.

అస్తర్యాగవిధి ర్గురుముఖైకవేద్యః | తస్య సామాన్యోక్తి
క్మేరుతస్త్రే—

అథాస్తర్యతనం వక్ష్యే యథా వదవధారయ |

వామనాడిం సమాకృష్య కించి దాకుంచయే ధృదమ్ |

రేచయే త్వమమార్గేణ జహ్వం తాలుగతాం చరేత్ |

శక్తింశివేవరే యుక్త్వా కించి దాకుంచయే దధః |

కృత్వేదన్త్ర యజేత్పితే న్యాసమార్గేణ మస్త్రీవిత్ |

తస్మిన్ స్థితే స్థితా మిష్టదేవతాం మూర్తివిగ్రహమ్ |

ధ్యాత్వా యజే చ్చుష్టనాద్యైర్దానసై ర్భోజనాన్తక్తైః |

పూజాస్తే తస్మయో భూత్వాజపే దప్రోత్తరం శతమ్ |

మూలం తత్సర్వసంపత్యై దేవతాయైనివేదయే దితి ||

తత్త్వజ్యోత్సాహ

మత్తజపః.

మత్తశబ్దార్థః మాహ—

మననా తత్త్వరూపస్య దేవస్యా మితతేజసః ।

త్రాయతే సర్వభయత స్తస్మా స్మత్త ఇతీరితః ॥

జపశబ్దార్థః మాహ—

“ జ్ఞానరసహస్రేషు కృతపాప ప్రణాశనాత్ ।

పరదేవప్రకాశా చ్చ జప ఇత్యభిధీయతే ।

మత్తా దేవతావాచకా దేవతారూపా ఇత్యవోచామ ।
 తేషాం జపస్తు తేషా మావృత్తి ర్జ్ఞానసికీ । మనసో హి స్థాన
 ప్రయత్ననాదస్వరణాపదవాక్యవిషయా తత్సంకల్పాత్మికా
 తద్భావితావృత్తి మత్త ఇత్యుచ్యతే । మత్తాణాం మనో
 వృత్తిత్వేనతి మనోవృత్తే రావృత్తిరేవ జప ఇత్యుచ్యతే ।
 జపా స్మనో భ్రమరకీటకన్యాయేన దేవతాభావ మాహ్నతి ।
 జపఫలమాహ మేరుతన్త్రే—

“ జపేన దేవతానిత్యం స్థూయమానా ప్రసీదతి ।

జపా త్సిద్ధి ర్జపా త్సిద్ధి జపాత్సిద్ధి రరూరతః ।

యథామహాగుణై ర్వశ్యో జాయతేగుణవా స్త్రభుః ।

తథాహం త్వంచ విష్ణ్వక్తా జపాదేవ ఫలప్రదాః । ఇతి ।

తన్మ్రజ్యోత్సాహ

అన్యత్ర—

“జపయజ్ఞా త్వరోయజ్ఞో నాపరోస్తీహ కశ్యప ।
తస్మా జ్ఞపేన ధర్మాధికామమోక్షాంశ్చ సాధయేత్ ।
భోగాపవర్గసంకల్పకల్పవ్రతశుభోజపః ।
జపధ్యానమయం యోగం తస్మా ద్వేవి సమాచరేత్ ।
అబ్రహ్మబీజదోషాశ్చ నియమాతిక్రమోద్భవాః ।
జ్ఞానాజ్ఞానకృతాస్సర్వే ప్రణశ్యన్తి జపా త్ప్రియే” ఇతి ।
“యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోస్తీ”తీశ్వరగీతాసు ॥

యస్తేదేవతాస్థాపనమ్.

తచ్చగురూపదిష్టమార్గేణమస్త్రీతగకుర్యాత్ । తథా చోక్తమ్—
“సాన్నిధ్యం సర్వదేవానామవశ్యం మస్త్రీతో భవేత్ ।
మస్త్రీస్తు జీవవత్ప్రౌక్తః ప్రతిమాద్యం శరీరవత్ ।
సిద్ధాయామపి సామగ్ర్యాం వినా మస్త్రీం ఫలం నహి । ఇతి ।

అవాహన సంస్థాపన సన్నిధాపన సన్నిరోధన సమ్మూళకర
ణావగుంతన సకలీకరణామృతీకరణ పరిమీకరణ ప్రాణప్రతి
ష్ఠాపనాని దశసంస్కారా సాన్నిధ్యకారకా దేవతాయాః ।

ఉపచారాః .

ఉపచారశబ్దార్థ మాహ—

“విధినాచరణం ప్రోక్త ముపచారమిన్ద్రుతమ్ ।
సంపూజయే న్ముదాదేవీం షోడశై రుపచారకైః ।

తస్త్రీజ్యోత్సాహ

ఆసనం స్నానం చాఘ్నం పాద్య మాచమనీయమ్ ।
 మధుపర్క మాచమనం స్నానం వస్త్ర మలంకృతిమ్ ।
 గంధపుష్పాణి ధూపంచ దీపస్తే వేద్యవందనమ్ ।
 ప్రయోజయే దర్శనాయా ముపచారా స్త్వి షోడశ ।

ఉపచారాణాం ఫల మాహ—

ఆసనేన శక్రత్వం లభతే । సుస్వాగతేన శతక్రతుఫలం లభతే ।
 అఘ్నేణ పాపాని హన్యాత్ । పాద్యేన పాతకం హన్యాత్ ।
 ఆచమనేన శుచితాం వ్రజేత్ । మధుపర్కేణామృత త్వం
 లభతే । స్నానేన సర్వభయం వ్యపోహతి । వస్త్రేణామృత్యు
 వధానమ్ । ఉపవీతేన బ్రహ్మలోకావాప్తిః । గంధేన గంధర్వ
 త్వమ్ । పుష్పైశ్చ పుణ్యమ్ । ధూపో దహతి పాపాని । దీపో
 మృత్యువినాశనః । నైవేద్యం సర్వకామప్రాప్త్యై ॥ ఫలేన
 స్వర్గమ్ ॥ తాంబూలేన రూపమ్ ॥ ప్రదక్షిణేన సత్యలోకమ్ ।
 నీరాజనేన సామ్రాజ్యమ్ ॥ వస్త్రనేన వశీకృతిః । సూక్తమస్త్రై
 గాయత్ర్యా వా ఉపచారలింగై ర్వా మస్త్రై ర్నమోస్త
 ఉపచారాగ కర్తవ్యాః ॥ మస్త్రీపూర్వకం ద్రవ్యప్రదానం మ
 హతే ఫలాయ కల్పతే మస్త్రీసామధాన్యాత్ । యథా స్వల్ప
 మపి హోమద్రవ్యం మస్త్రీబలేన యథోక్తదేవతాత్మప్తి
 హేతు ర్భవతీతి విజ్ఞాయతే తద్వత్ ॥ ఉపచారసంకోచ మ
 మప్యాహ—

తస్మిన్ జ్యోత్సానం

“దశోపచారా మధ్యాస్యా తస్మి గృహస్థే ర్విధీయతే ।

అఘృణం సాద్యం తథాచామో మధుపర్క స్తథాచమః ।

గన్ధాదయో నివేద్యాన్తా ఉపచారా దశస్మృతాః ।

గన్ధాదయో నివేద్యాన్తా మతాః పంచోపచారికాః ॥

పంచోపచారా స్సద్యోజాతాదిభిః కార్యా ద్విజైః ॥
భూతబీజై మానసా ఉపచారా ఇతి వ్యవస్థితః॥

పశ్చాద్యతనారాధనమ్.

పంచాయతనారాధనేన సాధకస్య సర్వాభీష్టసిద్ధి ర్భవేత్ ।
తథాచోక్తమ్—

“ ఆరోగ్యం భాస్కరా దిచ్ఛే ద్ధన మిచ్ఛే త్పరాంబయా ।

ఐశ్వర్య మిశ్వరా దిచ్ఛే నోక్షమిచ్ఛే జ్ఞానాదకనాత్ ।

నిర్విఘ్నో నాథకసిద్ధి స్సాన్య ద్దణనాధస్య చాజ్ఞయే” తి ॥

నిత్యజపః.

ఉపచారా నిర్విధివ త్సమర్ప్య నిత్యజపం కుర్యాత్ । తథా
చోక్తమ్—

“ అష్టోత్తరసహస్రంతు నవద్వేత్రిశతం తు వా ।

అష్టోత్తరశతం చాపి జపే న్మూలమతన్నితః । ” ఇతి

అత్రజపో దేవతానుగ్రహసంపాదనహేతుః । పూర్వ
త్రాస్త్రర్యాగకాలే విహితం జపం పురుషసంస్కారాధికా! సా

ధకస్య దేవతాభావప్రాపకః । దేవో భూత్వా దేవా న్యజేత్
 ఇతివిధినా విహితః । ఇతి జపస్య స్థలభేదేన ఫలభేదః ॥ అత్ర
 జప సంఖ్యాగణనే జపమాలా విధీయతే నతు పూర్వత్రేతి
 చోభయో జపయో రస్తి మహా స్ఫేదః ॥ అత్ర ప్రధాన
 దేవతాయా జపదశాంశో ౭౦ గదేవతానాం జపో విధీయతే॥

జపస్య సర్వాభీష్టసిద్ధిహేతుత్వం సకలజగదాప్తస్య సృష్టి
 స్థితిలయకారకస్య బ్రహ్మణః ప్రవృత్త్యైవ జ్ఞాయతే॥ తథాచ
 శ్రూయతే “ సో ౭ కామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి స
 తపో ౭ తప్యత । స తప స్తచ్ఛ్వా ఇదగ్ సర్వ మస్మజత । య
 దిదంకించ” ఇత్యత్ర తపసః సర్వసాధనత్వం హి శ్రూయతే
 తప ఏవ జపః । తదేవోపాసన మిత్యుచ్యతే ॥ సర్వేషాం హి
 నియతసాధ్య విషయాణాం సాధనానాం తప ఏవ సాధకతమం
 సాధన మితి హి ప్రసిద్ధం లోకే । తచ్చ తపో బాహ్యస్తగ
 కరణసమాధానమ్ । తథా చోక్తమ్—

“మనస శ్చేంద్రియాణాం చ వ్యైకాగ్ర్యం పరమం తపః ।
 తజ్జ్యాయ స్సర్వధర్మేభ్యః సధర్మగ పరఉచ్యతే” ఇతి ॥

జపమాలా .

జపమాలా ౭ తుమాలే త్యుచ్యతే । తస్యా విధిరేవం హి
 స్మర్యతే—

త స్త్రీజ్యోత్సాహ

“ అథ మాలాం ప్రవత్యౌమి ద్వివిధా సా స్థిరా చరా ।
 స్థిరాతు స్థిరచిత్రానాం చంచలా చలచేతసామ్ ।
 అకారాదిక్షకారాన్తై ర్భిన్నప న్నాత్మకాక్షరైః ।
 అనులోమవిలోమస్థై శ్చ ప్తయా వణమాళయా ।

ప్రత్యేకమస్త్రీయు గృహ్యైజ ప్తవ్యాః సర్వసిద్ధిదాః ।
 ఋగాద్యా అపి కించాన్యైః ప్రోక్తా చ స్థిరమాలికా ।
 అకారాదిక్షకారాన్తా ప్రోక్తాచాక్షరమాలికా ।
 కరమణిభిదాప్రోక్తా మాలాపిద్వివిధా చరా ।
 మణభి స్సాన్య సృణో రామలా హ్యంగుళీషు కరామతా ।
 బహుధామణిమాలాస్యా సృణోనాంచ విభేదతః ।
 ఫలాన్యపిచ భిన్యస్తే తస్త్రక్రమ స్త్విహోచ్యతే ।
 సమస్తసిద్ధ్యై రుద్రాక్షౌ మణయో ధనదా మతాః ।
 గతస్వాప్తికర శృంఖో భోగకృ త్స్పృటికో మతః ।
 పుత్రప్రదాన పుత్రజీవాన పద్మాక్షౌ పుష్టివధానాః ।
 విద్రుమోద్ధా వశ్యకరా మాక్తికా ముక్తిదా మతాః ।
 పాపాపహాన కుశమయా స్సర్వణజాన కామదాయకాః ” ఇ

మణిమాలాయా శ్చరత్వా ద్ద్రవ్యత్వాచ్చ మాలాశు
 శోచితవిధినా కార్యా ।

తస్త్రీజ్యోతానామ

అనామామధ్యమారభ్య కనిష్ఠానుక్రమేణతు ।
 మధ్యమామూలపర్యంతా కరమాలా ప్రక్షీరితా ।
 మధ్యమానామికా మధ్యపర్వయుగ్మం ప్రకల్పయేత్ ।
 మేరుంచానామికామూలా త్కనిష్ఠానుక్రమేణచ ।
 తజ్జన్యగ్రాదితో మధ్యా మూలాంతం దశసంఖ్యకాః ।
 అథవా కల్పయే న్మేరుం మధ్యానామాదిపర్వకమ్ ।
 అనామామధ్యమే తత్ర తజ్జనీమూలకావపి ।
 జపసంఖ్యా జపగ్రోక్త స్తథాయం త్రివిధో మతః ।
 “స్థిరాతు వణామాలా న్యా దక్షమాలాపి చోచ్యతే ।
 వణానాం నిత్యరూపత్వా త్సాపి నిత్యేతి చోచ్యతే ।
 నిత్యామాత్మకారూపా మాత్మకామస్త్రీనాయికా ।

తథా చోక్తమ్— అకారగ ప్రథమోదేవి క్షకారోన్మమ
 ఇవ్యతే । అక్షమాలేతి విఖ్యాతా మాత్మకా వణారూపిణీ ।
 శబ్దబ్రహ్మస్వరూపేయం శబ్దాతీతస్తు జవ్యతే ।” ఇతి ॥

అక్షమాలికయా జప్తో మస్త్రీ సుర్వసిద్ధికరో భవేత్ ।
 సర్వసిద్ధీనాం పంచాశద్వర్ణాయత్త త్వా దిత్యత స్సాధకానాం
 సువిజ్ఞానాయ పంచాశద్వర్ణానాం మహత్త్వం కించి దుచ్యతే
 తథాహి—

తస్మిన్ శాస్త్రే

- అం మృత్యుం జయః । సర్వవ్యాపకః ।
 ఆం ఆకర్షణాత్మకః । సర్వగతః
 ఇం పుష్టిదా । క్షోభకరః ।
 ఈం వాక్ప్రసాదకరః । నిర్మలః ।
 ఊం సర్వబలప్రదః । సారతరః ।
 ఊం ఉచ్ఛాటనకరః । దుస్సహః ।
 ఋం సంక్షోభకరః । చంచలః ।
 ౠం సమ్మోహనకరః । ఉజ్జ్వలః ।
 ఌం విద్యేషణకరః । గూహకః ।
 ౡం మోహకరః ।
 ఏం సర్వవశ్యకరః । శుద్ధసత్త్వః ।
 ఐం పురుషవశ్యకరః । శుద్ధసాత్త్వికః ।
 ఓం అఖిలవాఙ్మయః । నిత్యశుద్ధః ।
 ఔం సర్వవాఙ్మయః । వశ్యకరః ।
 అం గజాదివశ్యకరః । మోహనః ।
 అః మృత్యునాశకరః । రౌద్రః ।
 కం సర్వవిషహరః । కళ్యాణదః ।
 ఖం సర్వక్షోభకరః । వ్యాపకః ।
 గం సర్వవిఘ్నశమనః । మహాత్తరః ।

- ఘం సౌభాగ్యదః । స్తంభనకరః ।
 జం సర్వవిషనాశకరః । ఉగ్రః ।
 చం అభిచారఘ్నః । క్రూరః ।
 ఛం భూతనాశకరః । భీషణః ।
 జం కృత్యాదినాశకరః । దుఃఖహర్తా ।
 ఝం భూతనాశకరః ।
 ఞం మృత్యుప్రమథనః ।
 టం సర్వవ్యాధిహరః । శుభగః ।
 ఠం చస్త్రీరూపః । అహోదకరః ।
 డం గరుడాత్మకః । విషఘ్నః ।
 ఢం సర్వసంపత్ప్రదః । సుభగః ।
 ణం సర్వసిద్ధిప్రదః । మోహకరః ।
 తం ధనధాన్యాదినంపత్ప్రదః । ప్రసన్నః ।
 థం ధర్మప్రాప్తికరః । నిర్మలః ।
 దం పుష్టివృద్ధికరః । ప్రియదశకానః ।
 ధం విషజ్వరనిఘ్నః । విపులః ।
 నం భుక్తిముక్తిప్రదః । శాస్త్రః ।
 పం విషవిఘ్ననాశకః । భవ్యః ।
 ఫం అణిమాదిసిద్ధిప్రదః । జ్యోతిరూపః ।

తస్త్రోజ్యోతాస్మి

- బం సర్వదోషహరః । శోభనః ।
 భం భూతప్రశాంతికరః । భయానకః ।
 మం విద్వేషిమోహనకరః ।
 యం సర్వవ్యాపకః । పావనః ।
 రం దాహకరః । వికృతః ।
 లం విశ్వంభరః । భాసురః ।
 వం సర్వాప్యాయనకరః । నిర్మలః ।
 శం సర్వఫలప్రదః । పవిత్రః ।
 షం ధర్మాధికామదః । ధవళః ।
 సం సర్వకారణః । సార్వవణికః ।
 హం సర్వవాఙ్మయః । నిర్మలః ।
 శం సర్వశక్తిప్రదః । ప్రధానః ।
 తుం సర్వాపరతత్త్వజ్ఞాపకః । పరంజ్యోతీరూపః శిఖామణిః॥

అత్రేదం గుహ్యతమం రహస్యం గురుముఖైకవేద్యమస్మి
 తథాహి - వణానంకస్తవిగ్రహే దేవతాశరీరే ఒక్షమాలాం

భావయిత్వా మస్త్రీసంఖ్యావిభావన మనస్తఫలప్రదం భవతి ।
 ఏవం కృతే ప్రత్యయైకతానతారూపధ్యానసిద్ధిశ్చ భవతీ త్యల
 మ్ । మణిమాలాతు యథాధికారం సంస్కర్తవ్యా నోచేదల్ప
 ఫలదా భవతీ త్యవశ్యం మాలాసంస్కారకర్తవ్యః ॥ స చ
 గురుముఖా దేవా వగస్తవ్యః ॥

దేవతాస్తుతిః.

స్తుతిప్రక్రియేత్థం వణ్యతే—

“ తతస్తు గీతస్తుతిభి ఘంటావాదనపూర్వకమ్ ।

బ్రాహ్మణో వేదమన్తాద్వైక క్షత్రియ స్సంహితాదిభిః ।

పౌరాణికాద్యై ర్వైశ్యస్తు శూద్రస్తు ప్రాకృతాదిభిః ।

యశ్శూద్రో బుద్ధిపూర్వస్తు శ్రుణుయా చ్ఛాపయే ద్ద్విజాః ।

వేదాంతా దుగళితా వస్మి న్భవే న్యత్ర చనారకౌ ।

అధికారమదాద్యస్తు ధనస్య మదతో పివా ।

శూద్రస్తు శ్రుణుయా ద్వేదం స నిర్వంశస్తు నిధనః ।

అజ్ఞానా చేచ్ఛచ్ఛతో వేదః శ్రావితో వా ద్విజనన్దనా ।

ప్రాజాపత్యత్రయం కృత్వా తే సంశుద్ధా భవిష్యతః॥” ఇతి॥

ఘంటావాదనమ్.

ఘంటావాదనస్తు దేవతాప్రీతికరం సద్దేవతాసాన్నిధ్యహేతు స్సాన్యత్ । కించ భూతప్రేతపిశాచరాక్షసాదీనాం నివారక మపి భవతి । తథాచ స్మర్యతే—

“ అగమాధకంతు దేవానాం గమనాధకంతు రక్షసామ్ ।
కుర్యా ధ్ఘంటారవం తత్ర దేవతాహ్వనలాంఛనమ్”తి ।

అపరాధ స్తవమ్.

అపరాధ స్తవపతనే నార్చనాయాం జనితానాం జ్ఞాతాజ్ఞాత

తస్మిన్ జ్యోతాస్మి

దోషాణాం నిఘాత స్వాత్ । సుఖం భవతి । తథా శా
స్మిన్ సవతసే నాసి॥

పూజాసమర్పణమ్.

పూజాసమర్పణేన దేవతానుగ్రహ స్సంపాదితో భవేత్ ।
తేన స్వాభీష్టసిద్ధి ర్భవతి తి విజ్ఞాయతే ॥

పాదోదకప్రాశనం ప్రసాదభక్షణం చ.

పాదోదకప్రాశనేన అకాల మృత్యు ర్నశ్యతి । సర్వే వ్యా
ధయో నివర్తంతే । సర్వ మపి పాపం వినశ్యతీతి స్మర్యతే ।

“ అకాలమృత్యుహరణం సర్వవ్యాధినివారణమ్ ।

సమస్తపాపక్షయకరం శ్రీదేవీపాదోదకం పావనం శుభ’మితి॥

దేవతాపాదోదకప్రాశనవ ద్గురుపాదోదకప్రాశన మపి
మహాతే ఫలాయ భవతీతి స్మర్యతే—

“ అవిద్యామూలనాశాయ జన్మకర్మ నివృత్తయే ।

జ్ఞానవై రాగ్యసిద్ధ్యర్థం గురుపాదోదకం శుభ’మితి ॥

ప్రసాదస్తు యజ్ఞశిష్ట మిత్యుచ్యతే । ప్రసాదభక్షణే సర్వే
కిల్బిషా వినశ్యంతి త్యత్ర భగవద్వాక్యమేవ పరమం ప్రమా
ణం యజ్ఞశిష్టాశిన స్సన్తో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః” ఇతి॥

తస్మిన్ జ్యోతాస్మి

పూజాఫలమ్.

అథ పూజాఫల ముచ్యతే సంక్షేపతః ॥

“సామాన్యత స్త్రిధాపూజా చోత్తమాధమమధ్యతః ।

అధికారనిమిత్తాభ్యాం భిద్యతే శతధాపునః ।

యా సోపకరణాపూజా క్రియమాణోత్తమా మతా ।

యథాలభ్యై ర్వినిష్పాద్యా ద్రవ్యైః పూజాతు మధ్యమా ।

పత్రపుష్పాంబు నిష్పాద్యా పూజా సా లఘవసంజ్ఞితా ।

విహితాభిల వేదోక్తైః బ్రహ్మర్షిభి రకల్మషైః ।

క్రియమాణాతు యా పూజా సా త్వికీ సా చ ముక్తిదా ।

రాజర్షిభి స్తపోనిష్ఠై ర్భగవత్తత్త్వవేదిభిః ।

యా పూజా క్రియతే సమ్యక్ గ్రాజసీ సా సుఖప్రదా ।

స్త్రీబాలవృద్ధముఖ్యాద్యై ర్భక్తై రక్షుణ్ణమానసైః ।

యా పూజా క్రియతే నిత్యం తామసీ సా ప్రకీర్తితా ॥” ఇతి॥

అన్యత్ర—

“ఏవం పూజా కృతా యేన సఫలం తస్య జీవితమ్ ।

పూజయా భుక్తిమాప్నోతి పూజయా ముక్తిమాప్నుయాత్ ॥”

—ఇతి ॥ సూతసంహితాయామ్ .

ఏతానతాగ్రన్థసందర్భేణ యదుక్తం తత్సర్వం ప్రాతః
కాలిక మసాధారణం తస్మిన్ పరభేదతానుగ్రహకారకమ్ ।

తన్మ్రజ్యోత్సాన్ని

సాయం కాలిక మసాధారణం తన్మ్ర మప్యేతాదృశ మేవేతి
స పృథగ్నీరూపయితన్యమిత్యలం సాధారణతన్మ్రనిరూపణేన॥
ఇత్యేవం సాధారణసాధారణరూపం నిత్యం తన్మ్రమ్ ॥

నైమిత్తికం తన్మ్రమ్.

అథ నైమిత్తికం తన్మ్ర ముచ్యతే— పురశ్చర్యాదికంతు
నైమిత్తికం తన్మ్రమిత్యుచ్యతే ॥ గృహీతమన్త సాధకక ప్రథ
మతక పురశ్చరణం కుర్యా న్మన్తసిద్ధయే । తథాచోక్తమ్—
“ రహస్యం సర్వమన్త్రాణాం కథయామి తవాగ్రతః ।
కల్యణం సర్వతస్త్రేషు యస్సార సృ తు గోపితః ।
ధర్మాథకామమోక్షాణాం సాధకో మన్త ఉచ్యతే ।
త త్సిద్ధయే పురాయచ్చ చర్యతే తత్ప్రకీర్తితమ్ ।
పురశ్చరణకర్మాఖ్యం వేదాదా శాబరాంతకే ।
మన్త్రో యన్తు తథా స స్యాత్తత్ప్రకారం బ్రవీమ్యహమ్ ।
జపో హోమ స్తర్పణం చ మాజనం విప్రభోజనమ్ ।
పంచాంగకన్యరూపం తదాహుగ కేచన తత్రతు ।
అథుమర్దేణ సూర్యాఘ్నేణ జపేన ప్రణామకైః ।
దేవార్చనా పంచభిశ్చ పవం పంచాంగకాః స్మృతాః ।

హుతి ర్యాగ స్తథా చార్చా కర్మత శ్చక్రపూజనాత్ ।
ధ్వజలింగసమాయోగా జ్ఞపాచ్చ బలిదాసతః ।
మహాబలిప్రదానాచ్చ భవత్యేకాదశాంగకః । ” ఇతి ॥

అన్యత్ర—

“ సంసారే దుఃఖభూయష్టే యదీచ్ఛే త్సిద్ధిమాత్మనః ।
పంచాంగోపాస నేనైవ మస్త్రజాపీ ప్రజే త్సుఖమ్ ।
పూజా త్రైకాలిణీ నిత్యం జప స్తర్పణ మేవచ ।
హోమో బ్రాహ్మణ భుక్తిశ్చ పురశ్చరణ ముచ్యతే ।
• యద్యదంగం విధీయేత తత్సంఖ్యా ద్విగుణోజపః ।
కుర్యా ద్విత్రిచతుః పంచ సంఖ్యాం వా సాధకకప్రియే ।
కుర్వీత చాంగసిద్ధ్యథా తదశక్తౌ న భక్తితః ।
తచ్ఛే దంగం విధీయేత మస్త్రీ నేష్ట మవాప్నుయాత్ ।
అన్యై శ్చతుర్విధై ర్దేవి పదార్థైః పడ్రసాన్వితైః ।
సుభోజతేషు విప్రేషు సర్వం హి సఫలం భవేత్ ।
సమ్యక్ సిద్ధైకమస్త్రస్య పంచాంగోపాసనేనచ ।
సర్వమస్రాశ్చ సిద్ధ్యన్తి త్వత్ప్రసాదా త్సులేశ్వరి ।
ఉపదేశస్య సామర్థ్యాక్ చ్ఛ్రీగుణోశ్చప్రసాదతః ।
మస్త్రప్రభావా ద్భక్త్యా చ మస్త్రసిద్ధిః ప్రజాయతే ।
సిద్ధమస్రా ద్గుణోర్లభో మస్త్రోయ సిద్ధిభా గ్భవేత్ ।

తన్మజ్యోత్సాన్ని

పూర్వజన్మకృతాభ్యాసా న్మన్త్రో వా శీఘ్రసిద్ధిదః ।

దీక్షాపూర్వం కులేశాని పారంపర్యక్రమాగతమ్ ।

న్యాయలబ్ధశ్చ యో మన్త స్సచసిద్ధో న సంశయః । ఇతి ॥

అథ పురశ్చరణ స్యాంగానాం ఫల ముచ్యతే సంక్షేపతః ।

ఉద్యానాని వివిక్తాని బిల్వమూలం తటం గిరేః ।

దేవతాయతనం కూలం సముద్రస్య నిజం గృహమ్ ।

సాధనేషు ప్రశస్తాని స్థానాన్యేతాని మన్త్రిణామ్ ॥

దీపనాథ మయష్ట్యా యో జపపూజాదికం చరేత్ ।

తత్ఫలం గృహ్యతే తేన తస్యాయాసః ఫలం భవేత్ ॥

క్షేత్రమధ్యే సమాశ్రిత్య కూర్మచక్రం విచారయేత్ ।

కూర్మచక్రానభిజ్ఞస్య మహావిఘ్నోభిజాయతే ॥

తూలకంబలవస్త్రాణాం సింహ్యవ్యాఘ్రమృగాజినామ్ ।

కల్పయే దాసనం ధీమా న్సౌభాగ్యజ్ఞానవృద్ధిదమ్ ॥

పద్మస్వస్థికవీరాది ష్వాసనే మాపవిశ్యచ ।

జపార్చనాదికం కుర్యా దన్యథా నిష్ఫలం భవేత్ ॥

ప్రాణాయామై ర్విశుద్ధాత్మా యద్యత్కర్మకరోతి హి ।

తత్తత్ఫల త్యసం దేహ స్త్వప్రయత్నేన వా కృతమ్ ।

ఆగమోక్తేన మార్గేణాభ్యాసం నిత్యం కరోతియః ।

దేవతాభావ మాప్నోతి మన్తసిద్ధిః ప్రజాయతే ॥

తత్త్వజ్యోత్సాహ

యోగ్యాసకపచచ్ఛన్నో మస్తం జపతి తం ప్రియే ।
విఘ్నో దృష్ట్యా పలాయ నే సింహం దృష్ట్యా యథాగజాః ॥
అక్షమాలా ద్విధాప్రోక్తా కల్పితాకల్పితేతి చ ।
కల్పితా మణిభిః కష్టా మాతృకా న్యాదకల్పితా ॥

ఏత జ్ఞపిష్యా మీత్యాదా నంకల్పమస్త్రవిత్తమః ।
స్థిరాసనో జపిత్వాథ దేవ్యై సోదక మర్పయేత్ ॥
ఉచ్చైః పాదమగ ప్రోక్త ఉపాంశు ర్నధ్యమస్మృతేః ।
ఉత్తమో మానసో దేవి త్రిపిథగ కథితో జపః ॥
మనసా యత్స్మరే త్స్మిత్రం వచసా వా మనం జపేత్ ।
ఉభయం నిష్కలం దేవి భిన్నభాండోదకం యథా ॥
మస్తాథాం మస్తచైతన్యం యోనిముద్రాం నవేత్తి యః ।
శతకోటిజపేనాపి తన్య సిద్ధి ర్నజాయతే ॥

షష్ఠ్యేతా స్మస్త్రదోషాంశ్చ యోజ్ఞాత్వా ప్రజపే స్మనుమ్ ।
సిద్ధి ర్నజాయతే తన్య లక్షకోటిజపా దపి ॥
కథ్యంతే దశసంస్కారా మస్త్రదోషహారా ప్రియే ।
జననం జీవనం పశ్చాత్తాడనం బోధనం తతః ।
అభిషేకోథ విమలీకరణాప్యాయనే తథా ।
తర్పణం దీపనం గుప్తీసంస్కారాగ కులనాయకే ॥

తస్మిన్ శాస్త్రే

ఋణసిద్ధాదియోగేషు మస్తే దానే విశేషతః । ప్రసిద్ధం
 నామగృహీతాయా జ్ఞాగ ర్తిమనుజో యతః॥ యేషాం మనూనాం
 సిద్ధాదిశోధనం నాస్తితాన్మృతే । ఏకాక్షరే తథా కూశే
 త్రైపురే మస్తనాయకే । స్త్రీ దత్రే స్వప్నలబ్ధే చ సిద్ధాదీ
 నైవ శోధయేత్ । మస్తసిద్ధోపదిష్టేషు చతురామాయ
 జేషు చ । మాలామస్తేషు దేవేశి సిద్ధాదీ నైవ శోధయేత్॥
 ఏకవణా స్త్రివణోవా పంచాణో రసవణాకః । సప్తా
 ణో నవ నణాశ్చ దుద్రాణో రదనాక్షరః । అష్టాణో
 హంస మస్తశ్చ కూటో వేదోదితో ధృవమ్ ॥ స్వప్నలబ్ధః
 స్త్రియాప్రాప్తో మాలామస్త్రో నృకేశరీ । ప్రసాదో రవిమస్తశ్చ
 వరాహో మాతృకాః పరా । త్రిపురా కామమస్త శ్చాజ్ఞాసిద్ధః
 పక్షినాయకః । బాద్ధమస్త్రా జై నమస్త్రా నైవసిద్ధాదిశోధనమ్॥
 భక్ష్యం హవిష్యం శాకాది విహితాని ఫలాన్యపి ।
 మూలంశక్తుం యవానాంచ శస్తాన్యేతాని మన్రిణామ్ ॥
 ఆలస్యం జృంభణం నిద్రాం తుతం నిష్ఠీవనం భయమ్ ।
 నీచాంగస్పృశనం కోపం జపకాలే వివర్జయేత్ ॥
 శాస్త్ర శ్మచి ర్మితాహరో భూతాయా భక్తిమాన్వశీ ।
 నిర్వృణ్దన్వస్థిరగ్రీవో నయతాత్మా జపే త్ప్రియే ॥
 సుగంధపుష్పభరణ వస్త్రాదిభి రలంకృతః ।
 తస్య హస్తగతా సిద్ధి ర్నాన్యస్య జపకోటితః ॥

తత్త్వజ్యోత్సావ

తన్నిష్ఠ స్తద్గతప్రాణస్తచ్చిత్తస్తత్పరాయణః ।

తత్త్వదాధాన్యసంధానం కుర్వన్నస్తం జపేత్ప్రియే ॥

జపాచ్ఛాంతక పునఃకార్యేద్ధ్యానాచ్ఛాంతక పునఃజపేత్
జపధ్యానాదియుక్తస్యక్షీప్రం మత్తకం ప్రసిద్ధ్యతి ॥

అన్యత్ర—

కుర్యాద్వింశతికర్మాణి జపసిద్ధికర్మాణి చ ।

మన్రో నిరోధో మన్తాథాచింతనం నిత్యకర్మచ ॥

నైమిత్తికం శ్రౌతమానేపరసంగస్య వజ్రానమ్ ।

భూమిశయ్యా త్రిషవణస్నానం పాత్యాహికార్పనమ్ ॥

నిత్యదానో గురోగ పాదపూజాహరనిమన్తణే ।

స్నానం చ పంచగవ్యేన పవిత్రకరధారణమ్ ॥

త్రినంధ్యం వండనం పంచయజ్ఞా స్తర్పణ మేవచ ।

యథోక్త వస్తుధారణ మిత్యేవం వింశతి కర్మతమ్ ॥

ఇత్యేవం సంక్షేపతః పురశ్చరణస్యాంగానాం ప్రయోజనమ్ ।

అథ పురశ్చరణా దన్యనైమిత్తిక మిహోచ్యతే । తథా

చోక్తం మేరుతస్త్రే—

“ప్రత్యహం క్రియతే పూజా సాతునిత్యా ప్రకీర్తితా ।

నైమిత్తికాపి తత్సంఖ్యా పంచతుల్యాపరే దినే

అథావేపి కదాచి తస్య నిత్యే నైమిత్తికా త్వీయమ్ ।

త స్త్రీజ్యోత్సాన

శుద్ధా నైమిత్తికాపూజా ప్రోక్తా వింశతిభేదికా ।
 పర్వాణి చ మహాయోగావ్యతీసాత స్సవైధృతిః ।
 మన్వాదయో యుగాద్యాశ్చ యదంగం దేవతా భవమ్ ।
 పుష్యశ్చ రవివారశ్చ త్రిగురూణాం స్వకీయకమ్ ।
 జన్మాహశ్చాపి దీప్తాయా దివసం నవరాత్రకమ్ ।
 గండాంతా న్యధాపూజాయా ఆవశ్యకదినం శృణు ।
 విశేషేణ కృతాపూజా యస్మి స్ఫవతి నిష్ఫలా ।
 దేశికాగమనే చైవ వీరస్వజన దశనే ।
 చస్త్రీసూర్యోపరాగే చ లాభే హోమే మహోత్సవే ।
 పీతే పీఠగమే పుణ్యే తీర్థే దైవతదశనే ।
 రోగే ప్వాపత్సు దోషేషు దుస్సంగే దుర్నిమిత్తకే ।
 యథాకాలో యథాశ్రద్ధా యథాద్రవ్యం యథోచితం ।
 యథాబలం యథాదేశ స్తథాపూజాం సమాచరేత్ ॥
 నైమిత్తికార్చనేకాలాః ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంభవాః ।
 ప్రదోషే చాపి విఘ్నేశరవివిష్టిశశ క్తయః ॥
 దమనేన చ యోదేవం వర్షమధ్యే నపూజయేత్ ।
 తస్యవషకృతా పూజా ఫలం గృహ్లాతి కామరాట్ ।
 చైత్రాదయస్త్రయోమాసాః శ్రవస్తాః పూర్వపూర్వతః ।
 అష్టమీనవమీ పౌర్ణమాస్యనూ చ చతుదశీ ॥

తత్వజ్యోత్సవ

పవిత్రనామనాగాయ వరో దత్త స్తు శంభునా ।
 పవిత్రారోపణం యై స్తు న కృతం తత్ఫలం తవ ।
 కూర్యాన్నిధునే సంక్రాంతే స్తులా సంక్రమణావధి ।
 ఆషాఢఉత్తమో మాసః శ్రావణో మధ్యమో భవేత్ ।
 హీనో భాద్రపదః పక్షః శ్వేతస్సన్నధమో మతః ॥
 అష్టమ్యాం చ చతుర్థ్యాం చ చతుర్థ్యాం పవిత్రకమ్ ।
 నవమ్యా మపి కర్తవ్యం కృతాదిషు యథాకృమమ్ ॥
 ఇత్యేవం నైమిత్తికం తత్త్వమ్ ॥

కామ్యం తత్త్వమ్.

అథ కామ్యం తత్త్వ ముచ్యతే । తథా చోక్తమ్ -
 కామ్యకర్మాణి వక్ష్యామి తత్రాదా శాన్తి రుచ్యతే ।
 శాన్తి ర్నామ మనుష్యాణాం రోగకృత్యాదినాశనమ్ ।
 విభజ్య షోఢాహోరాత్రం పంచమేఽంశే తు శాన్తికమ్ ।
 హేమంతే చ ప్రకర్తవ్యం నాసాధశ్చ యదాచరేత్ ।
 వాయుస్తదా త్వపస్తత్త్వం తస్మిన్ శాన్తిక మాచరేత్ ।
 అథ వశ్యం ప్రవక్ష్యామి స్వాతీయ క్తకరం తు తత్ ।
 దేవరక్షో రాజలోకసర్వస్త్రిహయహస్తినామ్ ।

తస్మిన్ జ్యోతాస్మి

ప్రథమే శే వశ్యకర్మ వసంతే చ ప్రసిద్ధతి ।
 నాసోధ్వం వహతే వాయు రగ్ని తత్త్వం వహే త్తదా ॥
 అథ స్తంభం ప్రవత్సామి తదుద్యోగనివారణమ్ ।
 శిశిరే స్తంభనం ప్రోక్తం షష్ఠాంశే తు దినస్య తత్ ।
 అగ్నే రపాం చ సైన్యస్య కృద్ధస్య విషదంష్టిణః ।
 జారజాద్ధరుజాం స్తంభో ధర్మః ప్రేతాదిరక్షసామ్ ॥
 నాసాదండేన సంలగ్నో వాయుశ్చేద్భూదయోభవేత్ ।
 స్తంభకర్మతదాకుర్యా దృఢేషు విహితేషు చ ।
 స్తంభనే భరణీ చిత్రా రోహిణీ చోత్తరాత్రయమ్ ॥
 అథ విద్వేషణం వక్ష్యే ప్రీతినాశ స్సతు ద్వయోః ।
 గ్రీష్మే విద్వేషణం ఘనస్యాంశకే తు ద్వితీయకే ।
 నాసాయాం మధ్యగేవాయాభోదయే ద్వేషణం మతమ్ ॥
 ఉచ్చాటన మథో వక్ష్యే తదరీణాం ప్రవాసనమ్ ।
 ప్రావృ డుచ్చాటనే శస్త్రా తృతీయాంశే దినస్య తత్ ।
 తిర్యగ్గతే సమీరేతు వాయు ర్వహతి తత్రతు ।
 ఉచ్చాటనం తథా కర్మ చిత్రభేషు ప్రశస్యతే ॥
 మారణం ప్రాణహరణం శత్రూణా మూరితం తు తత్ ।
 మారణే వజ్రయే ద్విప్రా నన్యాంశ్చాపి సుధార్మికాః ।
 శ్రీ బాల వ్యతిరేకేషు రాజవైరిషు యోజయేత్ ।

తస్త్రజ్యోత్సాహ

స్వరోషతో వా లోకానాం రక్షాధం తు తదా హరేత్ ।
 నతు లోభా ద్భయా స్మస్తీ కుర్యాచ్చైవతు మారణమ్ ।
 ప్రాయశ్చిత్తమ కర్తవ్యం దేవి తద్దోషశాస్తయే ।
 అహ్న శ్చతుర్థః షష్ఠ్యంశః శరణారణకర్మణి ॥

కించ ధనసిద్ధికర మాయుష్కర మపమృత్యుజయకరం సర్వ
 జ్ఞానప్రసిద్ధికరం భయనాశకరం పుష్టికరం సౌఖ్యకరం చేత్యేవ
 మాదీన్యపి కామ్యాని బహుధా సన్తి ॥ ఇతి కామ్యవిషయాణి ॥

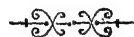
కర్తవ్యతా.

ఇహ ఖలు నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం చేతి త్రివిధం
 తస్మలక్షణ ముక్తం సంక్షేపతః । తస్మవిశేషాస్తు సద్గురు
 ముఖా చ్ఛాగమముఖా త్చ జ్ఞాతవ్యా ఏవ తథా చోక్తమ్ -
 “ప్రయోగకరణం సమ్యగ్గురుతః శాస్త్రత స్తథా ।
 జ్ఞాత్వాప్రయోగాన్కుర్వీతవ్యాన్యథాదుగిఖమాఘ్నయా”దితి ॥

తస్మా త్సద్గురుముఖా త్స్వీచితం జ్ఞాత్వా యథాశక్తి
 నిత్యంనైమిత్తికం చాచరేత్ । పరహింసాహేతుాని కామ్యాని
 మనసాపి న స్మరేత్ ॥ “అహింసా పరమో ధర్మః” ఇతి
 శ్రూయమాణత్వాత్ । యది కామ్యాన్యభిలషే త్స్వియా

తస్మిన్ జ్యోతిర్నామ్

భువనయహేతుని సాత్త్వికాన్యేవ ధనసిద్ధ్యాదీని కర్మాణ్య
భిలషేత్ | తత్రాపి రాజసతామసాని మనసాపి స స్మరేత్ ||
ఇతి నిత్యనైమిత్తికకామ్యకరణే విధిః ||

అశక్తకల్పః.

అశక్తకల్పః | యథోచితనిత్యమపి కర్తు మశక్తానాం
య తస్యైవ ముపదిశ్యతే సంక్షేపత స్తదిహ ప్రదశ్యతే
సాధకానాం హితాయచ ||

“ప్రాతరుత్థాయ గుర్వాదిస్మృత్వా సమ్యక్సమాచరేత్ |
స్నానం సన్ధ్యాం తర్పణంచ వైదికం తాన్త్రికం తథా |
ఆగత్య చ గృహే పశ్చాత్పాణాయామత్రయం చరేత్ |
కుర్యాచ్చ మాతృకాన్యాసం తథా ఛస్త్రషిక్షైవతమ్ |
తస్మస్తస్య కరాంకాఖ్యం న్యాసం కృత్వా తథా స్థితమ్ |
మస్త్రస్నానం దేవతాయాః పూజాం పంచోపచారికామ్ |
మూలేన హోమయే తత్ర జపే చ్ఛాస్త్రోత్తరం శతమ్ |
వైదికీ కాకబల్యంతా పూజా చోచ్ఛిష్టభోజనమ్ |
తత స్సంప్రాధానైర్దేవం సాయం సన్ధ్యాం సమాచరేత్ |
దేవాగారే దీప్యమానే ప్రోక్తః సంక్షేప ఆహ్నికః |

ఉపసంహారః.

“విద్యాభిలాషీ సద్గుణా సమ్యక్ దీక్షిత స్స దేవతా
 సుగ్రహాథం తస్మై మారభేత యథా విధి” ఇత్యార భ్యైతా
 వతాగ్రన్థసందర్భేణ యత్తస్మై ముపవణితం తత్సర్వం హి
 శ్రీవిద్యాయా హ్యపరారూప మిత్యుచ్యతే । తథా చోక్తం
 శ్రీవిద్యాదశనే “పరాచై వాపరాచేతి ద్వివిధా హి సా”
 ఇతి ॥ శ్రూయతే చ ముండకోపనిషది — “తస్మై స హో
 వాచ । ద్వే విద్యే వేదితవ్యే ఇతి హి స్మ యద్రుహ్మవిదో
 వదన్తి పరాచై వాపరా చ । తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజు
 ర్వేద స్సామవేదో అధర్వవేదః । శిక్షాకల్పో వ్యాకరణం
 నిరుక్తం ఛన్దో జ్యోతిష మితి । అథ పరా యయా తదక్షర
 మధిగమ్యతే” ॥ ఇతి ॥

అసయా హ్యపరయా విద్యయా హ్యపరాదేవతా తూపా
 స్యతే । పరాదేవతా తు లక్ష్యతే । అపరాయా దేవతాయా
 ఉపాసనేన సర్వాభీష్టసిద్ధి జ్ఞానప్రాప్తిశ్చ భవతి ॥ తథా
 చోక్తం శ్రీవిద్యాదశనే — “సాత్త్వికేన జ్ఞానోత్పత్తిగ
 క్రమముక్తి ర్వా । దృష్టాదృష్టఫలసిద్ధి హి రాజనేన ।” ఇతి ॥
 శ్రీమాతృకాదశనే చ — “తదుపాసచ్ఛాభీష్టసిద్ధిః । జ్ఞానప్రాప్తి
 శ్చ” ఇతి । శ్రీచక్రదశనేచ - “తదుపాసనాచ్ఛ జ్ఞానప్రా
 ప్తిః ।” ఇతి ॥

తస్త్రజ్యోత్సాన్ని

జ్ఞానప్రాప్తి సత్యాం బ్రహ్మవేదసం భవతి, బ్రహ్మవేద
నేన పరమం కైవల్యం భవతీత్యత్ర సకలవేదవేదాధానా
సంగ్రహభూతం “బ్రహ్మవిదాప్నోతి పర” మితి శ్రౌతం
బ్రహ్మసూత్రం పరమం ప్రమాణ మిత్యతస్తత్తం పరమపురు
షాధానాధనం సద్విజయతేతరామ్ ॥

ఇతి నారాయణస్మృతిః ॥

ఇతి

శ్రీవిద్యాశంకరపదమావేశప్రకాశిత
జగద్గురు శ్రీకల్యాణానందభారతీమాన్తాచార్య
స్వామిభిః ప్రకాశితా,
“తస్త్రజ్యోత్సాన్ని”

ధలవరమితే శాంకరశకే ప్రమోదూతనాన్ని వత్సరే
మాఖబహుళై కాదశీ భృగువాసరే పరిపూరితా
సతీ విజయతేతరామ్ ॥

బహుళ్యుక్తకల్యాణానందభారతీ
మాఖబహుళై కాదశీ

శుద్ధపత్రికా.

పృష్ఠపే.	పత్రికా.	ప్రమాద.	శుద్ధపే.
౧౨	౪	కన్య	కన్య
౧౭	౧౭	శయ	శయః
౧౯	౧౭	పరపర	పరంపర
౨౧	౭	శ్శోన్తో	శ్శాన్తో
౨౪	౧౨	యేనన	యేనన
౨౬	౧	మన్తశ్చ	మన్తశ్చ
౨౭	౭	భహ	బహ
„	౧౨	గురువః	గురువః
౩౮	౪	పకట	ప్రకట
౪౬	౭	త్యవాచోమ	త్యవోచామ
౫౮	౪	కర	కరం
„	౧౯	గృహపాయోః	గృహస్థయోః
౬౭	౧౪	సద్ధి	సిద్ధి
„	౧౫	సర్వ	సర్వ
౬౮	౭	త్సూతి	త్సూతిః
౭౩	౮	యాన్తస్త్ర	యాన్తస్త్ర
౭౬	౧౬	ధాలసారణ	అసాధారణ

౧౨	౧౫	దేవార్చన	దేవార్చన
౧౦	౬	పూజాస్తర	పూజాస్తర
౧౧	౧	సితా	సితా
౧౦౩	౪	భేదస్తు	భేదస్తు
౧౦౪	౪	ప్రోక్షా	ప్రోక్షా
౧౧౪	౪	చటవర్ణ	చటవర్ణ
౧౨౦	౧	సామోత్తార	సామోత్త
౧౨౪	౧౯	సన్న	సన్న
౧౩౧	౧౪	మనై	మనై

